

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Richard Štáinc

**Zákon o pohřebnictví de lege lata a
de lege ferenda**

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: doc. JUDr. Martin Kopecký, CSc.

Tematický okruh: Správní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 24. 5. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 229 262 znaků včetně mezer.

V Praze dne 24. 5. 2018

Mgr. Richard Štainc

Dovoluji si poděkovat Ing. Jiřímu Hamanovi, jehož optimistický postoj, zkušenost a nadhled mi byly hlubokým zdrojem inspirace při psaní této práce, a doc. JUDr. Martinu Kopeckému, CSc. za jeho odborné vedení a vlídnou trpělivost.

Obsah

Seznam použitých zkratk	VI
Úvod	1
1 Mrtvé lidské tělo a jeho ochrana	4
1.1 Právní status a ochrana mrtvého lidského těla a jeho částí.....	4
1.2 Právní aspekty vystavování mrtvého lidského těla, zejména s přihlédnutím k výstavě „Body the Exhibition“	12
1.2.1 Výstava ve světle zákona o zdravotních službách a souvisejících právních předpisů.....	13
1.2.2 Výstava ve světle zákona o pohřbivnictví	17
1.2.3 Výstava ve světle občanského zákoníku a pohledem odborné veřejnosti.....	22
1.3 Nuance v českém právním řádu pro některá nakládání s tělem zemřelého po smrti.	23
2 Pojem „jiné lidské pozůstatky“	32
3 Legální způsoby pohřbení lidských pozůstatků	37
4 Konečná rakev	40
5 List o prohlídce zemřelého	48
6 Uložení lidských pozůstatků do pohřbení	57
6.1 Uložení lidských pozůstatků v chladicích a mrazicích zařízeních	58
6.2 Místnost pro úpravu těla zemřelého	62
6.3 Absence doby pohřbení ve vztahu k problematice tzv. kryoniky.....	66
7 Dozor nad dodržováním zákona	75
7.1 Působnost Ministerstva pro místní rozvoj, živnostenského úřadu a krajské hygienické stanice	76
7.2 Působnost krajského úřadu	79
Závěr	82
Seznam použitých pramenů	85
Literatura	85
Internetové zdroje.....	86
Filmové dokumenty.....	88
Právní předpisy České republiky.....	88
Zahraniční právní předpisy.....	89
Mezinárodní smlouvy	90
Tuzemská judikatura	90

Zahraniční judikatura	91
Další zdroje	91
Abstrakt.....	94
Abstract	95
Anglický název práce	96
Klíčová slova	96
Key words.....	96

Seznam použitých zkratek

ZoP

zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění do 1. 9. 2017

ZP (nebo též „zákon o pohřebnictví“)

zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, v platném a účinném znění

Novela

zákon č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

ZZS (nebo též „zákon o zdravotních službách“)

zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

transplantační zákon

zákon č. 285/2002 Sb. o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů

OZ (nebo též „občanský zákoník“)

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon o ochraně osobních údajů

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Trestní zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

MMR

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

KÚ

krajský úřad

GDPR

nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES

Úvod

Předkládaná rigorózní práce se zabývá zákonem o pohřebnictví, tedy právní normou, se kterou se běžný člověk dostává do styku ponejvíce ve chvílích zármutku nad ztrátou blízké osoby. Pohřeb, smrt a umírání jsou naší dnešní společností obecně vnímány jako témata na okraji zájmu, která přirozeně vytěsňujeme z našeho vědomí pro jejich nepříjemnost. Takové jednání je pochopitelné, poněvadž smyslem lidské existence je, dle mého názoru, sám život, a smrt se nalézá v jeho protikladu, třebaže je jeho přirozeným zakončením. Snad nejlépe tento vztah vystihuje Jan Werich ve svém citátu „*Vše je konečné. Tak to říká rozum. I když cit mu do toho často rád kecá*“.

Přesto, zákon o pohřebnictví je právním předpisem, který se nevyhnutelně dotkne každého z nás, což se o mnoha jiných, a často v povědomí odborné i laické veřejnosti známějších právních normách, říci nedá. Advokátní praxe, které se s láskou věnuji, mne mnohokrát zavedla k řešení praktických problémů pohřebních služeb, které se z předmětu své činnosti řídí zákonem o pohřebnictví denně. Stejně tak mi bylo skutečnou ctí poznat muže a ženy, kteří se před svým odchodem z tohoto světa jali sami zabezpečit způsob svého pohřbení a s odhodláním podnikli kroky k jeho zajištění. Jelikož ve všech sférách lidské činnosti se najdou lidé poctiví i nepoctiví, byl jsem též opakovaně činný při řešení protiprávního jednání několika nepoctivých vůči těm, kteří požívají mé hluboké úcty.

Poznání úskalí právní úpravy zákona o pohřebnictví mne vedlo k vypracování této rigorózní práce, jejímž hlavním cílem je posouzení stávající normy a návrhy některých jejích budoucích úprav tak, aby byla přiléhavá modernímu pohřebnictví, neboť i to se, stejně jako jiné obory lidské činnosti, neustále vyvíjí. Rád bych proto v této práci upozornil na silné i slabé stránky stávající právní úpravy, na místa, která by si přesnější úpravu zasloužovala, tak i místa, kde současná právní úprava nahradila ku prospěchu věci úpravu minulou, která byla mnohde na škodu věci nebo zastarala.

Tato práce vychází ze současné české právní úpravy, mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, z dosavadní relevantní soudní judikatury a rozhodovací praxe správních orgánů, odborné literatury, důvodových zpráv a v neposlední řadě i odborných debat s pracovníky Ministerstva pro místní rozvoj České republiky i dalších institucí nad novelou zákona o pohřebnictví v rámci meziresortní komise, jichž jsem se měl možnost z titulu funkce místopředsedy Unie pohřebních služeb, z. s. účastnit.

Právě nad podobou „velké“ novely zákona o pohřbnictví, která je v době dokončení této rigorózní práce již v platnosti jako zákon č. 193/2017 Sb.¹, se dosud vedly široké diskuze a padají mnohdy ostrá prohlášení. Hlavním důvodem je míra posunu, která má být novelou dosažena. Část osob podnikajících v pohřbnictví usuzuje, že předcházející právní úprava byla vyhovující, a snažila se změnu zákona blokovat. Stav před novelou, kdy pohřbnu zákon o pohřbnictví neměl dostatečnou deliktní dispozici, tedy nestanovil ani nereguloval kategorii správního deliktu pro porušení některého ze svých nařizujících ustanovení, byl pro některé provozovatele pohřbních služeb vyhovujícím stavem. Taková právní úprava však není vhodná, natož pak trvale udržitelná.

I na sféru pohřbnictví má přímý dopad přijetí zákona č. 89/2012 Sb., tedy nového občanského zákoníku. Ten ku prospěchu věci a posílení právní jistoty účastníků právních vztahů blíže vymezil nové právní instituty, které dosud nebyly předmětem právní úpravy, a stanovil některá nová práva a povinnosti, zejména ve směru k lidskému tělu, jeho částem a nakládání s nimi. Ode dne 1. 1. 2014 tedy počala každodenní vztahy v pohřbnictví ovlivňovat také právní úprava obsažená v části I., hlavy II., pododdíle pátém a šestém občanského zákoníku, a to konkrétně v oblasti nakládání s lidským tělem a jeho částmi po smrti člověka. Zmiňovaná právní úprava je součástí tzv. všeobecného osobnostního práva. Jedná se o souhrn právních norem, které se zabývají právní ochranou osobnosti fyzické osoby, tj. ochranou nemajetkových práv, jež souvisejí zejména s tělesnou integritou, svobodou, soukromím, podobou, důstojností nebo ctí každého člověka. V rámci právního řádu České republiky nalezneme základy všeobecného osobnostního práva zejména v článku 10 Listiny základních práv a svobod. Jedním z legislativních provedení zmiňovaného článku 10 Listiny základních práv a svobod je právě ust. § 81 a násl. občanského zákoníku. Tato právní úprava vztahující se k oblasti pohřbnictví bude stejně jako úprava podle zákona o pohřbnictví rozvedena podrobněji v této práci.

Jak již bylo naznačeno výše, tato práce se věnuje vývoji problematických bodů právní úpravy zákona o pohřbnictví, jeho „bolavým místům“. Mojí snahou je věcně poukázat na minulé či stávající nedostatky a rozumně rozebrat, proč jsou autorem za takové považovány, jaké jsou možnosti jejich změny nebo nové úpravy, a tyto přímo v obsahu práce navrhnout. Podstatné novelizační změny jsou podrobeny bližšímu pohledu. Čtenář si proto může udělat

---

¹ Zákon č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, platný od 10.7.2017, účinný od 1. 9. 2017.

též komparativní představu mezi právním stavem před novelou zákona o pohřebnictví přijatou jako zákon č. 193/2017 Sb. a současným právním stavem po novele zákona o pohřebnictví, a taktéž úvahou autora nad stavem budoucím.

Práce je členěna tematicky tak, aby bylo pojednáno o každém z důležitých prvků, a zohledněny budou zejména ty, u kterých novelou došlo k podstatné změně nebo o jejichž budoucí úpravě v duchu úvah *de lege ferenda* uvažují. Jednotlivé kapitoly této práce jsou řazeny dle systematiky, jež odpovídá současnému znění zákona o pohřebnictví, tedy tak, jak jsou jednotlivé pojmy, podmínky, práva a povinnosti zákonem o pohřebnictví postupně vymezovány. Takové řazení je logické též proto, že skýtá možnost nabytí přehlednějšího výjmu o podobě současné i navrhované právní úpravy.

Při vypracování tohoto textu jsem využil jak metodu deskriptivně-analytickou, tak metodu komparativní, neboť tam, kde to bylo účelné, jsem se snažil nastínit též historický vývoj a především provést komparaci jak mezi starou a novou právní úpravou, tak mezi úpravou podle českého právního předpisu a předpisů států okolních. Na některých místech této práce je pak výklad demonstrován za použití reálných i fiktivních příkladů.

Jako každý lidský názor, jsou i mé názory ryze subjektivními. Vyjadřují individuální představu na okruh jevů a vztahů, kterou jsem si vybudoval postupně na základě empirických zkušeností. Moje představa vychází ze syntetického hodnocení dílčích otázek, na které se snažím hledět v jejich souvislostech. Z pozice pozůstalého, a tedy spotřebitele, může přístup k některému aspektu vypadat jinak, než jak by na něj nazíral provozovatel pohřební služby. Stejně tak například různý přístup k formě pohřbení je vcelku samozřejmou věcí. Mým zájmem proto není nalézt „jedinou pravdu“, ale racionálně zdůvodnit, proč je moje představa taková, jaká je. Čtenář má poté možnost za užití vlastního rozumu usoudit, nakolik se jeho názor shoduje s názorem mým, v čem tkví jeho správnost nebo naopak, kde vězí jeho slabina.

Veškerá právní úprava a soudní judikatura užitá v této práci odpovídá stavu právních norem platných a účinných ke dni vypracování této rigorózní práce, tj. 24. 5. 2018. Tam, kde je v textu pojednáváno nebo odkazováno na zákon č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, je užito zkratky „Novela“.

1 Mrtvé lidské tělo a jeho ochrana

1.1 Právní status a ochrana mrtvého lidského těla a jeho částí

S pojmem mrtvého lidského těla pracuje zákon o pohřbnictví hned v ustanovení § 2 písm. a) ZP, podle něhož se tělem zemřelého rozumí „*mrtvé lidské tělo nebo jeho části do pohřbení, pokud není za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem² použito pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům; tělem zemřelého je i tělo mrtvě narozeného dítěte*“. Tato definice je definicí novou, avšak stejně jako ZoP³ před Novelou definici samotného mrtvého lidského těla neupravuje.

Mrtvé lidské tělo tak ve smyslu zákonného pojmu těla zemřelého v podstatě představuje mrtvola do jejího pohřbení a její části do pohřbení. Částmi jsou zde míněny části mrtvého lidského těla, nikoli (neživé) části těla odňaté z živého lidského těla například v důsledku provedení lékařského zákroku. Z logiky věci se pak dále nabízí otázka, od jakého časového okamžiku lze lidské tělo považovat za mrtvé.

V občanském zákoníku se s pojmem smrti pracuje na více místech⁴, občanský zákoník však sám legální definici smrti neobsahuje. V zákoně o pohřbnictví tento pojem definován taktéž není, legální definice smrti je však obsažena v zákoně č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon). Smrtí se ve smyslu transplantačního zákona rozumí „*nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu*“⁵. Smrt se podle ust. § 10 odst. 3 téhož zákona „*zjišťuje prokázáním a) nevratné zástavy krevního oběhu, nebo b) nevratné ztráty funkce celého mozku, včetně mozkového kmene v případech, kdy jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu udržovány uměle (tedy "smrtí mozku")*“⁶.

---

² Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

³ Podle ust. § 2 písm. a) ZoP před Novelou se lidskými pozůstatky rozumělo „*mrtvé lidské tělo nebo jeho části do pohřbení, pokud nejsou za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem použity pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům a zpopelněny ve spalovně poskytovatele zdravotních služeb podle zvláštního právního předpisu*“.

⁴ Srov. například ust. §§ 113, 115, 116, 117 OZ.

⁵ Ust. § 2 písm. e) zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

⁶ Ust. § 10 odst. 3 zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

Základním soukromoprávním ustanovením vztahujícím se k ochraně lidského těla je ust. § 493 OZ, jež jednoznačně stanoví, že „*Lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věci.*“. To znamená, že mrtvé lidské tělo ani jeho části nelze považovat za věc v právním slova smyslu. Tento závěr vyplývá rovněž z důvodové zprávy k ust. § 493 občanského zákoníku, která lpí na tom, že zákonná ustanovení o věcech se na mrtvé tělo, resp. jeho části, nepoužijí. Jak dále stanoví důvodová zpráva, lze v určitých případech považovat „*i části lidského těla za věc, a to tehdy, pokud to zvláštní právní předpis pro své účely stanoví. Části lidského těla však nelze podříditi běžným ustanovením o věcech podle občanského zákoníku, a to z důvodu, aby se zabránilo například s jejich volným obchodováním. Pokud zvláštní právní předpisy stanoví, že části lidského těla jsou věci, je možné s nimi jako s věcmi nakládat pouze v mezích těchto zvláštních právních předpisů.*“⁷. Z tohoto plyne závěr, že lidské tělo zemřelé osoby, ani části lidského těla není možno považovat v obecném režimu za věc v právním smyslu.

Na druhé straně však nelze zásadu, že tělo zemřelého člověka není věcí v právním smyslu, pojímat absolutně, neboť by takové pojetí prakticky znemožňovalo jakékoliv nakládání s lidským tělem a jeho částmi, k němuž však v praxi dochází poměrně často (společensky všeobecně uznávanou dispozicí s tělem zemřelého člověka je například užití výstavních či muzejních exponátů historických pozůstatků nebo jejich užití pro náboženské účely (tzv. relikvie).⁸ Limity dispozice s tělem zemřelého lze nalézt především v ustálené soudní judikatuře, a to konkrétně rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004, který převzal níže uvedené závěry prvorepublikových právních teoretiků profesora Roučka a Sedláčka uvedené v jejich Komentáři k československému obecnému zákoníku občanskému⁹, když jednak stanovil, že v obecné rovině nemůže být dispozice s lidskými ostatky předmětem závazkových vztahů, a jednak se blíže vyjádřil k právnímu

---

⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Zvláštní část, K § 482 až 486. Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=71122> [cit. 10. 6. 2017].

⁸ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš a kol. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 392 – 393.

⁹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 2 (§§ 285 až 530). Reprint původního vydání z roku 1936. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 7.

statusu lidského těla, když judikoval, že „...*lidské tělo ani jako mrtvola není věcí, pokud se v něm sluší spatřovat tělo určité zemřelé osoby (potud je dáno i dědicům osobnostní právo). Jakmile tomu tak není, jest mrtvola věcí (např. mrtvoly z dávných dob jako mumie nebo prehistorické nálezy). Z toho vyplývá, že nakládání s lidskými ostatky nemůže být předmětem závazkového vztahu.*“¹⁰.

Ačkoliv bylo citované rozhodnutí Nejvyššího soudu vydáno před účinností současného občanského zákoníku, domnívá se právní teorie¹¹, že s ohledem k tomu, že princip, podle něhož tělo zemřelého není věcí, platil i před účinností současného občanského zákoníku, že citované rozhodnutí je i nadále použitelné pro potřeby praxe.¹² Výše specifikované rozhodnutí Nejvyššího soudu pojednává o právní povaze lidských ostatků, kterými se v souladu s ust. § 2 písm. d) ZP rozumí „*lidské pozůstatky po pohřbení*“, tj. lidské tělo až po pohřbení. Dle citovaného rozhodnutí pak nakládání s lidskými ostatky nemůže být předmětem závazkového vztahu. To jinými slovy znamená, že lidské ostatky nemohou být předmětem obchodu, tj. nemohou být předmětem koupě, pronájmu ani jiného obchodního vztahu. Pakliže je nepřipustné, aby lidské ostatky byly předmětem závazkového vztahu, tím spíše jimi nemohou být lidské pozůstatky, kterými se v souladu s ust. § 2 písm. a) ZP po Novele rozumí tělo zemřelého a jiné lidské pozůstatky (o nichž je pojednáno dále v této práci v rámci samostatné kapitoly).

Lze přitom říci, že pod pojem lidské pozůstatky spadají též mrtvá lidská těla nebo jejich části vystavované například v rámci výstavy *Body The Exhibition*¹³, neboť se jedná o mrtvá lidská těla nebo jejich části, která dosud nebyla pohřbena, jak o tom bude pojednáno dále. Z ust. § 92 odst. 1 OZ, které stanoví, že „*Lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka. Naložit s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého*

---

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

¹¹ KINDL, David. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1165.

¹² Kromě shora uvedeného dospěla též judikatura k závěru, že věci v právním smyslu nejsou ani umělé části lidského těla, pakliže nebyly od těla odděleny. Pokud však došlo k oddělení umělé části těla od lidského těla, a to i přirozeným rozpadem těla po smrti, stává se umělá část lidského těla opět věcí v právním smyslu (viz blíže rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 9. 1982, sp. zn. 11 Tz 42/82 (Rt 18/1983)).

¹³ Výstava *Body The Exhibition* byla komerční akcí opakovaně uspořádanou na území města Prahy, naposledy v roce 2017. Jejím předmětem bylo vystavování preparovaných mrtvých lidských těl stažených z kůže. Blíže podrobnosti na internetových stránkách <http://www.bodyexhibition.cz> nebo též na internetové adrese https://en.wikipedia.org/wiki/Bodies:_The_Exhibition [cit. 15. 7. 2017].

nedůstojným se zakazuje.“ ve spojení s výše citovaným rozhodnutím Nejvyššího soudu, lze rovněž jednoznačně dovodit, že stažením z kůže a následným vypreparováním se tělo zesnulého člověka nemůže stát věcí v právním smyslu, neboť je stále možné v něm spatřit tělo určité zemřelé osoby. Takto upravené mrtvé tělo je tudíž stále pod právní ochranou ve smyslu ust. § 92 odst. 1 věta první OZ. K tomuto je třeba ve světle citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu dále podotknout, že pakliže bylo shledáno, že i v lidských ostatcích (nejedná-li se o prehistorické nálezy) se sluší spatřovat tělo určité zemřelé osoby, tím spíše to bude platit o mrtvých lidských tělech, která jsou exponována na takové výstavě.

Ochrana osobnostních práv člověka je v rámci Českého právního řádu zakotvena především v ust. § 81 a násl. občanského zákoníku, a to v rámci právní úpravy tzv. všeobecného osobnostního práva.¹⁴ Všeobecným osobnostním právem v objektivním smyslu rozumíme souhrn právních norem, které „*upravují právo, resp. jednotlivá dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost člověka jako celek, resp. jednotlivé hodnoty tvořící součásti celkové fyzické a morální integrity osobnosti každé fyzické osoby.*“¹⁵ Pro ochranu osobnostních práv ve vztahu k tělu člověka jsou pak relevantní zejména ust. § 91 a násl. občanského zákoníku, která pojednávají o právu člověka na duševní a tělesnou integritu. Za základní pilíře ochrany tělesné integrity jsou důvodovou zprávou považovány zejména obecný zákaz zásahu do tělesné integrity jiného člověka bez jeho souhlasu, dále zásada, že lidské tělo ani jeho části nesmí být jako takové zdrojem finančního prospěchu a konečně právní ochrana lidského těla i po smrti člověka.¹⁶ O tyto zásady se ve své podstatě opírá rovněž tato práce.

Pro tzv. postmortální ochranu, tj. ochranu osobnosti zesnulého člověka, je pak stěžejní především právní úprava obsažená v ust. § 92 odst. 1 občanského zákoníku, která je dále rozvedena především veřejnoprávními předpisy, například zákonem č. 40/2009 Sb., trestní

---

¹⁴ Základy všeobecného osobnostního práva však můžeme nalézt již v ústavní rovině, a to konkrétně v článku 7 Listiny ZPS, který pojednává o nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí. K dalším právním předpisům, které doplňují občanskoprávní úpravu všeobecného osobnostního práva, patří například zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ale také zákon o pohřebnictví.

¹⁵ ONDŘEJOVÁ, Eva. *Ochrana osobnosti v common law a českém právu*. Praha: Leges, 2016, s. 184.

¹⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Zvláštní část, K § 91 až 103. Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=71122> [cit. 10. 6. 2017].

zákoník¹⁷ nebo zákonem o pohřebnictví, který v ust. § 2 písm. c), d) vymezuje výše definované pojmy „lidské pozůstatky“ a „lidské ostatky“, které v témže smyslu užívá i občanský zákoník. Zákon o pohřebnictví ve svém ust. § 4 odst. 1 dále výslovně ukládá povinnost zacházet s lidskými pozůstatky a lidskými ostatky důstojně, tak aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku. Lze říci, že ust. § 4 odst. 1 ZP akcentuje kromě důstojnosti zemřelého též mravní citění pozůstalých a veřejnosti.

Pokud jde o prostředky obrany při dotčení osobnosti zesnulého člověka, lze konstatovat, že ust. § 82 odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že v současné době se může domáhat ochrany osobnosti zemřelého člověka především osoba jemu blízká. Kdo je osobou blízkou stanoví výslovně ust. § 22 občanského zákoníku.¹⁸ Kromě osob blízkých se však ochrany osobnosti zemřelého člověka může v souladu s ust. § 83 odst. 2 občanského zákoníku domáhat též právnická osoba, a to za předpokladu, že neoprávněný zásah do osobnosti zesnulého souvisel s jeho činností v právnické osobě. Taková právnická osoba se pak může domáhat, aby od neoprávněného zásahu do osobnosti zemřelého bylo upuštěno a aby byly odstraněny jeho následky.

S ohledem k výše uvedenému lze shrnout, že ust. § 92 odst. 1 OZ poskytuje základní rámec právní ochrany těla zesnulého člověka, přičemž vychází z morálního a etického nazírání, které v soudobé české společnosti převažuje. Úcta k tělu zemřelého člověka a zachování jeho důstojnosti je jednou z tradičních hodnot, na nichž je český právní řád postaven. Se zřetelem k výše uvedenému je důstojnost nakládání s lidským tělem třeba posuzovat zejména z hlediska etického a morálního, přičemž lze říci, že v České republice má důstojnost nakládání s lidskými pozůstatky a lidskými ostatky dlouhou tradici. Již dle ust. § 285 obecného zákoníku občanského z roku 1811¹⁹, který stanovil, že „*všechno, co jest od osoby rozdílné a slouží k potřebě lidí, sluje věc v právním smyslu*“, nebylo považováno mrtvé lidské tělo za věc. K tomuto uvádí Komentář k československému obecnému zákoníku z roku

---

¹⁷ Srov. například ust. § 359 trestního zákoníku, dle něhož se jako trestný čin hanobení lidských ostatků postihuje neoprávněné otevření hrobu, hrobky nebo urny s lidskými ostatky, jejich svévolné odnětí z pohřebiště anebo jiné nakládání v rozporu se zákonem.

¹⁸ S účinností občanského zákoníku se okruh osob, které se mohou domáhat posmrtné ochrany osobnosti člověka, citelně rozšířil, neboť ust. § 15 zákona č. 40/1964 Sb., přiznávalo právo na ochranu osobnosti zesnulého pouze manželu a dětem, nebylo-li jich tak rodičům zesnulého.

¹⁹ Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný zákoník občanský.

1935²⁰, že: „*lidské tělo ani jako mrtvola není věcí, pokud se v něm sluší spatřovati tělo určité zemřelé osoby (potud je dáno i dědicům osobnostní právo)*“. V současné době jsou tak v kulturním rámci české společnosti stanovena pro nakládání s tělem zemřelého určitá morální a etická pravidla, například je všeobecně uznáváno a dodržováno, že se mrtvé tělo člověka tradičně před jeho pietním uložením do rakve umývá, holí, stříhá, nebo jinak kosmeticky upravuje a především povinně obléká do šatů nebo rubáše. Lze přitom konstatovat, že toto pravidlo není uznáváno pouze jako pravidlo morální, případně etické (tj. mimoprávní), avšak je zakotveno i na zákonné úrovni, neboť ust. § 2 písm. j) ZP výslovně definuje pojem úprava lidských pozůstatků²¹. Dle právní teorie²² představuje úprava lidských pozůstatků před uložením do rakve součást důstojného zacházení s lidskými pozůstatky, které je dále rozvedeno v ust. § 4 ZP, o němž bude v rámci této práce ještě pojednáno.

Obdobné pravidlo jako je stanoveno v ust. § 92 odst. 1 občanského zákoníku, obsahuje rovněž ust. § 111 odst. 1 věty druhé OZ: „*Naložit s odňatou částí lidského těla způsobem pro člověka nedůstojným nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví se zakazuje*“. Ust. § 111 odst. 1 OZ tedy na rozdíl od ust. § 92 odst. 1 OZ reguluje limity nakládání s odňatými částmi lidského těla, přičemž vychází ze stejných hodnotových hledisek, o nichž již bylo pojednáno výše. Lze tudíž shrnout, že ve spojení ust. § 111 odst. 1 věty druhé OZ a ust. § 493 OZ pro odňaté části lidského těla platí, že nejsou věcmi, a tedy nemohou být ani předmětem závazkového vztahu (např. koupě či pronájmu) a musí být s nimi nakládáno pro člověka důstojným způsobem.

Co se týče částí lidského těla, je třeba je pro účely této práce rozdělit do čtyř základních skupin: a) přirozené neoddělené, b) přirozené oddělené, c) umělé neoddělené, d) umělé oddělené, přičemž pro další výklad jsou relevantní zejména první dvě skupiny, o nichž bude podrobněji pojednáno níže.

ad a) Přirozenými neoddělenými částmi se rozumí takové části lidského těla, které mají svůj přirozený původ v lidském těle a nebyly od těla odděleny, ať už přirozeně nebo

---

²⁰ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 2 (§§ 285 až 530). Reprint původního vydání z roku 1936. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 7.

²¹ Ust. § 2 písm. j) ZP stanoví: „*úpravou lidských pozůstatků se rozumí jejich úprava před pietním uložením do konečné rakve, zejména umývání, holení, stříhání, kosmetické úpravy, oblečení do šatů nebo rubáše*“.

²² VETEŠNÍK, Pavel, STRÁNSKÁ, Eva, ŠEJVL, Jaroslav. *Zákon o pohřebnictví. Zákon o válečných hrobech. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 10.

vnějšími vlivy. Přirozené neoddělené části jsou integrální součástí lidského těla, a proto sdílí naprosto shodný právní i faktický osud jako samotné lidské tělo, tudíž nemohou být věcmi v právním slova smyslu.²³

ad b) Pokud jde o oddělené části lidského těla, lze říci, že právní ochrana je realizována prostřednictvím právních norem soukromého i veřejného práva. Občanský zákoník tak činí tím, že právní úpravu obsaženou v ust. § 111 a 112 OZ koncipuje jako projev osobnostního práva. Stejně jako přirozené neoddělené části lidského těla, tak není možno ani přirozené oddělené části lidského těla považovat za věc v právním smyslu. Na straně druhé je třeba zmínit, že ust. § 112 OZ připouští výjimku z tohoto pravidla, neboť stanoví, že: „*Člověk může přenechat část svého těla jinému jen za podmínek stanovených jiným právním předpisem. To neplatí, jedná-li se o vlasy nebo podobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují*²⁴; *ty lze přenechat jinému i za odměnu a hledí se na ně jako na věc movitou.*“. Co se týče věty první ust. § 112 OZ, lze říci, že nakládání s oddělenými částmi lidského těla reguluje výrazným způsobem zejména právo veřejné. To se projevuje ve vícero právních předpisech – zejména lze zmínit zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, přičemž konkrétně je možno odkázat na ust. § 81 tohoto zákona, dále zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání, orgánů a o změně některých zákonů, zde jde o ust. § 7 až 9, ust. § 12; komplexní zákon č. 296/2008 Sb., o lidských tkáních a buňkách; zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, přičemž konkrétně jde o ust. § 3 a násl., ust. § 31 a 32; zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních buňkách a souvisejících činnostech, konkrétně jde o ust. § 8 až 11. Z těchto právních předpisů zároveň vyplývají limity práva disponovat s vlastním tělem i kontroly nad odděleným biologickým materiálem, který pochází z lidského těla. V zásadě tedy jde o problematiku dárcovství orgánů a tkání.

ad c, d) Pokud jde o umělé části lidského těla, jsou jimi například kardiostimulátory, bionické oči, zubní protézy, umělé končetiny, kloubní náhrady apod. Tyto umělé části nejsou považovány za věc v právním smyslu, pokud jsou s tělem trvale spojeny. Co se týče umělých oddělených částí lidského těla (půjde například o trvale vyňaté kardiostimulátory či zubní

---

²³ LAVICKÝ, Petr, a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1744 - 1745.

²⁴ Půjde například o vlasy, nehty, chlupy, moč nebo mateřské mléko.

plomby), nelze je ze samé podstaty věci podřadit pod ust. § 493 OZ. Na umělé oddělené části těla je tak třeba hledět jako na věci ve smyslu ust. § 489 OZ.

Za pozornost stojí, že momentem kremace těla zemřelého dojde k ukončení trvalého spojení mezi některými umělými částmi lidského těla (například kardiostimulátorem či kovovou částí končetiny) a tělem, čímž se de iure stanou opět samostatnými věcmi. Zatímco z těla zůstane pouze popel, některé typy umělých částí lidského těla si zachovají původní podstatu, jelikož je žár křemáční pece nerozloží. Praxe je taková, že kovové části lidských těl po ukončení křemáčního spalů bývají pracovníky křematoria anonymně soustředěny do sběrné nádoby a poté předávány pro účely výzkumu výrobcům tělních náhrad a implantátů.²⁵

K výše uvedenému je třeba uvést, že ačkoliv má člověk právo udělit souhlas s dalším využitím části svého těla, popř. celého těla po smrti, není obecně oprávněn s nimi volně nakládat. Podle ust. § 112 věty první OZ lze přenechat část svého těla jinému jen za podmínek stanovených jiným právním předpisem. Primárně tedy platí, že podmínky přenechání části lidského těla stanoví zvláštní právní předpisy, již uvedené výše. Dle mého názoru nelze pouze ze samotného znění ust. § 112 OZ přímo vyvozovat závěr, že přenechání musí být bezúplatné, jak se domnívá Holčapek a Šustek²⁶, což má dle jejich názoru vyplývat užitím argumentu a contrario z druhé věty daného ustanovení. Je třeba vidět, že věta první daného ustanovení říká pouze, že část lidského těla lze přenechat jinému výlučně za podmínek stanovených zvláštními právní předpisy. Věta druhá pak, že u vlasů nebo podobných částí lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují, se není třeba řídit jiným předpisem než občanským zákoníkem, přičemž je možno je podle úpravy občanského zákoníku přenechat i za odměnu, tedy například formou kupní smlouvy.

Občanský zákoník stojí ve svém ust. § 1 odst. 2 OZ na základní zásadě, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchýlně od zákona s tím, že zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti²⁷. Dle mého názoru občanský zákoník nikde výslovně nezakazuje, aby přenechání části lidského těla nemohlo být provedeno také za

---

²⁵ Autor zjistil dotazem u pracovníka Křematoria Motol.

²⁶ HOLČAPEK, Tomáš, ŠUSTEK, Petr. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 424.

²⁷ Kupříkladu případnou úplatu za dobrovolné přenechání spermatu za účelem jeho využití pro budoucí oplodnění, což je z legálního pohledu přenechání části těla, po mém soudu nelze považovat za jednání v rozporu s dobrými mravy, veřejným pořádkem nebo práva na ochranu osobnosti.

úplatu. Tak však mohou učinit jiné právní předpisy, na které se ustanovení § 112 OZ odvolává.

K tomu lze poukázat na skutečnost, že lidské tělo je již podle starého římského právního pojetí věcí mimo obchod, tedy *res extra commercium*. Toto pojetí je právní naukou i praxí respektováno v řadě předpisů národního i mezinárodního charakteru. Poukázat lze jak na čl. 21 Úmluvy o biomedicíně²⁸, který stanoví, že: „*Lidské tělo a jeho části nesmí být jako takové zdrojem finančního prospěchu.*“, ale rovněž na výše zmíněné právní předpisy, které ji dále rozvádějí v podmínkách českého právního řádu²⁹.

1.2 Právní aspekty vystavování mrtvého lidského těla, zejména s přihlédnutím k výstavě „Body the Exhibition“

Při porozumění zákonné úpravě vyložené v předchozí kapitole této práce lze přikročit k rozboru právních aspektů vystavování mrtvého lidského těla v optice poměrně aktuálního a periodicky se vracejícího problému legality výstavy „Body the Exhibition“, která se již poněkolkrát uskutečnila v České republice, naposledy v roce 2017³⁰. Smyslem této komerční akce je vystavování preparovaných mrtvých lidských těl stažených z kůže metodou tzv. plastinace a jejich předvedení široké veřejnosti, kdy jediným limitujícím faktorem je koupě vstupenky, nikoli například též věk návštěvníků, kdy výstava je volně přístupná i dětem (děti do šesti let nemusí platit vstupné)³¹. Vystavená lidská těla (včetně těl dětí) jsou prezentována v nejrůznějších (pro některé vyloženě nedůstojných) pózách, mnohá jsou rozčtvrcena, přičemž výstavu provází i kontroverze spojená s původem těl.³²

---

²⁸ Publikována jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně.

²⁹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách; zákon č. 285/2002 Sb. transplantační zákon; zákon č. 296/2008 Sb., o lidských tkáních a buňkách; zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách; zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních buňkách a souvisejících činnostech.

³⁰ Výstava se konala ode dne 22. 2. 2017 do dne 23. 7. 2017 v prostorách Výstaviště Praha Holešovice, Křížíkův Pávilon D, E, jejím pořadatelem byla obchodní společnost JVS GROUP s.r.o., IČ: 258 65 005, se sídlem Slavíkova 1744/22, Poruba, 708 00 Ostrava.

³¹ Návštěvní řád zveřejněný na internetových stránkách <http://www.bodyexhibition.cz> [cit. 10. 6. 2017].

³² K tomu lze jako jeden z mnohých citovat úryvek z článku „Osvěta, nebo ukázka umučených disidentů. Komu patří těla z výstavy Body The Exhibition?“ zveřejněný na internetových stránkách českého rozhlasu https://www.irozhlas.cz/veda/osveta-nebo-ukazka-umucenych-disidentu-komu-patri-tela-z-vystavy-body-the-exhibition-_201702222200_dpihova [cit. 15. 7. 2017]: „*Debata o původu těl se vede přes deset let, od zveřejnění*

Souladnost takovéto výstavy mrtvých lidských těl s českým právním řádem lze posoudit na základě zákona o pohřbnictví, a to podle stavu před přijetím Novely i podle stavu po Novele, poněvadž poslední výstava byla ukončena přede dnem 1. 9. 2017, tj. dnem přijetí Novely, tak podle zákona o zdravotních službách a souvisejících právních předpisů, a konečně obecně i podle občanského zákoníku.

1.2.1 Výstava ve světle zákona o zdravotních službách a souvisejících právních předpisů

Zákon o zdravotních službách představuje jeden z esenciálních právních předpisů v oblasti nakládání s tělem zemřelého, případně s částmi odebranými z těla zemřelého. Činí tak z hlediska jeho využití pro účely zdravotní péče nebo pro potřeby vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům ve zdravotnictví, nebo pokud tak stanoví jiný právní předpis. Úvodem je zapotřebí právně definovat pojem zdravotní služby, který je stěžejním pojmem zákona o zdravotních službách. Dle ust. § 2 odst. 2 písm. c) ZZS se zdravotními službami rozumí rovněž „nakládání s tělem zemřelého v rozsahu stanoveném tímto zákonem, včetně převozu těla zemřelého na patologicko-anatomickou pitvu nebo zdravotní pitvu a z patologicko-anatomické pitvy nebo ze zdravotní pitvy prováděné poskytovatelem podle zákona o pohřbnictví“. Dle ust. § 81 odst. 1 ZZS, který pojednává o uchování a použití těla zemřelého pro rozličné účely, o nichž bude pojednáno níže a jež se vztahuje na problematiku výstavy Body The Exhibition, se uchování a použití těla zemřelého považuje za zdravotní službu ve smyslu ust. § 2 odst. 2 písm. c) ZZS. Tato skutečnost má za následek, že uchovat a použít tělo zemřelého k účelům stanoveným v zákoně o zdravotních službách může pouze poskytovatel zdravotních služeb. Dle ust. § 2 odst. 1 ZZS může zdravotní služby poskytovat pouze poskytovatel zdravotních služeb, kterým se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která má

---

první vyšetřovací zprávy Krvavá sklizeň (Bloody Harvest) o nedobrovolném odebírání orgánů lidem z Falun Gongu. Reagovaly parlamenty několika zemí, Izrael transplantační turistiku do Číny zcela zakázal. Jak to souvisí s výstavou? V Číně, která ročně popraví více lidí než zbytek světa dohromady, je několik desítek plastinačních továren. Metodu plastinace si nechal patentovat německý patolog Gunther von Hagens. Ke svému podnikání v čínské provincii Liaoning si přizval doktora Sueje Chung Ťina z univerzitní nemocnice v Telienu. Ten po rozchodu s Hagensem přiznal, že většina těl pochází od čínského Úřadu veřejné bezpečnosti, že tedy šlo o lidi vězněné. Suej svá těla prodal do Spojených států, kde však expozice čelily kritice lidskoprávních aktivistů.“

Zdroj: VOPÁLENSKÁ, Lucie. Osvěta, nebo ukázka umučených disidentů. Komu patří těla z výstavy Body The Exhibition? [online]. iROZHLAS.cz, 22. 2. 2017 [cit. 15. 7. 2017]. Dostupné z URL: https://www.irozhlas.cz/veda/osveta-nebo-ukazka-umucenych-disidentu-komu-patri-tela-z-vystavy-body-the-exhibition-_201702222200_dpihova.

oprávnění k poskytování zdravotních služeb dle zákona o zdravotních službách. Dle ust. § 11 odst. 2 ZZS lze bez získání oprávnění k poskytování zdravotních služeb poskytovat pouze odbornou první pomoc; poskytovat zdravotní služby v zařízeních sociálních služeb podle zákona o sociálních službách; zajistit převoz osoby, jejíž zdravotní stav to vyžaduje, ze zahraničí do České republiky nebo z České republiky do zahraničí osobou oprávněnou k této činnosti podle právních předpisů jiného státu, z jehož území nebo na jehož území se převoz uskutečňuje a jde-li o činnost na území České republiky dočasnou; nebo poskytovat zdravotní služby podle ust. § 20 ZZS (poskytování zdravotních služeb osobami usazenými nebo se sídlem v jiném členském státě Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru nebo Švýcarské konfederace). To znamená, že pořadatel výstavy Body The Exhibition musí mít pro nakládání s tělem zemřelého, resp. jeho částmi, příslušné oprávnění k poskytování zdravotních služeb. Je otázkou, zda tímto oprávněním disponoval. Podle dostupných informací tomu tak nebylo³³.

I kdyby však pořadatel disponoval oprávněním k poskytování zdravotních služeb ve smyslu výše uvedeného, musel by dále naplnit rovněž kritéria stanovená pro uchování a použití těla zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého, která kogentně stanoví ust. § 81 odst. 1 ZZS. Ustanovení § 81 odst. 1 daného zákona omezuje možnosti uchování a používání těla zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého, a to tak, že:

„Část těla odebranou pacientovi při poskytování zdravotní péče nebo tělo zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého, lze uchovat a použít

a) pro potřeby vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům ve zdravotnictví,

b) pro použití při léčbě příjemce lidských tkání a buněk podle zákona o lidských tkáních a buňkách,

c) pro potřeby transplantací podle zákona upravujícího transplantace,

d) k použití pro výrobu léčiv podle zákona o léčivech a podle zákona o lidských tkáních a buňkách,

e) pro potřeby stanovené jiným právním předpisem.“³⁴

---

³³ Pořadatel výstavy nebyl podle záznamů veřejně dostupného Národního registru poskytovatelů zdravotních služeb nositelem oprávnění k poskytování zdravotních služeb ke dni zahájení výstavy, ani ke dni jejího skončení. Blíže <http://nrpzs.uzis.cz/> [cit. 1. 10. 2017].

³⁴ Ust. § 81 odst. 1 ZZS.

Z toho jasně plyne, že dle zákona o zdravotních službách není možno uchovat a použít tělo zemřelého nebo část těla zemřelého pro jiný účel, než uvedený taxativně v ust. § 81 odst. 1 ZZS. Lze přitom konstatovat, že výstava Body The Exhibition má toliko komerčně zábavní charakter, přičemž by se dalo polemizovat ještě o účelu všeobecně vzdělávacím, který je prezentován jeho pořadatelem³⁵. V současné době však platí, že komerční výstava mrtvého těla, byť by měla umělecký a/nebo vzdělávací charakter, není z hlediska zákona o zdravotních službách vůbec legálně přípustná, neboť nejde ani o výuku ve zdravotnictví (vystavovatel není školským zařízením a návštěvníci nejsou studenti zdravotně orientovaného studijního oboru), ani o vědecké bádání nebo výzkum či některý jiný zákonem taxativně uznaný důvod. Ze samotného charakteru výstavy tedy vyplývá, že ji není možno podřadit pod žádný z důvodů uvedených v ustanovení § 81 odst. 1 ZZS.

I kdyby výstava Body The Exhibition splňovala dvě výše uvedená kritéria, je dále ust. § 81 odst. 2 ZZS vyžadován pro přípustné užití mrtvého lidského těla a/nebo jeho částí mimo jiné souhlas³⁶ zemřelé osoby, který musí být prokazatelný. Jestliže zemřelý za svého života nevyjádřil prokazatelný souhlas, může podle zákona prokazatelný souhlas vyslovit osoba blízká zemřelému. Prokazatelné vyslovení souhlasu s uchováním a použitím části těla pacienta nebo těla zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého, může přitom mít v souladu s ust. § 81 odst. 5 ZSS dvojí podobu. Jednak podobu písemného souhlasu pacienta nebo zemřelého vysloveného za jeho života nebo osoby blízké zemřelého, který bude opatřen jejich úředně ověřeným podpisem. Druhou možnou podobou je záznam o souhlasu pacienta vysloveného ve zdravotnickém zařízení, který podepíše pacient a zdravotnický pracovník. Pakliže by pacient nebyl se zřetelem ke svému zdravotnímu stavu s to záznam podepsat, stvrdí jeho nepochybný projev vůle svým podpisem zdravotnický pracovník a osoba blízká pacientovi, a není-li přítomna, svědek. V takovém záznamu je zapotřebí také uvést způsob, jakým pacient svou vůli projevil, jakož i zdravotní důvody, které bránily podpisu pacienta. Písemný souhlas nebo záznam o vyslovení souhlasu, jakož i záznam o podání informace je součástí zdravotnické dokumentace, jež je vedena o pacientovi.³⁷ Kromě výše uvedeného musí dále souhlas s uchováním a použitím části těla pacienta nebo těla zemřelého splňovat

---

³⁵ Dostupné z URL: <http://www.bodyexhibition.cz> [cit. 1. 6. 2017].

³⁶ V případě užití těla zemřelého včetně z něj odebraných částí pro účely a potřeby transplantací, se souhlas zemřelého nevyžaduje, neboť odebrání orgánů zemřelého člověka za účelem provedení transplantace je založeno na tzv. principu „opt – out“ (tj. presumovaném souhlasu zemřelého s posmrtným odběrem orgánů).

³⁷ Ust. § 81 odst. 5 písm. b) ZSS.

rovněž obecnou právní úpravu informovaného souhlasu, již nalezneme v ust. § 34 a násl. ZSS.³⁸

K tomuto je třeba nad rámec všeho již výše uvedeného říci, že z veřejně dostupných informací není zřejmé, zdali měl pořadatel výstavy k dispozici prokazatelné souhlasy zemřelých osob, jejichž těla, popř. části těla, vystavoval na výstavě Body The Exhibition.

Konečně je třeba rovněž pojednat o ust. § 81 odst. 7 ZZS (obdobně též § 28 odst. 1 transplantačního zákona), který stanoví, že: „*Použití části těla pacienta nebo tělo zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého, nemůže být pro nikoho zdrojem finanční ani jiné náhrady, popřípadě jiných výhod. To nebrání poskytnutí úhrady účelně, hospodárně a prokazatelně vynaložených výdajů vzniklých v přímé souvislosti s nakládáním s částí těla pacienta nebo tělem zemřelého, včetně částí z těla zemřelého, to je s jejich opatřováním, vyšetřením, skladováním a zpracováním.*“ Obdobně tento zákaz stanoví rovněž článek 21 Úmluvy o biomedicíně. Blíže tento zákaz rozpracovává například též ust. § 28 odst. 1 transplantačního zákona: „*Lidské tělo a jeho části nesmějí být jako takové zdrojem finančního prospěchu nebo jiných výhod.*“. To ve své podstatě znamená, že zákon o zdravotních službách v současné době (ani v době konání poslední výstavy) neumožňuje vystavování lidských těl, ani jejich částí pro komerční účely, tj. za účelem dosažení zisku, neboť ust. § 81 odst. 7 ZZS (jakož i obdobné ust. § 28 odst. 1 transplantačního zákona) lze označit za kogentní, od nichž není možno odchytil se vlastním projevem vůle. Obecný zákaz komercializace použití částí těla pacienta nebo zemřelého bývá obvykle ospravedlňován zejména obavou z vykořisťování chudých obyvatel rozvojových států a zájmem na zachování důstojnosti a zdraví všech lidských bytostí.³⁹

S ohledem k výše uvedenému pojednání lze dospět k závěru, že pořadatel výstavy Body The Exhibition vystavoval mrtvá těla a jejich části v rozporu se zákonem o zdravotních službách, neboť:

- a. nebyl poskytovatelem zdravotních služeb ve smyslu ust. § 2 odst. 1 ZZS, jelikož nedisponoval příslušným oprávněním, které je zapotřebí k poskytování zdravotních

---

³⁸ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš a kol. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 396 - 398.

³⁹ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš a kol. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 398 - 399.

služeb, jimiž se ve smyslu ust. § 2 odst. 2 písm. c) ZZS rozumí rovněž nakládání s tělem zemřelého v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Zdravotní službou se tudíž rozumí též uchování a použití těla zemřelého pro potřeby dle ust. § 81 odst. 1 písm. a) až e) ZZS. Pořadatel výstavy Body The Exhibition mohl bez příslušného oprávnění k poskytování zdravotních služeb poskytovat toliko služby dle ust. § 11 odst. 2 ZZS. Pořadatel výstavy Body The Exhibition tudíž vůbec nemohl uchovat ani použít tělo zemřelého pro některý z účelů taxativně uvedených v ust. § 81 odst. 1 písm. a) až e) ZZS;

- b. výstava Body The Exhibition nenaplnuje žádné z kritérií pro uchování a použití části těla zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého stanovených v ust. § 81 odst. 1 písm. a) až e) ZZS. Ze samotného charakteru výstavy tedy vyplývá, že ji není možno podřadit pod žádný z důvodů uvedených v ustanovení § 81 odst. 1 písm. a) až e) ZZS;
- c. pořadatel, v případě, že neměl prokazatelné souhlasy zemřelých osob, dále porušil ust. § 81 odst. 2 ZZS, které vyžaduje pro přípustné užití mrtvého lidského těla nebo jeho části prokazatelný souhlas zemřelé osoby;
- d. pořadatel porušil svým jednáním zcela zjevně ust. § 81 odst. 7 ZZS, neboť používal tělo zemřelého a části těla zemřelého ke komerční účelům, tj. za účelem finančního prospěchu, přičemž výstava Body The Exhibition pořadateli musela generovat zisk. Pořadatel tímto svým jednáním porušil nejen zákon o zdravotních službách, avšak i článek 21 Úmluvy o biomedicíně, která je součástí právního řádu České republiky.

1.2.2 Výstava ve světle zákona o pohřebnictví

Mrtvé lidské tělo a části mrtvého lidského těla však nechrání pouze občanský zákoník a zákon o zdravotních službách, avšak rovněž zákon o pohřebnictví, jak bylo již výše uvedeno. Lze říci, že zákon o pohřebnictví reguluje ochranu a nakládání s mrtvým lidským tělem a jeho částmi z jiných aspektů, než činí zákon o zdravotních službách. Zákon o pohřebnictví stanoví zejména právní podmínky pro zacházení s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky, práva a povinnosti související s vlastním provedením balzamací a konzervací lidských pozůstatků. Zákon o pohřebnictví tak chrání pietu, veřejné zdraví, veřejný pořádek a stanovuje podmínky pro důstojné zacházení s lidskými ostatky a pozůstatky.

Pokud jde o znění zákona o pohřebnictví do Novely, výstavy Body The Exhibition se dotýkalo několik jeho ustanovení. Předně je třeba se zabývat způsobem, jakým byly lidské pozůstatky, jež byly vystavovány na výstavě Body The Exhibition, dopraveny na území

České republiky (a jakým způsobem mohly být případně z teritoria České republiky odvezeny). Dle ust. § 4 odst. 1 písm. g) ZoP je totiž nezbytné přepravovat lidské pozůstatky v souladu s požadavky stanovenými v ust. § 9 ZoP. Dle ust. § 9 odst. 1 ZoP mohou být lidské pozůstatky „převáženy po pozemních komunikacích pouze ve speciálním vozidle k tomu účelu schváleném podle zvláštního právního předpisu nebo ve vozidle se skříňovou karoserií...“. To tedy znamená, že převoz lidských pozůstatků po pozemních komunikacích lze uskutečnit pouze ve speciálním vozidle k tomu účelu schváleném dle vyhlášky č. 341/2014 Sb., o schvalování technické způsobilosti a o technických podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, nebo ve vozidle se skříňovou karoserií v provedení pevné nástavby nebo nedělené skříně. Pro přepravu lidských pozůstatků ze zahraničí se navíc může na tuto problematiku vztahovat řada mezinárodních úmluv, jimiž je Česká republika vázána, přičemž je zapotřebí provádět ji způsobem upraveným těmito smlouvami. Lze jmenovat například Mezinárodní ujednání o přepravě mrtvol ze dne 5. 1. 1938, publikovanou pod č. 44/1938 Sb. nebo Dohodu o převozu těl zemřelých ze dne 26. 10. 1973, publikovanou pod č. 22/2012 Sb. m. s. Ve vztahu k výstavě Body The Exhibition není zřejmé, jak byly vystavované lidské pozůstatky dopraveny na území České republiky, nicméně pro jejich přepravu byl vyžadován způsob uvedený v ust. § 9 ZoP, tedy prostřednictvím pohřebních vozů.

K přepravě lidských pozůstatků se váží i další povinnosti stanovené v ust. § 8 ZoP. Předně je třeba upozornit na skutečnost, že dle ust. § 8 odst. 4 ZoP může převážet lidské pozůstatky pouze provozovatel pohřební služby nebo poskytovatel zdravotních služeb (ten jen za účelem provedení pitvy dle ust. § 88 ZZS). Je přitom nezbytné dodržet veškeré podmínky ve smyslu ust. § 9 ZoP, o nichž bylo pojednáno v předchozím odstavci. Jak stanoví ust. § 6 odst. 1 ZoP, je provozování pohřební služby, jež zahrnuje rovněž přepravu lidských pozůstatků, koncesovanou živností, která je obsažena ve výčtu koncesovaných živností ve smyslu přílohy č. 3 k zákonu č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání. Z veřejně dostupných zdrojů však nevyplývá, že by pořadatel výstavy Body The Exhibition disponoval patřičnou koncesí, která je nezbytná k provozování pohřební služby. To jinými slovy znamená, že jestliže byl pořadatel osobou, která dopravila na území České republiky lidské pozůstatky vystavované na výstavě Body The Exhibition nebo je jakkoliv přepravovala přes území České republiky, aniž by k tomu měla odpovídající koncesi, s největší pravděpodobností se dopustil správního deliktu ve smyslu ust. § 63 odst. 1 písm. c) zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, když provozoval činnost, která je předmětem

koncesované živnosti, aniž by pro tuto živnost měl živnostenské oprávnění. Za tento správní přestupek mohl pořadatelí výstavy správní orgán uložit pokutu až do výše 1.000.000,-Kč.

Jestliže pořadatel přepravoval lidské pozůstatky vystavované na výstavě Body The Exhibition, měl povinnost kromě výše uvedených podmínek splnit též předpoklad stanovený v ust. § 8 odst. 1 ZoP. Znění tohoto ustanovení vyžaduje, aby lidské pozůstatky byly při převozech na místo pohřbení nebo vystavení vždy oblečené, uloženy do konečné rakve. V souvislosti s vystavováním lidských pozůstatků je dále třeba zmínit ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZoP. Pro posouzení legálnosti výstavy Body The Exhibition má význam již samotné návěti ust. § 4 odst. 1 ZoP, které stanoví, že: „*S lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku;*“. Tuto základní povinnost dále blíže rozpracovává ust. § 4 odst. 1 písm. h) které stanoví, že je zakázáno „*zacházet s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti*“. Každá osoba manipulující s lidskými pozůstatky je tudíž povinna zdržet se veškerých projevů, které by se mohly dotknout důstojnosti zemřelého v době, kdy byl naživu (a to i když nemusí být známo jeho přání a není k dispozici ani názor pozůstalých). Tento požadavek odráží právo na respektování rodinného a soukromého života dle článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikované pod č. 209/1992 Sb., jakož i právo na zachování lidské důstojnosti a právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života dle článku 10 Listiny základních práv a svobod. Dle důvodové zprávy k zákonu o pohřbivnictví⁴⁰ se považuje za důstojné zacházení s lidskými pozůstatky jednání, které je v souladu s všeobecně přijímanými etickými pravidly, jež by nepřivodilo újmu ani živé osobě. Zacházení s lidskými pozůstatky lze zahrnout pod pojem „pieta“. Vystavování lidských pozůstatků stažených z kůže, obnažených a navíc mnohdy v pózách očividně nedůstojných pro zemřelého člověka, představuje rozpor s všeobecně přijímanými pravidly morálky a etiky. Úcta k tělu zemřelého člověka a zachování jeho důstojnosti je přitom tradiční hodnotou, na níž je postaven český právní řád, a je tudíž patřičné zachovávat alespoň minimální míru obecně uznávané piety. S ohledem k dosaženému stavu vědy a kultury se nejeví ani potřebným

---

⁴⁰ V důvodové zprávě k ust. § 4 ZoP se doslova uvádí: „*Stanovení základních podmínek zacházení s lidskými pozůstatky před pohřbením a zajištění jejich pohřbení se dotýká všech subjektů, které obvykle přicházejí nebo mohou přijít do styku s lidskými pozůstatky. Za důstojné zacházení s lidskými pozůstatky lze, v souladu s všeobecně přijímanými etickými pravidly, považovat takové jednání, které by nepřivodilo újmu ani živé osobě (vyjma nezbytných zdravotně hygienických opatření).*“

vystavovat mrtvá lidská těla, neboť je možné nahradit skutečná těla plastickými modely, které jsou schopny důvěrně zachytit lidské tělo a jeho části.

Pokud jde o ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZoP je třeba vidět, že právě s ohledem k požadavkům stanoveným v návěti ust. § 4 odst. 1 ZoP, tj. požadavkům důstojného zacházení, neohrožování a zachování veřejného zdraví nebo pořádku, je zakázáno „*vystavovat lidské pozůstatky před pohřbením, s výjimkou nekonzervovaného mrtvého lidského těla, které může být vystaveno v otevřené rakvi do 1 týdne od úmrtí, a s výjimkou konzervovaného mrtvého lidského těla, které může být vystaveno v otevřené rakvi i po uplynutí 1 týdne od úmrtí*“⁴¹. Vystavováním lidských pozůstatků se přitom rozumí takový postup, kdy je mrtvé lidské tělo zpřístupněno za určitých podmínek veřejnosti (pozůstalým). Mrtvé lidské tělo, které nebylo odborně konzervováno za účelem zpomalení posmrtných změn, resp. lidské pozůstatky, je možné vystavovat v otevřené rakvi maximálně po dobu jednoho týdne od doby úmrtí. Po uplynutí jednoho týdne ode dne úmrtí lze v otevřené rakvi vystavovat pouze konzervované lidské pozůstatky. Dle právní teorie i praxe jsou „*jiné způsoby vystavení lidských pozůstatků před pohřbením zakázány*.“⁴² Z ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZoP v souvislosti s výstavou Body The Exhibition plyne, že vystavovat konzervované lidské pozůstatky před pohřbením je možné pouze v otevřené rakvi. Při předpokladu, že vystavovaná těla dosud pohřbena nebyla, kdy pořadatel výstavy ani nic takového netvrdil, je vcelku zřejmé, že lidské pozůstatky, tak jak byly prezentovány na výstavě Body The Exhibition, patrně nevyhovovaly požadavkům ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZoP, neboť nebyly vystavovány v otevřené rakvi.

Po přijetí Novely se dále stalo relevantní především ust. § 4 odst. 1 písm. b) ZP, které stanoví: „*S lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku; z těchto důvodů je zakázáno právníckým nebo podnikajícím fyzickým osobám konzervovat, balzamovat nebo vystavovat tělo zemřelého, a to i konzervované nebo balzamované, bez souhlasu zemřelé osoby.*“ To má za následek, že ke stávajícím podmínkám vztahujícím se k vystavování lidských pozůstatků v otevřené rakvi ve smyslu ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZP nově přistupuje povinnost získat pro vystavování těla zemřelého po prvním týdnu od úmrtí vždy jeho souhlas. Pokud takový souhlas nebude existovat, nelze z hlediska Novely tělo zemřelého vystavit.

---

⁴¹ Ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZoP.

⁴² VETEŠNÍK, Pavel, STRÁNSKÁ, Eva, ŠEJVL, Jaroslav. *Zákon o pohřebnictví. Zákon o válečných hrobech. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 20.

Význam Novely však tkví především v tom, že nově je možno uložit podnikajícím fyzickým a právnickým osobám pokutu za přestupek ve smyslu ust. § 27 ZP. Dle ust. § 27 odst. 1 písm. b) ZP se tak podnikající fyzická osoba nebo právnická osoba dopustí přestupku, pokud „v rozporu s ust. § 4 odst. 1 písm. b) ZP konzervuje, balzamuje nebo vystaví lidské pozůstatky, a to i konzervované nebo balzamované, nebo v rozporu s ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZP vystaví lidské pozůstatky před pohřbením“. Právnická nebo podnikající fyzická osoba se rovněž bude moci nově dopustit přestupku, pokud v rozporu s ust. § 8 odst. 1 novelizovaného znění zákona o pohřebnictví „nezajistí při převozech na místo pohřbení nebo při vystavení těla zemřelého jeho oblečení do šatů nebo rubáše nebo, není-li obléknutí možné, důstojné zahalení a uložení v konečné rakvi“⁴³, nebo v rozporu s ust. § 8 odst. 2 ZP „nezajistí, aby byly lidské pozůstatky uloženy do neprodyšně uzavřené rakve nebo uloženy v chladicím, popřípadě mrazicím zařízení, pokud přeprava nekonzervovaných nebo nebalzamovaných lidských pozůstatků přesahuje dobu 8 hodin nebo vzdálenost 500 km“⁴⁴, nebo pokud bude přepravovat „lidské pozůstatky nebo exhumované nezapelněné lidské ostatky v rozporu s ust. § 9 odst. 1“⁴⁵ novelizovaného znění zákona o pohřebnictví. Za spáchání každého z výše specifikovaných přestupků může správní orgán uložit pokutu až do výše 200.000,-Kč.

S ohledem k výše uvedenému pojednání lze dospět k závěru, že pořadatel výstavy Body The Exhibition vystavoval mrtvá lidská těla a jejich části v rozporu se zákonem o pohřebnictví neboť:

- a. porušil ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZoP, když veřejně vystavoval lidské pozůstatky před pohřbením, aniž by vystavované lidské pozůstatky byly vystaveny v otevřené rakvi, jak bylo vyžadováno ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZoP;
- b. patrně porušil ust. § 4 odst. 1 písm. h) ZoP, když zacházel s lidskými pozůstatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého, jakož i mravního cítění pozůstalých a veřejnosti;
- c. porušil ustanovení zákona o pohřebnictví vztahujících se k přepravě lidských pozůstatků (zejména ust. § 6 odst. 1, 8 a 9 ZoP), a to za předpokladu, že přepravil lidské pozůstatky ze zahraničí na území České republiky nebo po území České republiky, jinak než vyžaduje zákon o pohřebnictví;

---

⁴³ Ust. § 27 odst. 2 písm. k) zákona o pohřebnictví.

⁴⁴ Ust. § 27 odst. 2 písm. l) zákona o pohřebnictví.

⁴⁵ Ust. § 27 odst. 2 písm. m) zákona o pohřebnictví.

- d. obdobně jako v případě zákona o zdravotních službách nebyl pořadatel výstavy oprávněn k provozování pohřební služby, neboť nedisponoval potřebnou koncesí ve smyslu ust. § 6 odst. 1 ZoP, když k činnostem, které realizoval, takovou koncesí podle českého právního řádu mít musí.

1.2.3 Výstava ve světle občanského zákoníku a pohledem odborné veřejnosti

Nad rámec výkladu uvedeného výše v kapitole 1.1 této práce, ze kterého lze seznat konkrétní limity pro nakládání s tělem zemřelého včetně výkladu o právní povaze těla zemřelého, lze též dodat, že pořadatel výstavy Body The Exhibition porušil nepřekročitelnou zásadu obsaženou v ust. § 92 odst. 1, § 111 odst. 1 občanského zákoníku, neboť nakládal s mrtvými lidskými těly a jejich částmi způsobem nedůstojným pro zemřelého, neboť je vystavoval veřejně, bez patřičného oblečení do šatů nebo rubáše a v mnohdy znevažujících pózách pro zesnulé.

Z uvedeného vyplývá, že postup pořadatele výstavy Body The Exhibition nebyl v souladu s příslušnými ustanoveními občanského zákoníku, neboť nerespektoval zásadu obsaženou v ust. § 493 OZ ve spojení s ust. § 92 odst. 1, § 111 odst. 1 OZ, tedy že lidské tělo není věcí v právním smyslu, a tím pádem nemůže být ani majetkem. Především však nelze považovat za právně konformní jednání postup, kdy vystavování mrtvých lidských těl bylo zdrojem finančního prospěchu pořadatele výstavy.

Na závěr si lze povšimnout též postoje České anatomické společnosti, z. s., jakožto zástupce odborné veřejnosti⁴⁶, která jej k výstavě Body The Exhibition otevřeně vyjádřila ve svém oficiálním stanovisku ze dne 27. 1. 2017. Česká anatomická společnost se k výstavám Body the Exhibition dlouhodobě negativně vymezila, a to z důvodů právních i etických, přičemž v rámci svého stanoviska podpořila přijetí Novely zákona o pohřebnictví.⁴⁷

---

⁴⁶ Kriticky se k výstavám typu Body The Exhibition dlouhodobě staví například též přední český odborník v oblasti pohřebnictví Mgr. Tomáš Kotrlý, Ph.D., který se ve svém kritickém komentáři zabýval aspekty těchto výstav ve vztahu k lidského tělu. Srov. KOTRLÝ, Tomáš. *Tělo bez duše, rakve a rubáše*. [online]. Jiné právo, 2. 11. 2009 [cit. 25. 6. 2017]. Dostupné z URL: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/11/tomas-kotrlly-telo-bez-duse-rakve-rubase.html>.

⁴⁷ Plné znění stanoviska České anatomické společnosti je dostupné z URL: <http://cas.lf1.cuni.cz/stanovisko2017.pdf> [cit. 1. 7. 2017].

1.3 Nuance v českém právním řádu pro některá nakládání s tělem zemřelého po smrti

V předchozí kapitole bylo pojednáno o praktickém problému, který je v naší společnosti přítomný v podobě výstavy „Body the Exhibition“. Právní aspekty tohoto jevu, které byly v minulé kapitole rozebrány, však vedou naši pozornost též na dvojí úpravu pro některá nakládání s tělem zemřelého, která navzájem vykazují určité odlišnosti, jak bude rozebráno s přihlédnutím k rozporům mezi jednotlivými zákonnými normami navzájem.

Ustanovení § 2 písm. a) ZoP rozumělo lidskými pozůstatky „*mrtvé lidské tělo nebo jeho části do pohřbení, pokud nejsou za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem použity pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo výukovým účelům a zpopelněny ve spalovně poskytovatele zdravotních služeb podle zvláštního právního předpisu*“. Podle poznámky pod čarou uvedenou ve znění ust. § 2 písm. a) ZoP účinném do Novely, se zvláštním právním předpisem v obou uvedených případech rozumí vyhláška č. 19/1988 Sb. o postupu při úmrtí a o pohřbení. Ta ve svém ust. § 11 odst. 1 poměrně stroze upravila podmínky upuštění od pohřbu, když stanovila, že od pohřbu lze upustit, jestliže se těla mrtvého má trvale použít k vědeckým nebo výukovým účelům. Takto bylo možno použít těla zemřelých osob,

- a. které s tím projeví před úmrtím písemný souhlas,
- b. jejichž totožnost nelze zjistit, nebo
- c. o které se do 96 hodin od zjištění úmrtí prohlížejícím lékařem nikdo nepřihlásil, přesto, že osoby jim blízké byly včas prokazatelně vyrozuměny, pokud mrtvý před úmrtím neučinil opatření o pohřbu.

Ustanovení § 11 odst. 2 vyhlášky č. 19/1988 Sb., o postupu při úmrtí a pohřbení již jen určilo povinnost pro zdravotnická zařízení, ústavy sociální péče nebo jiná zařízení poskytující občanům ošetřování, zaopatření nebo obdobnou péči, v nichž takové osoby zemřely, aby spolupracovaly s anatomickými ústavami lékařských fakult při zajišťování těl mrtvých pro výukové a vědecké účely. Konkrétní nebo alespoň zpřesňující vymezení vědeckého nebo výukového účelu, za kterým lze mrtvé tělo použít, ve vyhlášce absentovalo.⁴⁸

---

⁴⁸ Vyhláška č. 19/1988 Sb., o postupu při úmrtí a pohřbení také regulovala oznamovací povinnost, která vznikala v souvislosti s nálezem lidského těla nebo úmrtí osoby mimo zdravotnické zařízení. Odborníky však bylo dlouhodobě kritizováno, že vyhláška nereflektovala vývoj zdravotnické soustavy, k němuž během účinnosti vyhlášky došlo, což vedlo k pochybnostem, komu má být oznamováno úmrtí, či nálež lidského těla mimo

Tento stav se v zásadě změnil po dni 1. 4. 2012, kdy došlo ke zrušení vyhlášky č. 19/1988, na kterou ZoP až do přijetí Novely odkazoval⁴⁹, a to prostřednictvím zákona o zdravotních službách. Zákonem o zdravotních službách došlo k podrobnější úpravě postupu při nakládání s odejmutými částmi lidského těla a tělem zemřelého, jíž je věnována část sedmá tohoto zákona.

Dle ust. § 79 odst. 1 ZZS lze na těle zemřelého provádět po uplynutí obecné lhůty 2 hodin po úmrtí pouze „*tyto úkony*“:

- a) *prohlídku těla zemřelého*⁵⁰,
- b) *pitvu, včetně odběru biologického materiálu pro diagnostické účely*⁵¹,
- c) *odběr orgánů pro transplantace podle transplantačního zákona,*
- d) *odběr tkání a buněk určených k použití u člověka, a to*
  1. *při léčbě příjemce lidských tkání a buněk podle transplantačního zákona a podle zákona o lidských tkáních a buňkách,*
  2. *pro výrobu léčiv podle zákona o léčivech a zákona o lidských tkáních a buňkách,*
- e) *odběr částí lidského těla, včetně tkání a buněk za účelem jejich použití pro lékařskou vědu, výzkum nebo k výukovým účelům, a dalším účelům, stanoví-li tak jiný právní předpis,*

---

zdravotnické zařízení. K této problematice viz blíže POLICAR, Radek. In TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman, POLICAR, Radek. *Medicínské právo*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 203 – 204.

⁴⁹ Současné znění ust. § 2 písm. a) zákona o pohřebnictví stanoví, že tělem zemřelého je mrtvé lidské tělo nebo jeho části do pohřbení, pokud není za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem použito pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům. Zvláštním právním předpisem se podle poznámky pod čarou č. 26 zákona o pohřebnictví rozumí zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ Povinnost provést prohlídku těla zemřelého je dána za každé situace bez ohledu na příčinu a místo úmrtí člověka (tj. i v případě úmrtí ve zdravotnickém zařízení). Dle ust. § 84 odst. 1 ZZS je účelem prohlídky těla zemřelého zjistit smrt osoby, datum a čas úmrtí, pravděpodobnou příčinu smrti a také určit, zdali bude provedena pitva.

⁵¹ Právní řád České republiky rozeznává v současnosti celkem 4 druhy pitev, a to konkrétně pitvu patologicko-anatomickou, zdravotní, soudní a anatomickou. Blíže k podmínkám provádění pitev viz ust. 88 a násl. ZZS.

f) vyjmutí implantabilních zdravotnických prostředků a aktivních implantabilních zdravotnických prostředků, je-li to účelné; vyjímání stomatologických pevných protetických výrobků je zakázáno,

g) další úkony stanovené zákonem o pohřebnictví.⁵²

Zákon o zdravotních službách dále v ust. § 81 odst. 1 ZZS specifikoval použití a uchování těla zemřelého, včetně částí těla odebraných z těla zemřelého tak, že tělo zemřelého nebo jeho části „lze uchovat nebo použít

a) pro potřeby vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům ve zdravotnictví,

b) pro použití při léčbě příjemce lidských tkání a buněk podle zákona o lidských tkáních a buňkách,

c) pro potřeby transplantací podle zákona upravujícího transplantace,

d) k použití pro výrobu léčiv podle zákona o léčivech a podle zákona o lidských tkáních a buňkách,

e) pro potřeby stanovené jiným právním předpisem.⁵³

Vyjma případu použití pro potřeby podle ust. § 81 odst. 1 písmene c) ZZS „lze tělo zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého použít, pokud

1. s tím zemřelý za svého života vyslovil podle tohoto zákona prokazatelný souhlas,

2. v případě použití pro potřeby podle odstavce 1 písm. b) nebo d) byla zemřelému za jeho života podána informace o možnosti darování tkání nebo buněk pro tyto účely, jejich odběru, uchování a použití a byly splněny podmínky podle zákona o lidských tkáních a buňkách a

3. nebude zmařen účel pitvy, a to zejména v případech, kdy vzniklo podezření, že příčinou úmrtí je trestný čin nebo sebevražda;

jestliže zemřelý za svého života nevyjádřil prokazatelný souhlas, může prokazatelný souhlas vyslovit osoba blízká zemřelému.“⁵⁴

---

⁵² Ust. § 79 odst. 1 ZZS.

⁵³ Ust. § 81 odst. 1 ZZS.

⁵⁴ Ust. § 81 odst. 2 písm. b) ZZS.

K formě a bližším podmínkám souhlasu zemřelého s uchováním a použitím těla zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého viz blíže část 1.2.1 této práce.

„Na základě žádosti ošetřujícího lékaře nebo zákonného zástupce pacienta poskytne poskytovatel provádějící patologicko-anatomickou pitvu odebraný biologický materiál k poskytnutí konzultační služby podle ust. § 2 odst. 2 písm. b) ZZS jinému poskytovateli v oboru patologická anatomie.“⁵⁵ Odběr biologického materiálu z těla zemřelého lze až na výjimky provést pouze v souvislosti s pitvou⁵⁶, a to i mimo zdravotnické zařízení⁵⁷. Biologickým materiálem se obecně rozumí vzorky biologického původu určené k vyšetření jako je například krev, hlen, stolice, odstřižené vlasy, plodová voda.

Souhlas s použitím těla zemřelého a odběrem biologického materiálu se podle ust. § 81 odst. 4 ZZS nevyžaduje, jde-li o

- a) *„použití biologického materiálu pro potřeby výuky, vědy nebo výzkumu odebraného v souvislosti s pitvou z těla zemřelého, pokud u biologického materiálu nebo v souvislosti s jeho používáním ve výuce, vědě nebo výzkumu nebudou uvedeny takové údaje, z nichž by bylo možné identifikovat zemřelou osobu; jde-li o použití biologického materiálu pro výuku, vědu nebo výzkum v oblasti genetiky, postupuje se podle jiného právního předpisu upravujícího specifické zdravotní služby,*
- b) *nácvik život zachraňujícího zdravotního výkonu koniotomie⁵⁸ nebo punkce tenzního pneumotoraxu, přičemž nácvik lze provádět pouze v rámci patologicko-anatomické pitvy nebo zdravotní pitvy a za podmínky, že nebude zmařen účel této pitvy, a to zejména v případech, kdy vzniklo podezření, že příčinou úmrtí je trestný čin nebo sebevražda.“⁵⁹.*

---

⁵⁵ Ust. § 81 odst. 3 ZZS.

⁵⁶ Ust § 79 odst. 3 ZZS.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Koniotomií se rozumí „protětí vazivové membrány hrtanu mezi štítnou a prstencovou chrupavkou lig.cricothyroideum. Provádí se akutně – spíše v nouzových podmínkách – k dočasnému zabezpečení průchodnosti dýchacích cest, není-li možná jejich intubace např. v rámci první pomoci při rozsáhlém, často alergickém, otoku dýchacích cest v oblasti kořene jazyka či hlasivek. Po protětí membrány se do dýchacích cest zavádí trubička“. Zdroj: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/koniotomie> [cit. 8. 11. 2017].

⁵⁹ Ust. § 81 odst. 4 ZSS.

Konečně, tělo zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého, lze uchovat a použít, pouze pokud nedojde k ohrožení zdraví jiného člověka⁶⁰. Za tím účelem je třeba posoudit zdravotní způsobilost zemřelého. Za posouzení zdravotní způsobilosti odpovídá poskytovatel, který poskytuje zdravotní služby, v rámci nichž byl proveden odběr, ledaže jiné právní předpisy stanoví jinak.⁶¹ Použití těla zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého, nemůže být pro nikoho zdrojem finanční ani jiné náhrady, popřípadě jiných výhod. To však nebrání poskytnutí náhrady účelně, hospodárně a prokazatelně vynaložených nákladů vzniklých v přímé souvislosti s nakládáním s tělem zesnulého, včetně částí z těla zesnulého (tedy s jejich opatrováním, vyšetřením, skladováním a zpracováním).⁶²

Ve vztahu k tělu zemřelého v rámci právní úpravy zákona o zdravotních službách je třeba věnovat pozornost i úpravě podle občanského zákoníku. Ten ve své první novele provedené zákonem č. 460/2016 Sb. zrušil ust. § 115 až 117 OZ a z ust. § 113 odst. 2 OZ vypustil slova „*pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům*“. Tato změna reagovala na duplicitní právní úpravu v občanském zákoníku a zákonech speciálních. Zda tomu tak bylo zdařile, lze posoudit z následujícího výkladu o právní úpravě obsažené v ust. § 113 odst. 2 OZ, ust. 115 až 117 OZ před výše specifikovanou novelou občanského zákoníku.

Dle ust. 113 odst. 2 OZ bylo možné provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům bez souhlasu zemřelého jen, pokud tak stanovil jiný zákon. Tím byla občanským zákoníkem jednak obecně zakotvena povinnost získat souhlas zemřelého (za jeho života) pro provedení pitvy nebo použití jeho mrtvého těla uvedeným způsobem, stejně tak byla stanovena možnost, za které se tak stát nemusí, a to odkazem na právní úpravu speciální. Tou byl a i v současné chvíli je zákon o zdravotních službách, jak bylo uvedeno výše. Souhlasu s provedením pitvy však podle ZZS není třeba, jedná-li se o pitvu patologicko-anatomickou⁶³, pitvu zdravotní⁶⁴ nebo pitvu soudní⁶⁵.

---

⁶⁰ Ust § 81 odst. 6 ZZS.

⁶¹ Ust. § 81 odst. 6 ZZS.

⁶² Ust. § 81 odst. 7 ZZS.

⁶³ Pitvami patologicko-anatomickými se ve smyslu ust. § 88 odst. 1 písm. a) ZZS rozumí pitvy, které se provádějí za účelem zjištění základní nemoci a dalších nemocí, komplikací zjištěných nemocí a k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení smrtí z chorobných příčin.

⁶⁴ Pitvami zdravotními ve smyslu ust. § 88 odst. 1 písm. b) ZZS jsou pitvy, které se provádějí za účelem zjištění příčiny smrti a objasnění dalších ze zdravotního hlediska závažných okolností a mechanismu úmrtí u osob, které

Význam výše uvedeného pravidla obsaženého v ust. § 113 odst. 2 OZ byl ještě zesílen ust. § 115 OZ, který konkrétně stanovil, že zemřel-li člověk, aniž projevil souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti způsobem podle ust. § 113 OZ, platí, že s provedením pitvy nebo s takovým použitím svého těla nesouhlasil. Tím se však právní úprava podle občanského zákoníku jakožto obecného právního předpisu soukromého práva dostala do rozporu se speciální právní úpravou transplantačního zákona, který je předpisem veřejnoprávní povahy⁶⁶. Transplantační zákon jakožto *lex specialis* k občanskému zákoníku pro oblast darování, odběrů a transplantací tkání a orgánů je na rozdíl od občanského zákoníku založen na principu tzv. „opt – out“, což v podstatě znamená, že se presumuje souhlas s posmrtným odběrem orgánů, přičemž podmínky nepřípustnosti odběru od zemřelého dárce jsou stanoveny v ust. §

---

zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy.

⁶⁵ Pitvami soudními jsou podle ust. § 88 odst. 1 písm. c) ZZS pitvy, které se provádějí při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, a to podle jiného právního předpisu. Tím je v současnosti zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, který v ustanovení § 115 odst. 1 stanoví, že „vznikne-li podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem, musí být mrtvola prohlédnuta a pitvána. Pohřbít mrtvolu lze v takových případech jen se souhlasem státního zástupce. O tom rozhodne státní zástupce s největším urychlením.“.

⁶⁶ Podle názorů odborníků se však znění občanského zákoníku před novelou provedenou zákonem č. 460/2016 Sb. nikterak nedotklo odebrání tkání a orgánů zemřelých osob za účelem provedení transplantace, neboť transplantační zákon je zákonem speciálním, a je mu tedy třeba dát přednost před obecnou právní úpravou obsaženou v občanském zákoníku. Znění občanského zákoníku před novelou provedenou zákonem č. 460/2016 Sb. se dotklo bezprostředně zejména provádění patologicko-anatomických a zdravotních pitev v jiných než povinných případech (srov. ust. § 88 a násl. ZSS). Podle některých odborníků totiž občanský zákoník znemožňoval provádět výše specifikované pitvy, pokud nebyl dán souhlas zemřelého. K této problematice srov. HOLČAPEK, Tomáš, ŠUSTEK, Petr. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 409 - 411.

11 transplantačního zákona⁶⁷. Pitva na těle zemřelého, u kterého byl proveden odběr, se pak podle transplantačního zákona provádí vždy⁶⁸, a to podle zvláštního právního předpisu.⁶⁹

Rozpor obou právních norem, o nichž bylo pojednáno výše, byl ještě markantnější, uvědomíme-li si, že při odběru tkáně či orgánu od živého dárce (*ex vivo*) je podle transplantačního zákona nutný jeho souhlas⁷⁰, zatímco při odběru od mrtvého dárce (*ex mortuo*) je nezbytná absence jeho nesouhlasu. Nesouhlas navíc musí být vyjádřen v kvalifikované formě, jak je pojednáno dále. Z hlediska nepřipustnosti odběru od zemřelého dárce, kterým se může stát prakticky kdokoli, podle podmínek ust. § 10a transplantačního

---

⁶⁷ Dle ust. § 11 transplantačního zákona je vyloučen odběr od zesnulého dárce, v případě, že zemřelý za svého života (ev. jeho zákonný zástupce) vyslovil prokazatelný nesouhlas s posmrtným odběrem tkání a orgánů, dále v případě, kdy nelze vyloučit, že zemřelý trpěl nemocí či stavem, které by mohly ohrozit zdraví nebo život příjemce, a konečně též v případě, kdy zemřelého není možno identifikovat. Podmínky pro vyslovení prokazatelného nesouhlasu s odběrem tkání a orgánů stanoví ust. § 16 transplantačního zákona. Pokud člověk nesouhlasí s posmrtným odběrem tkání nebo orgánů, je veden ve zvláštním registru – Národním registru osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů. K této problematice srov. SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe a právo*. Praha: Leges, 2011, s. 20 – 21.

⁶⁸ Ust. § 13 odst. 1 transplantačního zákona.

⁶⁹ Transplantační zákon v poznámce pod čarou k ust. § 13 odst. 1 uvádí, že zvláštním právním předpisem je dnes již zrušená vyhláška č. 19/1988 Sb. o postupu při úmrtí a o pohřebnictví. Ta byla zcela nahrazena úpravou zákona o zdravotních službách.

⁷⁰ Dle ust. § 7 odst. 4 transplantačního zákona musí být souhlas dárce nebo zákonného zástupce osoby, která není plně svéprávná vyslovený na základě úplného poučení o účelu, povaze a důsledcích darování tkáně nebo orgánu a o možných rizicích s tím spojených, včetně rizik dlouhodobých, přičemž souhlas dále musí být svobodný, informovaný a konkrétní. Souhlas musí být proveden písemnou formou, stvrzen podpisem a datem a založen ve zdravotnické dokumentaci dárce. Součástí souhlasu vysloveného v souvislosti s odběrem tkáně je dále vymezení účelu jejího použití.

Bližší podmínky pro odběr orgánů od žijícího dárce dále stanoví ust. § 3 odst. 2 transplantačního zákona. Uvedené ustanovení transplantačního zákona umožňuje odběr orgánů od žijícího dárce ve prospěch příjemce zejména v případě, že příjemce je osobou blízkou dárce, pokud dárce vyslovil svobodný, konkrétní a informovaný souhlas dle ust. § 7 transplantačního zákona ve vztahu k této osobě blízké. Není-li příjemce osobou blízkou dárce, lze provést odběr orgánů od žijícího dárce pouze za podmínky, že dárce prokazatelným způsobem výslovně projevil vůli darovat svůj orgán tomuto příjemci; výslovný projev vůle musí být učiněn písemně, přičemž musí být opatřen úředně ověřeným podpisem dárce. Kromě toho je zapotřebí, aby s tímto darováním vyslovila souhlas podle ust. § 5 odst. 5 písm. a) transplantačního zákona etická komise.

zákona i cizinec, aniž by o tom měl za svého života aktivní vědomí⁷¹, platí jen podmínky vylíčené v ust. § 11 transplantačního zákona.

Základní princip podle transplantačního zákona je tedy takový, že odběr z těla zemřelé osoby lze uskutečnit, pouze pokud s tím zemřelý za svého života nebo zákonný zástupce osoby, která není plně svéprávná, nevyslovil prokazatelně nesouhlas.⁷² Na validitu takového nesouhlasu jsou transplantačním zákonem kladeny formální náležitosti⁷³, pouhý prostý nesouhlas osoby za jejího života s odběrem tkání nebo orgánů, byť by byl učiněn i v písemné podobě, nestačí. Podle ust. § 16 odst. 3 transplantačního zákona navíc platí, že pokud nebylo prokázáno, že zemřelý vyslovil za svého života prokazatelně nesouhlas s posmrtným odběrem, platí, že s odběrem souhlasí. Dlužno podotknout, že ještě specifitější úpravu udělení nesouhlasu s posmrtným odběrem transplantační zákon vytyčil v případech sdělení předpokládaného posmrtného odběru osobě blízké, a to jak u zemřelého⁷⁴, tak zatím žijícího pacienta⁷⁵.

Na další nesoulad narazíme, povšimneme-li si duplicity úpravy náležitostí souhlasu s pitvou nebo jiným použitím těla po smrti podle občanského zákoníku ve znění před jeho první novelou a zákona o zdravotních službách, který je vůči občanskému zákoníku obdobně jako transplantační zákon v postavení normy speciální. Občanský zákoník ve zrušeném ust. § 116 OZ určuje, že ten, kdo souhlasí, aby po jeho smrti bylo jeho tělo pitváno nebo použito způsobem podle ust. § 113 OZ, zapíše své stanovisko do rejstříku podle jiného právního předpisu nebo jej musí projevit ve formě veřejné listiny či přímo vůči poskytovateli zdravotních služeb, avšak pouze s účinky vůči tomuto poskytovateli.

---

⁷¹ Zde je namístě poukázat na obecnou právní zásadu *Ignorantia iuris nocet, neminem excusat*, tedy *Neznalost zákona škodí a nikoho neomlouvá*.

⁷² Ust. § 16 odst. 1 transplantačního zákona.

⁷³ Nesouhlas se podle ust. § 16 odst. 1 transplantačního zákona považuje za prokazatelně vyslovený, pokud

- a) je zemřelý evidován v Národním registru osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů, nebo
- b) zemřelý ještě za svého života přímo ve zdravotnickém zařízení před ošetřujícím lékařem a jedním svědkem prohlásí, že nesouhlasí s odběrem v případě své smrti, nebo
- c) zákonný zástupce osoby, která není plně svéprávná, přímo ve zdravotnickém zařízení před ošetřujícím lékařem a jedním svědkem prohlásí, že nesouhlasí s odběrem; toto prohlášení lze učinit pro případ smrti osoby, která není plně svéprávná ještě za jejího života nebo i po úmrtí této osoby.

⁷⁴ Ust. § 15 odst. 2, odst. 3 transplantačního zákona.

⁷⁵ Ust. § 15 odst. 1, odst. 3 transplantačního zákona.

Naproti tomu ust. § 81 odst. 5 ZZS definuje za prokazatelný souhlas toliko písemný souhlas pacienta nebo zemřelého vyslovený za jeho života nebo osoby blízké zemřelému s jejich úředně ověřeným podpisem, nebo záznam o souhlasu pacienta vysloveného ve zdravotnickém zařízení, přičemž tento záznam podepíše pacient a zdravotnický pracovník. Pakliže pacient s ohledem na svůj zdravotní stav nemůže záznam sám podepsat, stvrdí jeho nepochybný projev vůle svým podpisem zdravotnický pracovník a osoba blízká pacientovi, není-li přítomna, svědek, přičemž v záznamu se uvede způsob, jakým pacient svou vůli projevil, jakož i zdravotní důvody bránící podpisu pacienta⁷⁶.

Zákon o zdravotních službách tak stanoví odlišnou formu pro souhlas s pitvou nebo jiným použitím těla po smrti člověka než jakou ustavil občanský zákoník. Jak podle obecných právních zásad, tak podle prvních erudovaných komentářů občanského zákoníku⁷⁷, je třeba vycházet z právní úpravy obsažené v zákoně o zdravotních službách.

Celá věc nabývá na zajímavém významu, pokud uvážíme, že rozhodnutí člověka o nakládání s jeho tělem po smrti je projevem jeho svobodné vůle a z hlediska ochrany osobnostních práv zemřelého je nutno ji zachovávat. Toto stanovisko zastává i odborná literatura⁷⁸. Bylo proto namístě, že se zákonodárce v rámci první novely občanského zákoníku přiklonil k jednotné úpravě namísto její roztržité a nejednotnosti. Již jen z hlediska obecného vnímání práva, které má být srozumitelné natolik, aby každý mohl využít možnosti hájit svá práva, byl pro běžného občana tehdejší stav přinejmenším nepřehledný. Jako advokát pohybující se v oblasti pohřebnictví bych si dokázal reálně představit existenci soudního sporu, který by vznikl v důsledku jednání osob (ne)správně postupujících vůči tělu zemřelého v duchu té či oné právní normy, které byly ve výše popsaných aspektech ve vzájemné kontradikci. Uvažme též i to, že z praktického hlediska bude mezi laickou veřejností občanský

---

⁷⁶ Ust. § 81 odst. 5 písm. a), b) ZZS.

⁷⁷ HOLČAPEK, Tomáš, ŠUSTEK, Petr. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 434.

⁷⁸ „V případě, že člověk učiní v mezích autonomie vůle, kterou mu ochrana veřejné morálky, pořádku a zdraví skýtá, nějakou dispozici o svém těle pro dobu po smrti a toto rozhodnutí není poté bez řádného důvodu respektováno, může jít o narušení osobnostních práv zemřelého. Podle § 82 odst. 2 se po smrti člověka může ochrana jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých, z čehož vyplývá i aktivní věcná legitimace takových osob pro zahájení sporu proti tomu, kdo by osobnost zemřelého neoprávněně narušil.“ Zdroj: HOLČAPEK, Tomáš, ŠUSTEK, Petr. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 428.

zákoník normou povšechně známější a rozšířenější, než je zákon o zdravotních službách, a proto mohlo dojít před účinností novely občanského zákoníku vydanou pod číslem 460/2016 Sb. k mnohým nedorozuměním.

Na druhou stranu pro úvahu *de lege ferenda* dávám k povšimnutí možnost úpravy v zákoně o zdravotních službách. Třebaže zrušená úprava podle občanského zákoníku poněkud nelogicky vyžadovala v ust. § 117 OZ vyšší formu pro odvolání souhlasu s pitvou nebo jiným použitím těla po smrti ve zdravotnickém zařízení⁷⁹, měla dle mého mínění i svůj klad. Na rozdíl od zákona o zdravotních službách byla úprava občanského zákoníku ve zrušeném ust. § 115 založena na domněnce, že zemřelý, který za svého života neprojevil souhlas s pitvou, s provedením pitvy nesouhlasí. Oproti tomu dle ust. § 88a odst. 1, 2 písm. b) ZSS ve spojení s ust. § 88a odst. 3 ZSS a ve spojení s ust. § 81 odst. 5 ZSS je třeba prokazatelný nesouhlas s provedením pitvy vyslovený za života zemřelého s úředně ověřeným podpisem. Mám za to, že taková potřeba není patřičná, poněvadž klade přílišné nároky na formu nesouhlasu s provedením pitvy, a mohla by být nahrazena úpravou obdobnou zrušenému ust. § 115 OZ.

2 Pojem „jiné lidské pozůstatky“

Podstatnou změnou, kterou přinesla Novela zákona o pohřebnictví, je zakotvení pojmu jiných lidských pozůstatků. Tento pojem je pojmem novým, ačkoliv právní úprava, jak bude rozebráno dále, v podstatě navazuje na praxi, která existovala před rokem 2002, kdy došlo k přijetí transplantačního zákona, jímž došlo ke znemožnění pohřbení mrtvorozených dětí, ačkoliv v českém právu do té doby taková možnost existovala⁸⁰.

---

⁷⁹ Podle ust. § 117 věty druhé OZ bylo třeba pro odvolání souhlasu ve zdravotnickém zařízení prohlášení v písemné formě, ačkoli písemná forma nebyla podle ust. § 116 OZ pro samotné udělení souhlasu vůči poskytovateli zdravotních služeb vyžadována.

⁸⁰ Před přijetím zákona o pohřebnictví byla oblast pohřebnictví upravována podzákonými právními předpisy. Podle ust. § 24 odst. 1 nařízení ministra zdravotnictví č. 8/1955 Sb., o pohřebnictví, se za mrtvé lidské tělo, resp. tehdejším termínem mrtvolu, považovala i mrtvola dítěte, které bylo porozeno mrtvé („*Mrtvolou se rozumí i mrtvola dítěte, které bylo porozeno mrtvé*“). Po přijetí zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, až do jeho novely provedené zákonem č. 285/2002 Sb. pak nebylo pohřbení mrtvě narozeného dítěte alespoň vyloučeno, poněvadž právní řád v tomto období absentoval úpravu pro mrtvě narozené děti, a tedy bylo možno pro jejich pohřbení vyjít z obecné právní zásady, že co zákon nezakazuje, je dovoleno.

Pojem jiných lidských pozůstatků rozšířil zákonem o pohřbenictví rozeznávanou legální kategorií lidských pozůstatků, kterými se před Novelou zákona rozumělo mrtvé lidské tělo nebo jeho části do pohřbení, pokud nebyly za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem použity pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům a zpopelněny ve spalovně poskytovatele zdravotních služeb podle zvláštního právního předpisu⁸¹. Mrtvé lidské tělo tedy bylo představováno obecně mrtvolou člověka, nikoliv však již plodem po potratu, tedy plodem, který po vypuzení nebo vynětí z matčina těla neprojevoval ani jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost byla nižší než 500 gramů, a pokud ji nebylo možno zjistit, jestliže bylo těhotenství kratší než 22 týdnů⁸². Obdobně se za mrtvé lidské tělo nepovažovalo tělo mrtvě narozeného dítě (tedy nepotráceného dítěte), byla-li jeho porodní váha nižší než 500 gramů⁸³.

Po Novele se lidskými pozůstatky ve smyslu ust. § 2 písm. c) ZP rozumí tělo zemřelého, kdy tělem zemřelého je i mrtvě narozené dítě, a jiné lidské pozůstatky. Pojem jiných lidských pozůstatků, o které se definice rozšiřuje, pak upravuje ust. § 2 písm. b) ZP tak, že se jimi rozumí *„plod po potratu, včetně biologických zbytků potratu, není-li možné je od plodu oddělit, podle zvláštního právního předpisu; jiným lidským pozůstatkem je vždy plod po umělém přerušení těhotenství“*.

Právě skutečnost, že se za tělo zemřelého považuje i tělo mrtvě narozeného dítěte, je kladem přijaté Novelu, stejně jako fakt, že se jím rozumí i jiné lidské pozůstatky, tedy především plod po potratu, poněvadž před jejím přijetím nebylo mrtvě narozené dítě nižší porodní váhy než 500 gramů či plod po potratu zahrnut mezi lidské pozůstatky, ale byly považovány za odpad⁸⁴, jehož původcem byl poskytovatel zdravotní služby. Ten jej následně

---

⁸¹ Ust. § 2 písm. a) zákona č. 256/2001 Sb., o pohřbenictví a o změně některých zákonů, ve znění do 1.9.2017.

⁸² Ust. § 82 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

⁸³ Podle poznámky pod čarou vztahující se k listu o prohlídce zemřelého vydaného podle vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČR č. 297/2012 Sb., o Listu o prohlídce zemřelého, ve znění vyhlášky č. 236/2013 Sb. a vyhlášky 364/2015 Sb. se pro potřeby vyplnění Listu mrtvě narozeným dítětem rozumí plod narozený bez známek života, jehož hmotnost je 500 g a více, nelze-li porodní hmotnost určit, narozený po dvacátém druhém dokončeném týdnu těhotenství, a nelze-li délku těhotenství určit, nejméně 25 cm dlouhý, a to od temene hlavy k patě. Obdobně se též ŠEJVL, Jaroslav. *Povinnost obce zajistit pohřbení aneb tzv. sociální pohřby*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 58.

⁸⁴ ŠEJVL, Jaroslav. *Povinnost obce zajistit pohřbení aneb tzv. sociální pohřby*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 60.

musel jakožto anatomicko-patogický odpad zlikvidovat ve své spalovně, a pokud ji sám neměl, tak ve spalovně jiného poskytovatele zdravotních služeb nebo v krematoriu, jak mu ukládalo ust. § 91 ZZS. V očích mnoha lidí byla taková praxe přinejmenším eticky diskutabilní, pokud ne vyloženě nepřijatelná⁸⁵, kdy tuto právní úpravu bylo možno považovat za vyloženě krutou vůči rodičům, kteří nemohli své dítě legální cestou nechat pohřbít. Přitom v současné společnosti patrně existuje obecná shoda na tom, že smrt dítěte, tedy nového života, kdy je jeho narození rodiči očekáváno, je skutečností velice citlivou⁸⁶.

Tento právní diskurz byl způsoben novelou zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, která byla v roce 2002 provedena transplantacním zákonem, který ve svém ust. § 26 odst. 12 s účinností ode dne 1. září 2002 stanovil, že *„části lidského těla odebrané v souvislosti s léčebně preventivní péčí, části těla zemřelého, plod po potratu, plodové vejce, lůžko nebo těhotenská sliznice, které se nepoužijí pro lékařské potřeby, a to jen není-li podezření na trestný čin nebo sebevraždu, se zpopelňují ve spalovně zdravotnického zařízení nebo v krematoriu na základě dohody mezi zdravotnickým zařízením a provozovatelem krematoria“*.

Za plod po potratu se ve smyslu ust. § 26 odst. 11 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu rozuměl *„plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho porodní hmotnost je nižší než 1000 g, a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 28 týdnů, nebo projevuje alespoň jednu ze známek života, má porodní hmotnost nižší než 500 g, ale nepřezije 24 hodiny po porodu“*. Zákon o

---

⁸⁵ Pro pietní zacházení s mrtvě narozenými dětmi se například dne 1. 1. 2014 ustanovil spolek Tobit, z.s., který v tomto směru usiloval o změnu zákona o pohřbivnictví, viz <http://tobit.cz/> [cit. 8. 2. 2018]. Obdobně lze poukázat na návrh poslanců Jiřího Miholy, Pavla Bělobrádka, Mariana Jurečky, Ondřeje Benešika, Jana Bartoška a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbivnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, číslo sněmovního tisku 793/0, který byl poslancům doručen 28. dubna 2016, a který poprvé obsahoval návrh na zavedení pojmu jiných lidských pozůstatků do textu zákona o pohřbivnictví, ačkoliv jeho definice byla jiná než ta, která byla později přijata Novelou a daný návrh na změnu zákona jako celek nebyl poslaneckou sněmovnou přijat.

⁸⁶ Například ŠEJVL, Jaroslav. *Povinnost obce zajistit pohřbení aneb tzv. sociální pohřby*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 55. Obdobně též KOTRLÝ, Tomáš, *POHŘEBNICTVÍ. Právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků*. 1. Vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2013, s. 119.; nebo též stanovisko veřejného ochránce práv vydané dne 7. 6. 2013, sp. zn. 2645/2013/VOP k vydání mrtvě narozeného dítěte jeho rodičům za účelem jeho pietního pohřbení dle přání rodičů. Obdobný názor na problematiku zastává též NEŠPOROVÁ, Olga. *O smrti a pohřbívání*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 107.

péči o zdraví lidu byl ke dni 1. 4. 2012 zrušen a nahrazen zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, který snížil porodní hmotnost na výše uvedených 500 gramů.

Zákon o pohřbnictví *de lege lata* vrátil právní poměry před rok 2002 a kogentně stanovil v souladu s evropskou judikaturou⁸⁷ a patrně i s potazem na počínající judikaturu tuzemskou⁸⁸, že mrtvě narozené dítě je lidským pozůstatkem, a tím mu je přiznána veškerá právní ochrana. Obdobně zakotvení kategorie jiných lidských pozůstatků sleduje především eventuální zájem rodičů na možnosti pohřbit plod svého dítěte po potratu souladně s rozvíjející se ochranou práva na soukromí fyzických osob, pod kterou spadá i právo na pietu. Ustavení takové možnosti dává zákon o pohřbnictví nově ve svém ust. § 5a. Podle něj mohou v daném případě rodiče⁸⁹ ve lhůtě 96 hodin⁹⁰ od potratu nebo ukončení těhotenství na žádost ženy nebo ze zdravotních důvodů požádat o vydání jiných lidských pozůstatků k pohřbení. Lhůta 96 hodin, tedy 4 dnů, byla dle mého názoru zvolena rozumně, poněvadž není ani přehnaně krátká, ani přehnaně dlouhá. V této lhůtě se mohou rodiče rozhodnout, zda chtějí vydat jiné lidské pozůstatky k pohřbení, či nikoliv.

Vyjdeme-li z nejnovější komparativní statistiky dostupné na internetových stránkách Českého statistického úřadu⁹¹, pak se v České republice, resp. Československu, eviduje

---

⁸⁷ Např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva „Marić proti Chorvatsku“ ze dne 12. června 2014, č. 58757/00, „Jäggi proti Švýcarsku“ ze dne 13. 7. 2006, č. 23218/94, „Gül proti Švýcarsku“ ze dne 19. 2. 1996, č. 16969/90, „Keegan proti Irsku“ ze dne 26. května 1994, č. 18535/91. Stěžejním rozhodnutím se stal prvně jmenovaný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku ve věci „Marić proti Chorvatsku“, podle kterého těla mrtvě narozených dětí nesmí končit jako nemocniční odpad.

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 3361/2007, podle kterého je necitlivý neoprávněný zásah do realizace práva na pietu zásahem do soukromí fyzické osoby.

⁸⁹ Ust. § 5a odst. 2 ZP dává možnost požádat o vydání jiných lidských pozůstatků k pohřbení všem osobám uvedeným v ust. § 114 odst. 1 občanského zákoníku. Takovými osobami jsou sám zemřelý, a postupně dále, není-li předcházející osoby, manžel zemřelého, děti zemřelého, rodiče zemřelého, sourozenci zemřelého, děti sourozenců zemřelého, kterákoliv z osob blízkých a konečně, pokud žádná taková osoba není, pak obec, na jejímž území člověk zemřel. Z logiky věci do úvahy reálně připadají toliko rodiče, čistě hypoteticky však nelze vyloučit (například při smrti rodičů ve lhůtě 96 hodin od potratu) ani sourozence zemřelého, děti sourozenců zemřelého, jinou osobu blízkou a obec.

⁹⁰ Ust. § 5a odst. 1 písm. a) ZP.

⁹¹ Statistická ročenka České republiky – 2017 dostupná na internetových stránkách Českého statistického úřadu, část 4-17. Mrtvorozenost a kojenecká úmrtnost, dostupné online z URL: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvateľstvo-8mhkdxzxl> [cit. 20. 2. 2018].

postupně pro rok 1980 807 mrtvě rozených dětí⁹², pro rok 1990 236 mrtvorozených, pro rok 2000 48 mrtvorozených, pro rok 2010 45 mrtvorozených, pro rok 2013 38 mrtvorozených, pro rok 2014 45 mrtvorozených, pro rok 2015 50 mrtvorozených a pro rok 2016 56 mrtvorozených. S přelomem milénia tak můžeme konstatovat, že se počet mrtvorozených v České republice zhruba ustálil okolo 50 dětí ročně.

Počet potratů se číselně pohybuje v jiných dimenzích, přičemž jejich počet podle dostupné statistiky⁹³ setrvale klesá. Podle údajů Českého statistického úřadu to bylo celkem v roce 1980 86.503 potratů, v roce 1990 126.055 potratů, v roce 2000 47.370 potratů, v roce 2010 39.273 potratů, v roce 2013 37.687 potratů, v roce 2014 36.956 potratů, v roce 2015 35.761 potratů a v roce 2016 35.921 potratů. Jedná se o potraty všeho druhu, přičemž kupříkladu pro poslední statisticky zachycený rok 2016 se z celkového počtu potratů v čísle 35.921 jednalo o 20.406 potratů z důvodu umělého přerušení těhotenství (z rozhodnutí ženy), 4.228 potratů z důvodu umělého přerušení těhotenství ze zdravotních důvodů, 14.212 samovolných potratů a 1.303 ostatních potratů. Z daných čísel je nabíledni, že Novelou upravená možnost pohřbít jiné lidské pozůstatky je relevantním nástrojem, který má smysl pro svoji existenci.

Pokud jde o možnost pohřbít jiné lidské pozůstatky, mám za to, že znění zákona de lege lata je odpovídající současnému společenskému rámci a stupni právního vývoje. Česká právní úprava je srovnatelná například s úpravou německou⁹⁴, rakouskou⁹⁵ nebo slovenskou⁹⁶, přičemž do budoucna v tomto ohledu není třeba provést změn.

---

⁹² Podle statistiky jde o děti zemřelé v době kratší 24 hodin od porodu.

⁹³ Statistická ročenka České republiky – 2017 dostupná na internetových stránkách Českého statistického úřadu, část 4-14. Potraty, dostupné online z URL: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvatelstvo-8mhkdxzxl> [cit. 20. 2. 2018].

⁹⁴ Ve Spolkové republice Německo vydává každá spolková země vlastní právní předpisy pro oblast pohřebnictví. Například bavorský zemský zákon o pohřebnictví Bestattungsgesetz (BayRS III S. 452) v článku 6 odst. 1 stanoví možnost pohřbít mrtvorozené děti a plody po potratu s váhou nižší 500 gramů. Obdobnou úpravu obsahuje též např. saský zemský zákon o pohřebnictví Sächsisches Gesetz über das Friedhofs-, Leichen- und Bestattungswesen (SächsGVBl. S. 725, 731) v čl. 18 odst. 2.

⁹⁵ V Rakousku jakožto spolkové republice platí obdobně jako v Německu, že každý spolkový stát vydává vlastní právní předpisy pro oblast pohřebnictví. Pro srovnání bylo užito vídeňského zákona o pohřebnictví Wiener Leichen- und Bestattungsgesetz (WLBG).

⁹⁶ Ust. § 3 odst. 8 zákona č. 131/2010 Z. z., o pohřebnictve dává rodičům potraceného nebo předčasně odňatého lidského plodu možnost požádat poskytovatele zdravotní služby o jeho vydání za účelem pohřbení.

V souvislosti s možností pohřbít jiné lidské pozůstatky by neměl být ani měněn zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, který v současné chvíli přiznává fyzickým osobám vypravujícím pohřeb mrtvě narozenému dítěti právo na pohřebné v případě, že o něj požádají, a to v částce 5.000,- Kč. Z hlediska statistických údajů, kdy se v České republice ročně zaznamená zhruba 50 mrtvorozených dětí, jde o zanedbatelný výdaj, přičemž mrtvě narozené dítě se ze zákona⁹⁷ považuje za lidský pozůstatek stejně jako tělo zemřelé dospělé osoby. Pro jiné lidské pozůstatky zákon o státní sociální podpoře právo na pohřebné nepřiznává. Podle názoru autora by tomu mělo být i nadále, poněvadž zde není rozumný důvod, aby došlo ke změně. Ačkoliv se povahou procesu stále jedná o pohřbení, kdy například mezi provedením pohřbení plodu po potratu a pohřbením kojence technicky vzato nemusí být rozdíl, základní odlišnost je založena v povaze toho, co je pohřbíváno. Obecné chápání ve společnosti pravděpodobně bude přisuzovat vyšší váhu pohřbení mrtvého lidského těla než potracenému plodu, čemuž bude odpovídat i možnost čerpat pohřebné jakožto státní příspěvek.

3 Legální způsoby pohřbení lidských pozůstatků

Pohřbení bylo jako pojem definováno zákonem o pohřebnictví před Novelou v podstatě totožně, jako po novele, a sice jako „uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na veřejném nebo neveřejném pohřebišti nebo jejich zpopelnění v krematoriu“⁹⁸. Novelizované znění danou definici ponechalo, oprostilo se pouze o rozdělení veřejného a neveřejného pohřebiště, kteréžto úplně vypustilo a definici zjednodušilo na uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na pohřebišti⁹⁹. Stejně tak zákon o pohřebnictví před Novelou¹⁰⁰ i po Novele¹⁰¹ obsahoval ustanovení o zákazu trvale uložit lidské pozůstatky nebo je zpopelnit jiným způsobem než uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na pohřebišti nebo jejich zpopelnění v krematoriu.

Vedle těchto dvou způsobů pohřbení zákon o pohřebnictví před Novelou i po Novele jiný způsob pohřbení neznal a nezná. Zákon však v ust. § 4 odst. 2 počítá s úmrtím na námořním plavidle, kdy se postup při úmrtí na námořním plavidle řídí zvláštním právním předpisem, kterým je v současnosti zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě. Za zajímavost

---

⁹⁷ Ust. § 2 písm. a) ZP.

⁹⁸ Ust. § 2 písm. a) ZoP.

⁹⁹ Ust. § 2 písm. e) ZP.

¹⁰⁰ Ust. § 4 odst. 1 písm. f) ZoP.

¹⁰¹ Ust. § 4 odst. 1 písm. e) ZP.

stojí, že zákon o námořní plavbě obsahuje třetí legální způsob pohřbení, a to pohřbení do moře postupem podle ust. § 40 odst. 3 část věty za středníkem daného zákona, podle kterého může ve výjimečných případech, kdy hrozí nebezpečí infekce přepravovaných osob, rozhodnout velitel námořního plavidla po dohodě s lékařem o pohřbení mrtvého do moře. Jiné důvody pro pohřbení než infekce přepravovaných osob zákon o námořní plavbě neskýtá.

Ačkoliv jde zatím spíše o teoretickou situaci, když v současnosti nejsou ve větší míře dány ani předpoklady pro možnost, že by potřeba pohřbení do moře nastala¹⁰², lze se zákonem o námořní plavbě inspirovat i pro úvahy *de lege ferenda* pro budoucnost vzdálenější¹⁰³. Pozornost však lze upřít praktičtějšímu problému v souvislosti se zákonem předvídaným způsobem pohřbení do hrobu nebo hrobky, a to otázce, zda je možno legální cestou provést takové pohřbení i bez toho, aby bylo tělo zemřelého uloženo v rakvi. Někteří lidé motivováni ať již náboženskými¹⁰⁴ nebo osobními postoji¹⁰⁵ mohou projevovat zájem o pohřbení svého těla bez jeho uložení do rakve. Zákon o pohřebnictví vychází z předpokladu, že tělo zemřelé osoby bude uloženo do konečné rakve. Pojem konečné rakve přinesla Novela pod ust. § 2 písm. k) ZP jakožto pevně zavřené rakve s lidskými pozůstatky určené pro jejich pohřbení, vyrobené z dřevěných desek nebo desek na bázi dřeva a splňující kritéria pevnosti rakve pro pohřbení nebo alespoň parametry ve shodě s určenou normou, definovanou v ust. § 4a zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů. K tomu byl Novelou dále v ust. § 4 odst. 1 písm. g) ZP zákona stanoven zákaz

---

¹⁰² V nedávné minulosti proběhly snahy Ministerstva dopravy ČR o obnovení české námořní flotily lákáním zahraničních dopravců pod českou vlajku. Blíže článek ŠINDELÁŘ, Jan. *Stát chce pod českou vlajku nalákat námořní flotilu*. [online]. E 15.cz, 12. 12. 2012 [cit. 20. 3. 2018]. Dostupný z URL: <http://zpravy.e15.cz/byznys/doprava-a-logistika/stat-chce-pod-ceskou-vlajku-nalakat-namorni-flotilu-939573>.

¹⁰³ Velice futuristicky by mohlo jít o možnost pohřbení zemřelého v případě jeho úmrtí během cesty na palubě kosmické lodi. Kapitán kosmické lodi by mohl být oprávněn provést pohřbení lidských pozůstatků v případě, kdy pohřbení nesnese odkladu, kupříkladu právě pro hrozící infekci přepravovaných osob. V takové situaci by do úvahy přicházelo pohřbení tzv. exkarnací, kdy je tělo zemřelého vystaveno přírodním živlům, v daném případě volnému kosmickému prostoru.

¹⁰⁴ Půjde například o muslimy, neboť islám rakev nepředepisuje a v muslimských zemích je pravidlem pohřbívat bez rakve. K tomu blíže článek SÁŇKA, Vladimír. *Umírání, smrt a pohřební rituály v islámu*. [online]. Funeral Quartal, 2011, ročník 2, č. 3 - 4, s. 56 - 59 [cit. 20. 3. 2018]. Dostupný z URL: http://www.funeralq.cz/sites/default/files/FQ_03_2011_web.pdf.

¹⁰⁵ Autor dotazem u jednatele renomované pohřební služby PEGAS CZ s.r.o., se sídlem V úvalu 87/18, Motol, 150 00 Praha 5, IČO: 25631845, zjistil, že ten v minulosti čelil telefonické otázce, zda může být zemřelý pochován do hrobu bez rakve. Motiv dané otázky však není jednateli, panu Ing. Hamanovi, znám.

neoprávněně otevřít konečnou rakev z důvodu důstojného zacházení s lidskými pozůstatky a lidskými ostatky a taktéž aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku. Ustanovením § 26 odst. 1 písm. f) ZP pak byl Novelou začleněn přestupek pro fyzické osoby, které by neoprávněně konečnou rakev otevřely. Je tedy možno říci, že zákon o pohřbnictví mimo pohřbení v konečné rakvi, ať již uložením do hrobu nebo hrobky či zpopelněním v krematoriu, jiný způsob bez uložení do rakve nezná.

Naproti tomu úprava v občanském zákoníku stojí na principu mnohem volnějším, který se svojí povahou může nalézat v rozporu se zákonem o pohřbnictví. Podle ust. § 113 odst. 1 OZ má člověk právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem, a dále, podle ust. § 114 odst. 1 věty první OZ je člověk oprávněn rozhodnout, jaký má mít pohřeb (tedy v zásadě rozhodnout o podrobnostech svého pohřbu). Podle důvodové zprávy k ust. § 113 odst. 1 OZ musí mít váhu i slovo člověka vyjadřující jeho přání, jak má či nemá být s jeho tělem po jeho smrti naloženo¹⁰⁶. Komentář k občanskému zákoníku k tomu velice zdařile uvádí, že „*ve společnosti, která nepřipouští vlastnictví člověka člověkem, nemůže tělo patřit nikomu jinému než danému člověku samotnému. Extenzí této zásady je i rozhodování člověka o svém těle pro dobu po smrti. Uvedená autonomie je však značně omezena ochranou veřejné morálky, pořádku a zdraví. Pokud by dotčený člověk např. rozhodl, že nechce být vůbec pohřben, nebylo by možno k takovému přání přihlížet.*“¹⁰⁷

Občanský zákoník v ust. § 92 odst. 1 zakazuje naložit s lidskými pozůstatky způsobem pro zemřelého nedůstojným. Obdobně zákon o pohřbnictví v ust. 4 odst. 1 písm. f) zakazuje zacházet s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního citění veřejnosti. Je otázkou, zda by se v případě, kdy o tom zemřelý za života projevil přání, dotklo mravního citění veřejnosti, pokud by tělo zemřelého

---

¹⁰⁶ Důvodová zpráva k ust. § 113 OZ mimo jiné uvádí: „*Zásada, že se ochrana osobnosti vztahuje i na tělo mrtvého člověka, je doktrinálně uznávána již delší dobu. Výslovně však formulována nebyla, proto se osnova přiklání k jasnému ustanovení v tomto smyslu. Výrazem respektu k této zásadě je návrh nové úpravy, odrážející jednu ze zjevných tendencí osnovy, spočívající v důrazu na úctu k člověku a jeho přirozeným právům. Z toho důvodu musí mít váhu i slovo člověka vyjadřující přání, jak má či nemá být s jeho tělem po jeho smrti naloženo. Návrh ustanovení, podle něhož musí být respektováno přání člověka, jak má být pohřben, se inspiroje především úpravou v čl. 42 CCQ“.* Zdroj: Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Zvláštní část, K § 113 až 117. Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=71122> [cit. 25. 3. 2018].

¹⁰⁷ HOLČAPEK, Tomáš, ŠUSTEK, Petr. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 428.

bylo do hrobu pohřbeno bez rakve. Takové pohřbení je prakticky proveditelné, když tělo zemřelého lze před samotným pohřbením vyjmout z rakve a následně jej uložit do hrobu¹⁰⁸. Daný postup nejspíše neodporuje zájmu na ochraně veřejného pořádku a zdraví, polemické to však bude u veřejné morálky a mravního cítění veřejnosti. Nejspíše by na řadu musela přijít úvaha, zda má převážít individuální zájem člověka na nakládání s jeho mrtvým tělem, nebo obecný zájem k ochraně morálky a mravního cítění veřejnosti. Pro takovou úvahu by bylo zatím třeba vycházet z předpokladu, že mravnímu cítění veřejnosti odpovídá dosavadní způsob pohřbení v (konečné) rakvi. Nutno také dodat, že pohřbení bez rakve by bylo odchylkou od české kulturní tradice existující po celá staletí¹⁰⁹. Nabízí se však i protiargumenty, a sice že míra dotčení mravního cítění může být zanedbatelná, vůle jedince má být respektována, a zákon má autoritativně řešit celospolečenské jevy, které normativní úpravu nezbytně vyžadují, a nikoli omezovat občany v čistě osobních rozhodnutích.

4 Konečná rakev

Jak bylo zmíněno ve třetí kapitole této práce, Novela zákona o pohřebnictví přinesla změnu legální definice konečné rakve obsažené v ust. § 2 písm. k) zákona o pohřebnictví. Před Novelou se dle ust. § 2 písm. i) ZoP konečnou rakví rozuměla rakev, v níž jsou lidské pozůstatky pohřbeny. Takovou rakví byla obecně schránka¹¹⁰, v níž byly uloženy lidské pozůstatky. Za konečnou bylo možno z logiky dikce ust. § 2 písm k) ZoP považovat takovou rakev, v níž byl nebožtík pohřbíván, tedy ve které klesal do hrobu, byl ukládán v hrobce nebo zpopelňován v krematoriu. Zahájení procesu pohřbení tedy učinilo z rakve, v níž byly lidské

---

¹⁰⁸ De lege lata by ale takové pohřbení bylo poměrně krkolomně proveditelné. Na místo pohřbení musí být podle ust. § 8 odst. 1 písm a) ZP tělo přepravováno v konečné rakvi. Konečnou rakev může podle ust. § 4a odst. 1 ZP otevřít pouze vypravitel pohřbu. S jeho souhlasem a z jeho pokynu by muselo být na místě pohřbení tělo zemřelého vyňato z konečné rakve a následně uloženo do hrobu. Jelikož je konečná rakev dle ust. § 2 písm. k) ZP určena pro pohřbení lidských pozůstatků, měla by být nejspíše do hrobu uložena (prázdna) též.

¹⁰⁹ Blíže například NEŠPOROVÁ, Olga. *O smrti a pohřbívání*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 110 a násl.

¹¹⁰ Z legálního pohledu mohla být rakev sloužící k pohřbení před Novelou zákona o pohřebnictví vyrobena z jakéhokoliv materiálu a v podstatě jakýchkoliv konstrukčních vlastností. Česká technická norma ČSN 49 3160 byla vydána Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví v roce 2014 a teprve nabytím účinnosti Novelu se stala závaznou pro realizaci pohřbení.

pozůstatky dosud uloženy, rakev konečnou. Až do tohoto momentu pohřbení se jednalo jen o rakev transportní nebo dočasnou.

Oproti tomu Novela v ustanovení § 2 písm. k) ZP definuje konečnou rakev jako pevně zavřenou rakev s lidskými pozůstatky určenou pro jejich pohřbení. První rozdíl tedy tkví v tom, že se rakev nyní stává konečnou rakví momentem, kdy je jako konečná rakev určena. Druhý rozdíl pak nacházíme v tom, že se musí jednat o rakev pevně zavřenou. Tyto změny však mohou do budoucna vést i k řadě komplikací a problémů poměrně zásadního významu a je namístě z hlediska úvah *de lege ferenda* přemýšlet o změně právní úpravy *de lege lata*. Pro pochopení je vhodné provést stručný popis běžné manipulace s tělem zemřelé osoby po jejím úmrtí.

Vyjděme z poměrně obvyklé situace¹¹¹, že k úmrtí osoby dojde v zařízení poskytovatele zdravotních služeb, tedy nejčastěji v nemocničním zařízení. Tělo zemřelého je následně poskytovatelem zdravotních služeb uloženo samostatně (zatím bez rakve) do chladicího zařízení, přičemž tam vyčkává na objednání pohřbení ze strany vypravitele pohřbu. Po objednání pohřbení přijíždí k poskytovateli zdravotních služeb pohřební služba vybraná vypravitelem (objednatelem) pohřbu, která převezme tělo zemřelého od poskytovatele zdravotních služeb společně s Listem o prohlídce zemřelého. Tělo zemřelého pohřební služba od poskytovatele zdravotních služeb převezme tak, že jej uloží do přivezené rakve nebo do transportního vaku na transportní nosítka. Následně lidské pozůstatky převezme do místa, kde se nachází chladicí zařízení pohřební služby. Tam musí lidské pozůstatky případně přeložit z transportního vaku na transportních nosítkách do rakve nebo jiné obdobné schránky, jak pohřební službě kogentně ukládá ust. § 7 odst. 1 písm. f) ZP. V chladicím zařízení je tělo uchováno a podle potřeby a pokynů vypravitele pohřbu mohou být lidské pozůstatky upraveny pracovníky pohřební služby pro úpravu lidských pozůstatků, pokud se tak již nestalo při převzetí lidských pozůstatků u poskytovatele zdravotních služeb podle ust. § 4 odst. 3 písm. a) případně písmene b) ZP. V praxi obvykle 1 den přede dnem pohřbení dochází k přeložení lidských pozůstatků do konečné rakve, v níž jsou lidské pozůstatky posléze přepraveny k pohřbení.

Právní optikou jsou v tomto směru podstatná ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) ZP, podle kterého je provozovatel pohřební služby povinen upravit tělo zemřelého a k ukládání lidských

---

¹¹¹ Popis manipulace s tělem zemřelého byl zjištěn dotazem autora k jednateli renomovaného pohřebního ústavu PEGAS CZ s.r.o., se sídlem V úvalu 87/18, Motol, 150 00 Praha 5, IČO: 25631845.

pozůstatků do pohřbení používat rakve a výhradně chladicí, popřípadě mrazicí, zařízení. Důvodová zpráva k tomu doslovně uvádí „*Navrhuje se, aby provozovatel pohřební služby k přechodnému uložení lidského pozůstatku použil vždy rakev, ať už transportní nebo konečnou, tj. zakazuje se uložit lidský pozůstatek do chladicího nebo mrazicího zařízení bez předchozího uložení do rakve.*“¹¹² Stanovisko citované v důvodové zprávě je však mírně rozmělněno dikcí následujícího ust. § 7 odst. 1 písm. f) ZP, podle kterého je provozovatel pohřební služby povinen ukládat lidské pozůstatky do pohřbení pouze v rakvi nebo v jiné obdobné schránce do chladicího nebo mrazicího zařízení. Vedle rakve tak zákonodárce připouští i uložení lidských pozůstatků za účelem jejich uchování v chladicím nebo mrazicím zařízení i ve schránce obdobné rakvi. Za schránku obdobnou rakvi by bylo možno podle autora považovat například kovový box, do kterého by byly lidské pozůstatky uloženy, přičemž tento box by mohl být jak volně přenositelný, tak i pevně uchycen k zásuvným držákům jako součást zásuvného (tzv. „šuplíkového“) chladicího nebo mrazicího zařízení. Důvodová zpráva k novelizovanému znění ust. § 7 odst. 1 písm. f) ZP bohužel v tomto směru mlčí¹¹³.

Zákonodárce v ust. § 8 odst. 1 písm. a) v části věty za středníkem ZP stanoví, že mimo převozu lidských pozůstatků na místo pohřbení je provozovatel pohřební služby oprávněn pro převoz lidských pozůstatků uložit lidské pozůstatky i do rakve transportní nebo transportního vaku. Ust. § 9 odst. 1 ZP pak ukládá provozovateli pohřební služby povinnosti ohledně vlastností pohřebního vozidla, jakožto vozidla zvláštního určení, kdy se na jediném místě v zákoně setkáváme s transportními nosítky, pro jejichž přepravu musí být ložný prostor

---

¹¹² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Zvláštní část, K novelizačnímu bodu 6 (§ 6 a 7). Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=954&ct1=0> [cit. 30. 3. 2018].

¹¹³ K novelizačnímu bodu 6 (konkrétně k ust. § 7 odst. 1 písm. f) ZP) uvádí důvodová zpráva pouze toliko, že: „*Jedná se o významové zpřesnění stávající právní úpravy, v níž je kladen akcent na uchování těl zemřelých v chladicích a za určitých podmínek v mrazicích zařízeních. Na základě negativních poznatků z aplikační praxe návrh nově zavádí přísnější úpravu, že lidské pozůstatky (a nově také jiné lidské pozůstatky) musí být v těchto zařízeních umístěny v rakvi. Změna teplotního rozsahu reflektuje změnu zákona o zdravotních službách a sjednocuje tak terminologii v českém právním prostředí (srov. § 90 zákona č. 372/2011 Sb.).*“ Zdroj: Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Zvláštní část, K novelizačnímu bodu 6 (§ 6 a 7). Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=954&ct1=0> [cit. 30. 3. 2018].

pohřebního vozidla výhradně určen¹¹⁴. Na těchto transportních nosítkách mohou být v transportních vacích přepravovány lidské pozůstatky (a samozřejmě též jiné lidské pozůstatky).

Až do tohoto momentu se tedy lidské pozůstatky mohly z hlediska zákonem připuštěných možností nacházet ve třech různých úložných prostředcích mimo konečné rakve:

- v rakvi transportní nebo dočasné, ve kterých mohly být provozovatelem pohřební služby převezeny od poskytovatele zdravotních služeb nebo uloženy v chladicím nebo mrazicím zařízení provozovatele pohřební služby;
- v transportním vaku (na transportních nosítkách), ve kterém mohly být provozovatelem pohřební služby převezeny od poskytovatele zdravotních služeb;
- v jiné schránce obdobné rakvi, ve které byly uloženy v chladicím nebo mrazicím zařízení u provozovatele pohřební služby.

Teoreticky i prakticky by mohly být lidské pozůstatky již po jejich upravení u poskytovatele zdravotních služeb, jenž musí možnost jejich úpravy a uložení do rakve provozovateli pohřebních služeb bezplatně zajistit v místnosti k tomu vhodné podle ust. § 4 odst. 3 písm. a), b) ZP, uloženy přímo do konečné rakve. Takový postup by ale byl v praxi nepraktický a především legálně komplikovaný, jak bude demonstrováno dále.

Konečná rakev je dle ust. § 2 písm. k) ZP pevně zavřená rakev s lidskými pozůstatky určená pro jejich pohřbení. Konečnou rakev s lidskými pozůstatky podle ust. § 4a odst. 1 ZP smí otevřít pouze vypravitel pohřbu. Zákon v ust. § 4 odst. 1 písm. g) ZP zakazuje neoprávněně otevřít konečnou rakev s lidskými pozůstatky, přičemž toto jednání je ve smyslu ust. § 26 odst. 1 písm. f) ZP přestupkem fyzické osoby a podle § 27 odst. 1 písm. d) ZP přestupkem právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby. Právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku podle ust. § 27 odst. 2 písm. k) zákona o pohřbnictví i tím, že „v rozporu s ust. § 8 odst. 1 ZP nezajistí při převozech na místo pohřbení nebo při vystavení těla zemřelého jeho oblečení do šatů nebo rubáše nebo, není-li obléknutí možné, důstojné zahalení a uložení v konečné rakvi“. Sankce za uvedená jednání je

---

¹¹⁴ Ust. § 9 odst. 1 věta druhá ZP doslovně stanoví: *Ložný prostor vozidla zvláštního určení musí být určen výhradně pro jejich přepravu v rakvích nebo v transportních nosítkách s vaky, a to včetně věcí určených pro konání pohřbu, které lze přepravovat společně, a musí být opatřen osvětlením a potřebnými úchyty pro upevnění rakvi nebo transportních nosítek s vaky.*

stanovena ve výši až 100.000,- Kč¹¹⁵ pro fyzickou osobu a ve výši až 200.000,- Kč¹¹⁶ pro právnickou osobu nebo podnikající fyzickou osobu.

Jelikož je podle ust. § 8 odst. 1 písm. a) ZP provozovatel pohřební služby povinen zajistit při převozech na místo pohřbení nebo při vystavení těla zemřelého jeho oblečení do šatů nebo rubáše, nebo, není-li oblečení možné, jeho důstojné zahalení a uložení v konečné rakvi, mám za to, že v momentě zahájení převozu do místa pohřbení se jedná o rakev konečnou. Tímto momentem je definován první případ, kdy se rakev, ve které je zemřelý uložen, stala rakví konečnou.¹¹⁷

Druhý moment není tak jednoznačný, jak by se mohlo na první moment zdát, poněvadž ačkoliv ust. § 8 odst. 1 písm. a) ZP stanoví, že při vystavení těla zemřelého má být zemřelý uložen v konečné rakvi, naráží tato povinnost na dikci ust. § 2 písm. k) ZP, konkrétně na první pojmový znak konečné rakve, a to pevně zavřené rakve. Při výstavu těla zemřelého se totiž tělo zemřelého vystavuje buďto celé, uložené ve spodním dílu rakve, nebo tak, že je vidět jeho vrchní část zhruba od prsou nahoru. S vystavováním těla v otevřené rakvi navíc i sám zákon počítá, když dle ust. § 4 odst. 1 písm. c) ZP je možno vystavovat nekonzervované tělo zemřelého před pohřbením v otevřené rakvi do 1 týdne od úmrtí, a konzervované tělo zemřelého, které může být vystaveno v otevřené rakvi i po uplynutí 1 týdne od úmrtí. Podle mého názoru by mohlo ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) ZP v případě výstavu těla zemřelého prolamovat první pojmový znak konečné rakve, tedy že se jedná o rakev pevně zavřenou. Uvažme, že smyslem výstavu těla zemřelého je možnost posledního rozloučení se zesnulým s tím, že jej pozůstalí mají možnost ještě naposledy spatřit před jeho pohřbením, a to tak, jak bude pohřben, tedy logicky včetně rakve, ve které bude pohřben a kterou vypravitel pohřbu zaplatil a v níž pohřbení důvodně očekává. Lze se tedy přiklonit k názoru, že v momentě zahájení vystavení těla zemřelého, je rakev, ve které je právě zemřelá osoba uložena, rakví konečnou, a to i přesto, že se jedná o rakev otevřenou.

---

¹¹⁵ Ust. § 26 odst. 2 zákona o pohřbniectví.

¹¹⁶ Ust. § 27 odst. 10 zákona o pohřbniectví.

¹¹⁷ Určitou nepřímou oporu skýtá i ust. § 13 odst. 1 zákona o pohřbniectví, podle kterého provozování krematoria zahrnuje pohřbívání lidských pozůstatků nebo zpopelňování exhumovaných lidských ostatků v konečné rakvi a související zacházení s ní, a též ust. § 14 odst. 3 písm. d) zákona o pohřbniectví, podle něhož je provozovatel krematoria povinen ukládat lidské pozůstatky do zpopelnění pouze v konečné rakvi do chladicího nebo mrazicího zařízení.

Ještě složitější situace nastane v okamžiku, kdy se začneme zabývat otázkou, kdo a jak rozhodne, že rakev je rakví konečnou a za takovou ji bude nutno od takového okamžiku oprávněně a průkazně považovat mimo případy uvedené výše. Zákon v tomto směru bohužel ničeho konkrétního nestanoví a ani důvodová zpráva danou otázku neřeší, přestože je více než podstatná, pokud uvážíme, že neoprávněné otevření konečné rakve nebo převoz těla do místa pohřbení mimo konečnou rakev zakládá podle zákona o pohřebnictví přestupek s poměrně citelnou sankcí.

Nabízí se, že za osobu oprávněnou k rozhodnutí o tom, že rakev je rakví konečnou, by mohl být považován vypravitel pohřbu, který při objednání pohřbení rozhoduje o tom, v jaké rakvi bude zesnulý pohřben¹¹⁸. Vypravitel pohřbu obvykle vybírá z katalogu rakví, který má provozovatel pohřební služby pro tyto účely ve své provozovně k dispozici. Katalog rakví taktéž uvádějí výrobci rakví na svých internetových stránkách¹¹⁹. Volbu tedy lze učinit i tak, že si vypravitel pohřbu vybere rakev prohlídkou internetových stránek v provozovně pohřební služby a takovou rakev u výrobce objedná. Rakve jsou obecně označeny svými katalogovými čísly¹²⁰ a vypravitel pohřbu si tak při uzavření smlouvy s provozovatelem pohřební služby, jejímž předmětem je obstarání pohřbu¹²¹, vybírá typ rakve, nikoliv konkrétně určenou a nezaměnitelnou (jedinečnou) rakev. Provozovatel pohřební služby obvykle mívá naskladněno několik rakví nejčastěji užívaných druhů, které však bývají uloženy v prostorách mimo místnost sloužící ke sjednávání pohřbu a vypravitel tak s nimi vůbec nepřijde do kontaktu. Stejně často se stává, že vypravitelem vybraný typ rakve je třeba od výrobce teprve objednat a přivést, poněvadž jej provozovatel pohřební služby nemá na skladě.

Z toho plyne, že si vypravitel pohřbu objedná pro pohřbení typ (druh) rakve, zřídka kdy má vůbec možnost určit, že konkrétní existující rakev se má stát rakví konečnou. Jestliže

---

¹¹⁸ Lze si však představit i situaci, že vypravitel pohřbu o volbě rakve nerozhodne a nechá toto určení na provozovateli pohřební služby.

¹¹⁹ Například nejznámější český výrobce rakví S E T O R A , spol. s r.o., se sídlem Benešovská 797, 513 01 Semily, IČO: 150 44 289, uvádí katalog rakví na svých internetových stránkách <http://www.setora.cz/cz/vyroba-rakvi/> [cit. 3. 4. 2018].

¹²⁰ Výrobce rakví S E T O R A , spol. s r.o., se sídlem Benešovská 797, 513 01 Semily, IČO: 150 44 289, na svých internetových stránkách na adrese <http://www.setora.cz/cz/vyroba-rakvi/kremacni-rakve/> označuje například dubové rakve takto: „*Dubová rakev RNDB světlá, Dubová rakev RNDB tmavá, Dubová rakev DIS/NR, Dubová rakev DIS/R*“ [cit. 3. 4. 2018].

¹²¹ Pravidelně půjde o smlouvu příkazní, kdy vypravitel pohřbení je příkazcem ze smlouvy a provozovatel pohřbení příkazníkem.

vypravitel pohřbu určí typ rakve, v níž bude zemřelá osoba pohřbena, pak zůstává na rozhodnutí provozovatele pohřební služby, nebylo-li sjednáno něco jiného, kdy zemřelého, vůči kterému byla smlouva s vypravitelem pohřbu uzavřena, do takové rakve uloží. Musí přitom ale respektovat nařízení zákona limitující převoz do místa pohřbení a výstav zemřelého. Pro názornější demonstraci lze užít následující příklad:

Vypravitel pohřbu si nejprve vybere u provozovatele pohřební služby rakev z katalogu rakví, které provozovatel pohřební služby nabízí, a ve které má být z vůle vypravitele pohřbu zemřelý pohřben kremací. Vypravitel pohřbu si z katalogu vybírá rakev pod označením „Kremační rakev S2Z“. Provozovatel pohřební služby má na skladě několik „Kremačních rakví S2Z“ a současně používá jinou „Kremační rakvi S2Z“ k transportním účelům i k účelům uložení lidských pozůstatků v chladicím zařízení. Provozovatel pohřební služby převezme u poskytovatele zdravotních služeb tělo zemřelé osoby, uloží ji do „Kremační rakve S2Z“ a tu následně transportuje do místa své provozovny za účelem jejího uložení do chladicího zařízení a případné úpravy. K provozovateli pohřební služby přichází dozorová kontrola, v daném případě pracovníci krajské hygienické stanice¹²², aby provedla kontrolu toho, že ze strany pohřební služby nedošlo k neoprávněnému otevření konečné rakve s lidskými pozůstatky. Rakev se dosud nachází v provozovně pohřební služby a nebyla zahájena její přeprava do místa pohřbení. Pracovníci kontrolního orgánu zjišťují, že se tělo zemřelé osoby nachází uložené v rakvi, kterou si (druhově) objednal vypravitel pohřbu podle uzavřené smlouvy, tedy by se mělo jednat o rakev patrně určenou k pohřbení. Rakev však dosud není pevně uzavřena, případně je zjištěno, že pevně uzavřena již byla, ale provozovatel pohřební služby ji bez oprávnění znovu otevřel a následně uzavřel. V takovém případě se provozovatel pohřební služby vyviní tvrzením, že se tělo sice nachází v typologicky stejném druhu rakve, ale nejde o rakev konečnou, nýbrž transportní nebo dočasnou, poněvadž do typově stejné rakve bude tělo zemřelého teprve přeloženo před zahájením přepravy do místa pohřbení. Tato typově stejná rakev pak je podle tvrzení provozovatele pohřební služby objednána a zatím nedoručena, nebo se již nachází ve skladu provozovatele pohřební služby. Dozorový orgán tak neshledá naplnění skutkové podstaty přestupku podle ust. § 27 odst. 1 písm. d) ZP, poněvadž nebude s to dokázat, že se jedná o rakev konečnou.

---

¹²² Podle ust. § 25a odst. 1 ZP dozor nad dodržováním povinností právnických nebo podnikajících fyzických osob stanovených v § 4 odst. 1 písm. a) a g) ZP provádí krajská hygienická stanice.

Smyslem tohoto příkladu je poukázat na nejednoznačnost i částečnou bezzubost právní úpravy *de lege lata*, poněvadž současný stav ponechává široký prostor pro jednání, kterému se Novela snažila zamezit¹²³. *De lege lata* je třeba si především všimnout ust. § 4a odst. 1 ZP, kdy otevřít konečnou rakev s lidskými pozůstatky nebo urnu s lidskými ostatky je oprávněn pouze vypravitel pohřbu. Bez jeho souhlasu tak nesmí učinit nikdo jiný, tedy ani provozovatel pohřební služby nebo krematoria. Moudrý provozovatel pohřební služby si v rámci jednání o uzavření smlouvy o obstarání pohřbu vymění od vypravitele pohřbu právo k takovému jednání, ideálně i s tím, že k otevření konečné rakve může sám zmocnit třetí osobu – provozovatele krematoria. Pracovníci provozovatele krematoria totiž v praxi při přebírání lidských pozůstatků od provozovatele pohřební služby kontrolují identitu lidských pozůstatků a jejich stav v rakvi za tím účelem, aby se v rakvi nenacházely nebezpečné předměty nebo předměty, které by v procesu kremace mohly ohrozit provoz a stav kremačního zařízení a tím i pracovníky krematoria provádějící kremaci. Otázkou samozřejmě zůstává, kolik ze zhruba šesti set tuzemských provozovatelů pohřebních služeb si takto zodpovědně počíná.

De lege ferenda by tedy bylo vhodné stanovit nejen pojmové znaky konečné rakve, tedy její pevné uzavření a určení pro pohřbení, ale též okamžik, kdy se rakev stává konečnou. Pokud vyjdeme ze současného stavu, nabízí se například taková úprava v ust. § 2 písm. k) ZP, kdy by se za konečnou rakev považovala pevně zavřená rakev s lidskými pozůstatky určená pro jejich pohřbení s vlastnostmi dále uvedenými v daném ustanovení s tím, že konečnou rakvi se rakev stává nejpozději okamžikem zahájení její přepravy do místa pohřbení nebo okamžikem zahájení vystavení těla zemřelého v konečné rakvi. Užitím slova nejpozději je zachována možnost vypraviteli pohřbu určit konkrétní rakev za rakev konečnou již před takovým okamžikem. Současně by bylo jasně vymezeno, že v rámci úkonů prováděných provozovatelem pohřební služby do okamžiku zahájení přepravy na místo pohřbení nebo výstavy těla zemřelého (za absence předchozího určení ze strany vypravitele pohřbu) se

---

¹²³ Důvodová zpráva k navrhované změně ust. § 4 odst. 1 písm. g) a h) ZP uvádí: „*V souladu s principem subsidiarity trestní represe (trestní právo je prostředek „ultima ratio“) se navrhuje neoprávněné otevření konečné rakve s lidskými pozůstatky nebo otevření hrobu, hrobky nebo urny v novele zákona o pohřebnictví zahrnout mezi skutkové podstaty přestupků fyzických i právnických osob. Tím zákon o pohřebnictví umožní nejprve správní trestání daných jednání.*“. Zdroj: Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Zvláštní část, K novelizačnímu bodu 2 (§ 3 a 4). Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=954&ct1=0> [cit. 14. 4. 2018].

provozovatel pohřební služby nedopustí přestupku, poněvadž rakev, v níž jsou zatím lidské pozůstatky uloženy, není rakví konečnou.

5 List o prohlídce zemřelého

List o prohlídce zemřelého je listinou neveřejné, tedy soukromé, povahy¹²⁴, která představuje dokument zachycující prohlídku těla zemřelého lékařem. Z hlediska zákona o pohřebnictví se jedná o dokument, který je nezbytný pro legální nakládání s tělem zemřelého pro všechny subjekty, které podle zákona o pohřebnictví mohou přicházet do styku s tělem zemřelé osoby, tedy provozovatele pohřební služby¹²⁵, osoby provádějící balzamace a konzervace¹²⁶, provozovatele krematoria¹²⁷ a provozovatele pohřebiště¹²⁸, a to do momentu pohřbení těla zemřelého.

Podle ust. § 7 odst. 1 písm. e) ZP po Novele je provozovatel pohřební služby povinen postupovat po převzetí těla zemřelého podle pokynů uvedených na Listě o prohlídce zemřelého, případně stanovených státním zástupcem, který je k tomu oprávněn podle zvláštního právního předpisu. Dále je provozovatel pohřební služby podle ust. § 7 odst. 2 písm. a) ZP po Novele oprávněn převzít tělo zemřelého ke sjednanému pohřbení jen tehdy, je-li úmrtí nebo narození mrtvého dítěte doloženo Listem o prohlídce zemřelého vystaveným prohlízejícím lékařem a v případě provedení pitvy doplněným o příslušné údaje lékařem, který pitvu provedl, a postupovat podle pokynů na tomto Listě uvedených. Obdobné oprávnění k převzetí těla pouze v případě současného doložení Listem o prohlídce zemřelého ukládá zákon o pohřebnictví v dalších ustanoveních i ostatním osobám uvedeným v předchozím odstavci.

Náležitosti Listu o prohlídce zemřelého stanoví vyhláška č. 297/2012 Sb. o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a

---

¹²⁴ Legální definici veřejné listiny obsahuje ust. § 567 OZ, podle něhož se veřejnou listinou rozumí listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to však neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla. Jelikož list o prohlídce zemřelého není vydán orgánem veřejné moci, ani jej za veřejnou listinu neprohlašuje zákon, jedná se o listinu soukromou.

¹²⁵ Ust. § 7 odst. 1 písm. e), j), ust. § 7 odst. 2 písm. a), ust. § 9 odst. 2 ZP.

¹²⁶ Ust. § 11 písm. b) ZP.

¹²⁷ Ust. § 14 odst. 1 ZP.

¹²⁸ Ust. § 22 odst. 2 ZP.

hlášení o úmrtí matky. Z názvu vyhlášky plyne, co je smyslem a obsahem její úpravy. Součástí vyhlášky jako její příloha je i samotný List o prohlídce zemřelého, který se člení na dvě části, a to části A a B. Část B se pak podle ust. § 2 odst. 1 písm. b) vyhlášky dále skládá ze třech dalších částí, a to části B1 předávané matričnímu úřadu podle zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, části B2 předávané osobě zajišťující pohřbení a části B3 předávané provozovateli pohřební služby zajišťující pohřbení. Část A se dle ust. § 2 odst. 1 písm. a) vyhlášky předává pouze Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky.

Podstatnou je skutečnost, že pouze část A Listu o prohlídce těla zemřelého ve svém bodě 17 obsahuje popis příčiny smrti včetně nemoci i jiných závažných stavů, které přispěly ke smrti, ale nevztahují se k nemoci nebo stavu, který smrt způsobil. Část B1, B2, ale především ani část B3 Listu o prohlídce zemřelého, která se předává provozovateli pohřební služby zajišťující pohřbení, neobsahuje uvedení příčiny smrti ani jiný popis uvedený v bodě 17 části A Listu o prohlídce těla zemřelého. Tato úprava *de lege lata* se v praxi jeví v určitých případech jako problematická, neboť provozovatel pohřební služby často potřebuje znát příčinu úmrtí a tato by měla být uváděna i v části B3 Listu o prohlídce zemřelého. Pro úvahy *de lege ferenda* lze nastínit následující výklad.

Z hlediska mezinárodního práva je Česká republika smluvní stranou Dohody o převozu těl zemřelých (Štrasburk, 26. 10. 1973, přičemž Česká republika tuto mezinárodní smlouvu ratifikovala dne 23. 1. 2012, s počátkem účinnosti pro Českou republiku dne 24. 2. 2012, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv jako sdělení MZV č. 22/2012 Sb. m. s.) a rovněž Mezinárodního ujednání o přepravě mrtvol (Berlín, 10. 2. 1937, publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 44/1938). Podle čl. 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění platí, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu, přičemž stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Stanoví-li tedy Dohoda o převozu těl zemřelých a Mezinárodní ujednání o přepravě mrtvol něco jiného než zákon, užijí se přednostně před zákony České republiky.

Podle článku 3 odst. 1. Dohody o převozu těl zemřelých platí, že tělo zemřelého je při převozu doprovázeno zvláštním dokumentem (*laissezpasser for a corpse, tj. průvodní list těla zemřelého*) vystaveným příslušným úřadem odesílajícího státu. Podle článku 3 odst. 2 Dohody o převozu těl zemřelých musí průvodní list těla zemřelého zahrnovat minimálně údaje, které

jsou uvedeny ve vzoru připojeném k Dohodě, přičemž tento vzor mimo jiné požaduje uvedení příčiny smrti, pokud je tato známa.

Podle čl. 1. Mezinárodního ujednání o přepravě mrtvol je rovněž vyžadován zvláštní průvodní list (*tzv. umrlčí pas*) ve shodě s připojeným vzorem, který musí v každém případě mimo jiné obsahovat příčinu úmrtí. Umrlčí pas je vyžadován „*pro přepravu mrtvol, jakýmkoli dopravním prostředkem a za jakýchkoli podmínek*“¹²⁹, přičemž má být vydáván úřadem příslušným pro místo úmrtí nebo pohřbení. Umrlčí pas je požadován i pro průjezd přes území smluvních států (viz čl. 2 Mezinárodního ujednání o přepravě mrtvol).

V souladu s ust. § 9 odst. 2 ZP průvodní list k přepravě lidských pozůstatků potřebný podle příslušné mezinárodní smlouvy vydává krajská hygienická stanice. Část A Listu o prohlídce zemřelého, v níž je příčina smrti uvedena, se předává pouze Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky. Kopie části A se rovněž zakládá do zdravotnické dokumentace vedené o zemřelém poskytovatelem zdravotních služeb, jehož lékař provedl prohlídku těla zemřelého.¹³⁰ Uvedená vyhláška výslovně nestanoví, že by se Část A Listu o prohlídce zemřelého doručovala přímo krajským hygienickým stanicím. Tyto se proto patrně údaj o příčině smrti zemřelého dozví na základě spolupráce s Ústavem zdravotnických informací a statistiky České republiky, resp. z Národního zdravotnického informačního systému, který je veden zmíněným ústavem.

Podle ust. § 4 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění se pro účely uvedeného zákona rozumí osobním údajem jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu. V ust. § 4 písm. b) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů je pak uvedena definice tzv. citlivého údaje, kterým se mimo jiné rozumí osobní údaj vypovídající o zdravotním stavu subjektu údajů.

Zdravotní stav člověka je veden ve zdravotnické dokumentaci, jak je uvedeno v ust. § 53 odst. 2 písm. d) zákona o zdravotních službách. Ve zdravotnické dokumentaci se rovněž

---

¹²⁹ Článek 1 Mezinárodního ujednání o přepravě mrtvol vyhlášeného ve Sbírce zákonů pod č. 44/1938 Sb.

¹³⁰ Ust. § 2 odst. 1 písm. a) část věty za středníkem vyhlášky č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky.

vedou i údaje vztahující se k smrti pacienta¹³¹. Z uvedeného lze jazykovým a systematickým výkladem dovodit, že údaje vztahující se ke smrti pacienta nejsou zahrnuty pod zdravotní stav člověka. V takovém případě by údaje vztahující se ke smrti člověka osobními údaji byly, avšak zřejmě by nebyly citlivými údaji ve smyslu zákona o ochraně osobních údajů.

Ust. § 65 zákona o zdravotních službách uvádí, které osoby mohou do zdravotnické dokumentace pacienta nahlížet a pořizovat si z ní výpisy a kopie. Podle odst. 1 uvedeného ustanovení se jedná o a) pacienta, zákonného zástupce nebo opatrovníka pacienta, b) osoby určené pacientem, zákonným zástupcem nebo opatrovníkem pacienta, pěstouna nebo jinou pečující osobu, a c) osoby blízké zemřelému pacientovi v rozsahu stanoveném v ust. § 33 odst. 4 ZZS. Ust. § 33 odst. 4 ZZS pak konkrétně stanoví, že *„Osoby blízké zemřelému pacientovi, popřípadě další osoby určené pacientem, mají právo na informace o zdravotním stavu pacienta, který zemřel, a informace o výsledku pitvy, byla-li provedena, včetně práva nahlížet do zdravotnické dokumentace vedené o jeho osobě nebo do jiných zápisů vztahujících se k jeho zdravotnímu stavu a pořizovat z nich výpisy nebo jejich kopie. Pokud zemřelý pacient za svého života vyslovil zákaz sdělovat informace o svém zdravotním stavu určitým osobám blízkým, lze informaci těmto osobám podat pouze v případě, že je to v zájmu ochrany jejich zdraví nebo ochrany zdraví další osoby, a to pouze v nezbytném rozsahu.“*

Jelikož mají osoby blízké zemřelému právo nahlížet do zdravotnické dokumentace vedené o osobě zemřelého, mají tak právo dozvědět se příčinu smrti zemřelého i v případě, že by tato nespádala pod pojem „zdravotní stav pacienta“, jak bylo vyloženo výše. Dle ust. § 33 odst. 5 ZZS právo na informace o zdravotním stavu pacienta (v nezbytném rozsahu) mají rovněž osoby, které s pacientem přišly do styku, přičemž tyto informace musí být rozhodné pro ochranu jejich zdraví. Toto ustanovení odpovídá ústavnímu předpisu, neboť každý má právo na ochranu zdraví, jak je uvedeno v čl. 31 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen jako „Listina ZPS“).

Jestliže za určitých podmínek mají třetí osoby již za života pacienta právo na informace o jeho zdravotním stavu, pak se domnívám, že by podobná úprava měla existovat i v případě pohřebních služeb a tím potažmo jejich zaměstnanců, kteří se do styku s pacientem dostanou až po jeho úmrtí, neboť některá onemocnění mohou mít vliv na zdraví třetích osob, které s lidskými pozůstatky musejí nezbytně nakládat, i po úmrtí dané osoby.

---

¹³¹ Ust. § 53 odst. 2 písm. f) zákona o zdravotních službách.

Úřad pro ochranu osobních údajů (dále též jen „ÚOOÚ“) vydal v březnu roku 2012 své stanovisko č. 4/2012 k otázce zpracování osobních údajů zemřelých osob. Ačkoli bylo toto stanovisko vydáno za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, lze závěry v něm uvedené použít i za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., tedy nového občanského zákoníku. ÚOOÚ v daném stanovisku doslova uvedl: „Podle § 1 zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“) upravuje ochranu osobních údajů o fyzických osobách a práva a povinnosti při zpracování těchto údajů. V § 3 odst. 1 tohoto zákona je stanoveno, že zákon se vztahuje na osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci, jakož i fyzické a právnické osoby. Zmínit je třeba i ustanovení § 4 písm. d), podle něhož je subjektem údajů fyzická osoba, k níž se údaje vztahují.“¹³² Stanovisko uvádí, že výše zmíněná ustanovení se dotýkají otázek spojených se způsobilostí fyzické osoby k právům a povinnostem, tedy s právní osobností dle terminologie občanského zákoníku¹³³. S ohledem na ust. § 23 OZ má člověk právní osobnost od narození až do smrti.

ÚOOÚ ve svém stanovisku dále uvádí, že „(...)po úmrtí subjektu údajů pozbývají platnosti ta ustanovení zákona o ochraně osobních údajů, v nichž subjekt údajů vystupuje jako účastník občanskoprávních vztahů, tedy ustanovení o právech subjektu údajů a povinnostech správce ve vztahu k subjektu údajů. Konkrétně jde především o ustanovení § 5 odst. 2 a 5 (souhlas se zpracováním osobních údajů), § 9 a) (souhlas se zpracováním citlivých údajů), § 11 a § 12 (informační povinnost správce) a § 21 – § 24 (ochrana práv subjektu údajů a náprava nemajetkové újmy), kde právo požadovat nápravu při porušení povinností správcem nebo zpracovatelem dává zákon pouze subjektu údajů. Naproti tomu při zpracování osobních údajů zemřelých osob zůstávají v platnosti ta ustanovení zákona o ochraně osobních údajů, v nichž subjekt údajů jako účastník občanskoprávních vztahů nevystupuje a jejichž působnost je relativně nezávislá na skutečnosti, zda subjektem údajů je žijící nebo již zemřelá osoba. Jedná se především o některé povinnosti správce osobních údajů.“¹³⁴

---

¹³² Stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů č. 4/2012, březen 2012 – Zpracování osobních údajů zemřelých osob, s. 1. Dostupné online z URL: https://www.uouu.cz/files/stanovisko_2012_4_old.pdf [cit. 3. 5. 2018].

¹³³ Srov. ust. § 15 odst. 1 OZ: „Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.“

¹³⁴ Stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů č. 4/2012, březen 2012 – Zpracování osobních údajů zemřelých osob, s. 1. Dostupné online z URL: https://www.uouu.cz/files/stanovisko_2012_4_old.pdf [cit. 3. 5. 2018].

Dle stanoviska ÚOOU se jedná např. o ust. § 5 odst. 1 zákona o ochraně osobních údajů, v němž jsou stanoveny náležitosti účelu zpracování osobních údajů. V případě shromažďování osobních údajů zemřelé osoby je rovněž potřeba stanovit účel jejich zpracování a dodržovat další ustanovení § 5 odst. 1: „Podle písm. f) je možno tyto údaje zpracovávat pouze v souladu s účelem, k němuž byly shromážděny. Tedy např. pohřební službou pro účely zajištění pohřbu zemřelého, krematoriem pro evidenci lidských pozůstatků a ostatků podle § 15 odst. 2 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, nebo pro evidenci související s provozováním veřejného pohřebiště podle § 21 zákona č. 256/2001 Sb. V nesouladu se stanoveným účelem, a tedy v rozporu se zákonem, by bylo, kdyby tito správci volně předali osobní údaje zemřelých osob například někomu, kdo by chtěl získat kontakt na pozůstalé a využít jejich duševního rozpoložení po ztrátě blízké osoby k vlastnímu obohacení, nebo se chtěl nezákonným způsobem obohatit na úkor dědiců.“¹³⁵

Výše uvedené stanovisko ÚOOU pak zmiňuje další ustanovení zákona o ochraně osobních údajů, která zůstávají v platnosti pro zpracování osobních údajů zemřelých, např. ust. § 13 – 15 (povinnosti osob při zabezpečení osobních údajů) či teoreticky možnou aplikaci ust. § 16 (oznamovací povinnost správce), přičemž v praxi však zřejmě lze u takového zpracování uplatnit některé z liberačních ustanovení dle ust. § 18 zákona o ochraně osobních údajů. Jedním z možných liberačních důvodů je i zpracování osobních údajů uložené zákonem, přičemž stanovisko ÚOOU dává rovněž výslovně za příklad zákon o pohřebnictví.

Podle ust. § 4 odst. 1 část věty před středníkem zákona o pohřebnictví musí být s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku. Podle ust. § 9 odst. 2 zákona o pohřebnictví před Novelou bylo možno přepravu lidských pozůstatků osoby, která byla v době úmrtí nakažena nebezpečnou nemocí, provést jen s předchozím povolením krajské hygienické stanice. Toto ustanovení bylo Novelou ze zákona vypuštěno, poněvadž zbytečně dublovalo obdobnou úpravu obsaženou v ust. § 86 odst. 3 zákona o zdravotních službách¹³⁶.

---

¹³⁵ Stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů č. 4/2012, březen 2012 – Zpracování osobních údajů zemřelých osob, s. 2. Dostupné online z URL: https://www.uouu.cz/files/stanovisko_2012_4_old.pdf [cit. 3. 5. 2018].

¹³⁶ Srov. ust. § 86 odst. 3 ZZS: „Má-li lékař provádějící prohlídku těla zemřelého podezření, že příčinou úmrtí je nebezpečná infekční nemoc nebo že jde o pacienta s touto nemocí, byla-li příčinou úmrtí taková nemoc, nebo jde-li o úmrtí pacienta s touto nemocí, neprodleně oznámí tuto skutečnost příslušnému orgánu ochrany

Domnívám se, že neexistuje rozumný důvod pro to, aby pohřební službě nebyla sdělena příčina úmrtí zemřelé osoby. Jak je ze všeho výše uvedeného patrné, pohřební službě není sdělena příčina úmrtí ani v případě, že se jednalo o člověka, jehož příčinou úmrtí byla nebezpečná infekční nemoc. Ačkoli orgán ochrany veřejného zdraví (tedy krajské hygienické stanice) je povinen v těchto případech vydat pokyny jak nakládat s tělem zemřelého, pohřební služba i v takovém případě není o příčině úmrtí dané osoby informována (disponuje pouze pokyny, jak s tělem nakládat). Zaměstnanci pohřební služby manipulující s lidskými pozůstatky mají právo být informováni o příčině úmrtí zemřelého, neboť nelze stoprocentně vyloučit pochybení orgánu ochrany veřejného zdraví, a to přinejmenším s ohledem na lidský faktor jeho zaměstnanců. V případě pokynů krajskou hygienickou stanicí chybně udělených může dojít k nevratnému poškození zdraví zaměstnance pohřební služby. Článek 31 Listiny ZPS přitom jasně stanoví, že každý má právo na ochranu zdraví. Pokud zaměstnanci pohřební služby budou znát příčinu úmrtí, budou lépe informováni o tom, jakému konkrétnímu zdravotnímu riziku se vystavují při manipulaci s lidskými pozůstatky.

V daném případě se proto do střetu dostává právo na ochranu zdraví (čl. 31 Listiny ZPS) a právo na ochranu osobních údajů (ve smyslu čl. 10 odst. 3 Listiny ZPS). Ústavní soud České republiky pro řešení kolize subjektivních práv užívá tzv. test proporcionality, ve kterém zkoumá, zda jsou splněny podmínky pro to, aby jedno právo mohlo být omezeno ve prospěch práva druhého. Test proporcionality se skládá ze tří kroků, přičemž např. nálezn Ústavního soudu ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/11 uvádí následující: *„19.(...)Zásah do tohoto základního práva tak musí obstat z hlediska proporcionality, jejíž posouzení (v širším smyslu) sestává podle ustálené judikatury Ústavního soudu ze tří kroků. V prvním kroku je posuzována způsobilost konkrétního opatření k naplnění svého účelu (neboli jeho vhodnost), čímž se rozumí, zda je vůbec schopno dosáhnout sledovaného legitimního cíle, jímž je ochrana jiného základního práva nebo veřejného statku. Dále je zkoumána jeho potřebnost z toho hlediska, zda byl při výběru prostředků použit ten z nich, který je k základnímu právu nejšetnější. Konečně ve třetím a zároveň posledním kroku je předmětem posouzení jeho proporcionalita v užším smyslu, tedy zda újma na základním právu není nepřiměřená ve vazbě na zamýšlený cíl. To znamená, že opatření omezující základní lidská práva a svobody nesmějí, jde-li o kolizi základního práva nebo svobody s veřejným zájmem, svými negativními důsledky*

---

veřejného zdraví. Orgán ochrany veřejného zdraví neprodleně stanoví podmínky pro přepravu zemřelého, provedení pitvy a pro pohřbení; do doby stanovení těchto podmínek nesmí být tělo pohřební službě vydáno.“

převyšovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních [srov. např. náleze ze dne 12. října 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57, 214/1994 Sb.); náleze ze dne 13. srpna 2002 sp. zn. Pl. ÚS 3/02 (N 105/27 SbNU 177, 405/2002 Sb.); náleze ze dne 28. ledna 2004 sp. zn. Pl. ÚS 41/02 (N 10/32 SbNU 61, 98/2004 Sb.)].“

Jak již bylo uvedeno výše, údaje vztahující se ke smrti člověka se (ke dni uzavření této práce) považují za osobní údaje. Příčina úmrtí proto je osobním údajem a jako taková je chráněna zákonem o ochraně osobních údajů. Citována byla část stanoviska ÚOOÚ, dle které při zpracování osobních údajů zemřelých osob zůstávají v platnosti některá ustanovení zákona o ochraně osobních údajů. V platnosti např. zůstává i ust. § 5 odst. 1 písm. f) zákona o ochraně osobních údajů, dle kterého správce osobních údajů je povinen zpracovávat osobní údaje pouze v souladu s účelem, k němuž byly shromážděny. Porušení tohoto ustanovení je správním deliktem, jak je uvedeno v ust. § 45 odst. 1 písm. c) zákona o ochraně osobních údajů, přičemž právnické osobě nebo fyzické osobě podnikající podle zvláštních předpisů v postavení správce nebo zpracovatele může být za tento správní delikt uložena pokuta do výše 5 000 000 Kč, jak je uvedeno v odst. 3 uvedeného ustanovení. V případě, že by neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života uvedeným způsobem došlo k ohrožení většího počtu osob nebo by byly porušeny povinnosti pro zpracování citlivých údajů (podle § 9 zákona o ochraně osobních údajů), pak by mohla být uložena pokuta až do výše 10 000 000 Kč (viz ust. § 45 odst. 2, odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů).

Pohřební služby již dnes zpracovávají osobní údaje zemřelého, jako je např. jméno, příjmení, datum a místo narození, rodné číslo, datum a místo úmrtí, nejvyšší ukončené vzdělání, rodinný stav, neboť tyto informace jsou obsaženy v části B3 Listu o prohlídce zemřelého, který se předává provozovateli pohřební služby. Pohřební služba je v případě zajišťování převozu těla zemřelého na základě mezinárodních dohod (viz výše uvedená Dohoda o převozu těl zemřelých; Mezinárodní ujednání o přepravě mrtvol) povinna opatřit průvodní list těla zemřelého či umrlčí pas, jehož součástí je právě i údaj o příčině úmrtí. Průvodní list těla zemřelého je vystaven na žádost a předán pohřební službě, které je příčina úmrtí takto sdělena.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti jsem přesvědčen o tom, že v testu proporcionality užívaném v judikatuře Ústavního soudu České republiky neobstojí ochrana údaje o příčině smrti zemřelého tak, jak je nyní prosazována. Údaj o příčině smrti je dosud chráněn na základě zákona o ochraně osobních údajů, který poskytuje ochranu osobním údajům fyzické osoby i po její smrti. Neposkytnutí údaje o příčině smrti ale nepřiměřeně

zasahuje do práva na ochranu zdraví, když může závažným způsobem ohrozit zdraví zaměstnanců pohřební služby zajišťující převoz zemřelého. Zaměstnanec pohřební služby má právo vědět, jakému konkrétnímu zdravotnímu riziku se vystavuje v případě manipulace s lidskými pozůstatky. Dle mého názoru je navíc zásah do práva na ochranu zdraví žijícího člověka mnohem závažnější než zásah do práva na ochranu osobních údajů zemřelého, tedy člověka, jehož existence na tomto světě pominula, a který již prospěch takového práva osobně využít nemůže.

Konečně provozovatel pohřební služby se údaj o příčině úmrtí může dozvědět v případě zajišťování převozu těla zemřelého na základě mezinárodních dohod. Jsem tak toho názoru, že neexistuje rozumný důvod pro to, aby údaj o příčině smrti nemohl být pohřebním službám poskytnut rovněž i v případě zajišťování převozu těla zemřelého v rámci České republiky na základě zákona o pohřebnictví. Stejný názor lze zaujmout i pro ostatní subjekty rozlišované zákonem o pohřebnictví, neboť i osoba provádějící balzamací a konzervaci, provozovatel krematoria a pohřebiště přichází do kontaktu s tělem zemřelé osoby a může být na svých základních právech ohrožen.

Impulzem pro změnu nepochybně bude nabytí účinnosti Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), které nastane dne 25. 5. 2018. Obecné nařízení o ochraně osobních údajů, neboli zkráceně GDPR, v článku 27 recitálu výslovně stanoví, že se nevztahuje na osobní údaje zesnulých osob, přičemž pravidla pro zpracování osobních údajů zesnulých osob mohou dále stanovit sami členské státy¹³⁷. Vyjdeme-li z čl. 1 odst. 1 GDPR, pak předmětem daného nařízení je stanovit pravidla týkající se ochrany fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a pravidla týkající se volného pohybu osobních údajů. Zpracováním osobního údaje se pak podle čl. 4 odst. 2 GDPR rozumí „*jakákoliv operace nebo soubor operací s osobními údaji nebo soubory*

---

¹³⁷ Česká právní úprava v tomto směru ke dni uzavření této práce přijata nebyla. Dne 28. 3. 2018 předložila vláda poslanecké sněmovně svůj návrh zákona o zpracování osobních údajů navazující na přímo použitelné Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. Vládní návrh zákona je obsažen ve sněmovním tisku č. 138/0, část č. 1/6, dostupném na internetové adrese <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=138&CT1=0> [cit. 3. 5. 2018], přičemž byl projednán v obecné rozpravě dne 18. 4. 2018 na 12. schůzi poslanecké sněmovny v osmém volebním období. Pravidla pro zpracování osobních údajů zesnulých osob však tento vládní návrh zákona nestanoví.

osobních údajů, který je prováděn pomocí či bez pomoci automatizovaných postupů, jako je shromáždění, zaznamenání, uspořádání, strukturování, uložení, přizpůsobení nebo pozměnění, vyhledání, nahlédnutí, použití, zpřístupnění přenosem, šíření nebo jakékoliv jiné zpřístupnění, seřazení či zkombinování, omezení, výmaz nebo zničení“¹³⁸. Z toho plyne, že pokud se za zpracování osobního považuje takřka jakékoliv nakládání s osobním údajem, a osobní údaje zesnulých osob takové ochrany nepožívají, mohl by se tím český zákonodárce inspirovat v úvahách *de lege ferenda* o změně výše předestřené.

6 Uložení lidských pozůstatků do pohřbení

Po smrti člověka je jeho mrtvé tělo jakožto lidský pozůstatek uchováno tak, aby byly zpomaleny jeho rozkladné procesy v chladicím zařízení, poněvadž teplota je jedním z podstatných faktorů ovlivňující proces rozkladu lidského těla. K úmrtí může obecně dojít buďto u poskytovatele zdravotních služeb (typicky v nemocnici) nebo u poskytovatele sociálních služeb (typicky v domově seniorů), anebo kdekoliv mimo tato zařízení (typicky v bytě zemřelé osoby). Po smrti člověka následuje prohlídka jeho těla lékařem, jak bylo vyloženo v kapitole o Listu o prohlídce zemřelého, a případně též jeho pitva, byla-li nařízena. Tělo zemřelého je ve zdravotnickém zařízení v době, kdy na něm nejsou prováděny žádné úkony, uloženo podle ust. § 90 ZSS v chladicím zařízení zajišťujícím trvalé udržení teploty v rozmezí 0 °C až +5 °C. Po sjednání pohřbu vypravitelem pohřbu je tělo zemřelého předáno provozovateli pohřební služby¹³⁸.

---

¹³⁸ Podle ust. § 4 odst. 3 písm. a) ZP platí, že poskytovatel zdravotních služeb, který poskytuje jednodenní nebo lůžkovou péči podle zvláštního právního předpisu, a poskytovatel sociálních služeb podle ust. § 34 odst. 1 písm. c) až f) zákona o sociálních službách, který má zřízeno oddělení patologie nebo oddělení soudního lékařství, musí:

1. předat lidské pozůstatky provozovateli pohřební služby nebo vypraviteli pohřbu nebo osobě provádějící balzamací či konzervaci umyté a, byla-li provedena pitva, zašité po jejím dokončení, je-li to možné,
2. bezúplatně zajistit pro osoby uvedené v bodu 1 možnost úpravy těla zemřelého a uložení lidských pozůstatků do rakve ve vhodné místnosti a umožnit jim nezbytnou hygienickou očistu.

Podle písm. b) stejného ustanovení zákona o pohřebnictví, platí, že pakliže poskytovatel zdravotních nebo sociálních služeb nemá zřízeno oddělení patologie nebo oddělení soudního lékařství, musí bezúplatně zajistit provozovateli pohřební služby nebo vypraviteli pohřbu nebo osobě provádějící balzamací či konzervaci možnost úpravy těla zemřelého ve vhodné místnosti a umožnit jim nezbytnou hygienickou očistu. Podle zákona o pohřebnictví je tedy přípustné, aby poskytovatel zdravotních nebo sociálních služeb předal lidské pozůstatky i jiné osobě než provozovateli pohřební služby, a to konkrétně vypraviteli pohřbu nebo osobě provádějící

6.1 Uložení lidských pozůstatků v chladicích a mrazicích zařízeních

*De lege lata*¹³⁹ platí, že pokud došlo k úmrtí ve zdravotnickém zařízení nebo v zařízení sociálních služeb, nese poskytovatel těchto služeb¹⁴⁰ po dobu 48 hodin od úmrtí náklady spojené s uložením lidských pozůstatků. Pokud byla provedena pitva, počítá se lhůta 48 hodin od jejího ukončení. Pakliže bylo v době výše uvedené zajištěno pohřbení, poskytovatel nese náklady spojené s uložením lidských pozůstatků pouze do doby zajištění pohřbení. Po uplynutí této lhůty nese náklady spojené s uložením lidských pozůstatků ve zdravotnickém zařízení nebo zařízení sociálních služeb a s jejich přepravou nebo uložením u jiné osoby vypravitel pohřbu. Podle ust. § 4 odst. 5 ZP dále platí, že pakliže po uplynutí 48 hodin od úmrtí nemůže poskytovatel¹⁴¹ zajistit uložení lidských pozůstatků ve vlastním zařízení, zajistí jejich uložení u jiného poskytovatele nebo u provozovatele pohřební služby; přitom si počíná tak, aby náklady spojené s přepravou a uložením lidských pozůstatků do pohřbení výrazně nepřevýšily obvyklé provozní náklady příslušného poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb za jejich chlazení, popřípadě mrazení.

Poskytovatel zdravotní nebo sociální služby tedy může za podmínek uvedených v ust. § 4 odst. 5 ZP zajistit uložení u provozovatele pohřební služby, přičemž skutečnost, že provozovatel pohřební služby má k dispozici chladicí a mrazicí zařízení odpovídající požadavkům uvedeným v ust. § 7 odst. 1 písm. a) a f) ZP, je jednou ze tří podmínek stanovených v ust. § 6 odst. 3 ZP pro udělení kladného stanoviska krajské hygienické stanice nezbytného pro udělení koncese k provozování pohřební služby. Ust. § 4 odst. 4 a 5 ZP řeší

---

balzamací a konzervací. Zákon však již neřeší, jak mají takové osoby s tělem dále postupovat, v každém případě jej mohou podle citovaného ustanovení převzít. Zajímavým se jeví i to, že Část B2 Listu o prohlídce zemřelého se předává osobě zajišťující pohřbení, která je ve smyslu ust. § 2 odst. 1 písm. b) vyhlášky č. 297/2012 Sb., o Listu o prohlídce zemřelého, osobou odlišnou od provozovatele pohřební služby zajišťující pohřbení, kterému se předává část B3 Listu o prohlídce zemřelého. Jelikož je provozování pohřební služby zahrnující činnosti spojené s úpravou lidských pozůstatků, jejich pohřbením a přepravou podle ust. § 6 odst. 1 zákona o pohřebnictví koncesovanou živností, nemohl by vypravitel pohřbu patrně kromě pietní úpravy těla zemřelého a manipulace s tělem zemřelého v areálu poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb nic dalšího s tělem uskutečnit, poněvadž jeho přeprava (v daném případě od poskytovatele zdravotní nebo sociální služby) je koncesovanou činností ve smyslu uvedeného ustanovení.

¹³⁹ Viz ust. § 4 odst. 4 zákona o pohřebnictví.

¹⁴⁰ Jde o poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb naplňujících podmínky uvedené v ust. § 4 odst. 3 ZP.

¹⁴¹ Jde o poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb naplňujících podmínky uvedené v ust. § 4 odst. 3 ZP.

primárně břemeno úhrady nákladů za uložení a přepravu těla zemřelého a stanoví též lhůtu 48 hodin, po kterou nese náklady poskytovatel zdravotních nebo sociálních služeb.

Tím, že zákonodárce stanovil v novelizovaném znění ust. § 6 odst. 3 písm. a) ZP jako podmínku „mít k dispozici“ chladicí a mrazicí zařízení¹⁴², měl zjevně na mysli, že provozovatel pohřební služby nemusí takové zařízení sám jako majitel vlastnit, ale může k němu mít uzavřen nájemní nebo užívací vztah s jeho vlastníkem. Takovou úpravu považují za rozumnou, poněvadž zejména regionální provozovatelé pohřebních služeb z menších obcí, kteří provádějí jen několik desítek pohřbení ročně, nebudou mít potřebu vlastnit chladicí a mrazicí zařízení, které si mohou pronajmout. Chladicí a mrazicí zařízení se přitom nacházejí vždy ve zdravotnickém zařízení (nemocnici) poskytovatele zdravotních služeb. Je proto vcelku logické, že snahou kupříkladu provozovatele pohřební služby z menší obce bude uzavřít nájemní smlouvu k chladicímu nebo mrazicímu zařízení s některou nemocnicí, jež se nachází v daném okrese.

Tuto snahu však *de lege lata* absurdně maří ust. § 6 odst. 4 ZP, podle něhož chladicí a mrazicí zařízení podle odstavce 3 písm. a) daného ustanovení a místnost pro úpravu těla zemřelého podle odstavce 3 písm. c) daného ustanovení nesmí být umístěny v prostorách a areálech zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb. Provozovatel pohřební služby tak nemůže platně sjednat nájem k chladicímu a mrazicímu zařízení nebo místnosti pro úpravu těla zemřelého, pokud je toto umístěno v prostorách a areálech zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb.

Současně platné ust. § 6 odst. 4 ZP je odrazem ustanovení § 7 odst. 3 ZoP před Novelou, které stanovilo, že provozovatel pohřební služby nesmí mít v nájmu chladicí nebo mrazicí zařízení a jiné místnosti ve zdravotnickém zařízení nebo ústavu sociální péče. Ust. § 7 odst. 3 bylo do ZoP vloženo zákonem č. 67/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, účinného od 1. 5. 2006. Podle důvodové zprávy k návrhu novely zákona o pohřebnictví vypracovaného Ministerstvem pro místní rozvoj ČR v souladu s plánem legislativních prací na rok 2016 a

---

¹⁴² Podmínky uložení lidských pozůstatků pro provozovatele pohřební služby stanoví ust. § 7 odst. 1 písm. f) ZP, podle kterého je provozovatel pohřební služby povinen ukládat lidské pozůstatky do pohřbení pouze v rakvi nebo v jiné obdobné schránce do chladicího zařízení zajišťujícího trvalé udržení teploty v rozmezí 0°C až +5°C a v případě, kdy doba od zjištění úmrtí prohlížejícím lékařem do pohřbení přesáhne 1 týden nebo kdy to vyžaduje stav lidských pozůstatků, v mrazicím zařízení zajišťujícím trvalé udržení teploty nižší než -10 °C. Obdobné povinnosti stanovil zákonodárce v ust. § 14 odst. 3 písm. d) ZP provozovateli krematoria.

rozeslaného k připomínkám dne 22. 3. 2016 pod č. j. 15404/2016-31, se k novelizačnímu návrhu ust. § 7 odst. 3 zákona sděluje toto: „*Obdobně jako v zákoně č. 202/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ‚zákon o reklamě‘) a zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, v němž je zakázáno šířit reklamu nejen v prostorách zdravotnického zařízení a zařízení sociálních služeb, ale i v jejich areálech, je navrhováno také zakázat, aby provozovatelé pohřební služby měli v nájmu chladicí nebo mrazicí zařízení a jiné místnosti i v areálech zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb. Návrh je důsledkem eticky sporného stavu, kdy některé pohřební služby užívají k přechodnému uložení lidských pozůstatků různá chladicí a mrazicí zařízení anatomických ústavů, tj. univerzitních vysokých škol umístěných zpravidla v areálech zdravotnických zařízení.*“¹⁴³

Takovéto zdůvodnění zákazu nájmu chladicího nebo mrazicího zařízení nacházejícího se v areálech zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb považuji za nesmyslné. I pokud by skutečně některý provozovatel pohřební služby sjednal nájemní smlouvu s poskytovatelem zdravotních služeb, který má ve vlastnictví (zjevně nevytížené, jinak by k takovému kroku nepřistoupil) chladicí nebo mrazicí zařízení a je současně anatomickým ústavem, pak na takovém postupu nespátřuji nic neetického. Eticky i právně by přece mělo být zcela irelevantní, zda je vlastníkem chladicího zařízení takový poskytovatel zdravotních služeb, který je současně anatomickým ústavem či nikoliv. Stejně tak se mi jeví jako naprosto indiferentní a nepodstatné, zda se chladicí a mrazicí zařízení nachází v prostorách a areálech zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb, když z logiky věci právě takováto zařízení chladicími a mrazicími zařízeními sama disponují.

Jsou to však právě zdravotnická a sociální zařízení, v nichž v dnešní době dochází k většině úmrtí. Před tímto faktem nelze zavírat oči. Nikoho nezaráží ani nepohoršuje, že se v nemocnici nachází oddělení patologie s pitevnami nebo chladicí a mrazicí boxy, poněvadž jsou nutnou součástí těchto zařízení. Pokud se dané věci v nemocničním areálu nachází (a každý je nebo může být srozuměn s jejich přítomností), není zde opodstatněno hledisko, zda

---

¹⁴³ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Zvláštní část, K novelizačnímu bodu 19 (§ 6 a 7). Znění důvodové zprávy k návrhu zákona ke dni 24. 3. 2016. Dostupné online z URL: <https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=KORNA8CLMHWQ> [cit. 25. 4. 2018].

je v chladicím zařízení uloženo tělo na základě nájemního vztahu s provozovatelem pohřební služby nebo na základě povinnosti daného poskytovatele zdravotních služeb. De facto jde o stále stejné užití a stále stejný stav – tělo zemřelého je uloženo v chladicím zařízení.

Nepominutelná je však také skutečnost, že příjem z nájmu chladicího a mrazicího zařízení je příjmem poskytovatele zdravotnických nebo sociálních služeb, který jej využije k financování vlastní činnosti, která je společensky prospěšná a nedostatek peněz v českém zdravotnictví je obecně známou notorií. O takový příjem však poskytovatelé zdravotních a sociálních služeb ke své škodě přicházejí, přičemž jde dle mého názoru o nedůvodné omezování jejich smluvní volnosti.

Naopak zvýšené náklady budou mít provozovatelé pohřebních služeb, poněvadž si musí zajistit uložení jinde, tedy prakticky pouze u konkurenčního provozovatele pohřební služby, který sám vlastní chladicí nebo mrazicí zařízení, ale ten nemusí být z hlediska konkurenčních důvodů ochoten nájemní smlouvu uzavřít, případně nemá dostatečnou kapacitu nebo bude žádat vyšší cenu za uložení. Provozovateli pohřební služby se tak může stát, že sjedná nájemní smlouvu se subjektem, který má sídlo značně vzdálené od provozovatele pohřební služby, který pohřeb obstarává, čímž mimo jiné dojde k dalšímu navýšení nákladů za přepravu a uložení lidských pozůstatků. Tyto náklady pochopitelně ponese vypravitel pohřbu.

Alternativním řešením pro provozovatele pohřební služby je investovat značné prostředky do pořízení vlastního chladicího nebo mrazicího zařízení, které musí mít podle ust. § 7 odst. 1 písm. a) ZP kapacitu o minimálním počtu tří míst¹⁴⁴. To se opět promítne do ceny pohřbu, kterou v konečném důsledku nese vypravitel pohřbu, aniž by došlo k navýšení zisku provozovatele pohřební služby, poněvadž tomu stoupnou pouze provozní náklady. Daný stav postrádá ekonomickou logiku, snad s výhradou pro výrobce chladicích a mrazicích zařízení.

Z důvodů výše uvedených se proto při úvahách *de lege ferenda* jednoznačně kloním k tomu, aby z budoucího znění zákona o pohřebnictví bylo buď zcela vypuštěno ust. § 6 odst. 4 ZP, nebo alespoň aby byl zachován pouze zákaz umístění místnosti pro úpravu těla zemřelého v prostorách a areálech zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb.

---

¹⁴⁴ Podle ust. § 7 odst. 1 písm. a) zákona o pohřebnictví platí, že provozovatel pohřbení může k ukládání lidských pozůstatků do pohřbení použít výhradně chladicí, popřípadě mrazicí, zařízení, jejichž kapacita musí odpovídat průměrné třídení potřebě, minimálně však se 3 místy.

6.2 Místnost pro úpravu těla zemřelého

Poměrně kritickému náhledu lze podrobit rovněž druhý ze zákazů vymezených v ust. § 6 odst. 4 zákona o pohřebnictví, a to zákaz pro provozovatele pohřební služby umístit v prostorách a areálech zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb místnost pro úpravu těla zemřelého. Úvahy nad právním stavem *de lege ferenda* budou vyžadovat podrobnější zhodnocení zákona o pohřebnictví *de lege lata* s přihlédnutím k řadě nových povinností vytyčených provozovatelům pohřebních služeb Novelou.

Předně lze poukázat obdobně jako u problematiky chladicích a mrazicích zařízení v předchozí kapitole, že se u poskytovatele zdravotních služeb místnost pro úpravu těla zemřelého nachází, jelikož takovou povinnost stanoví i zákon o pohřebnictví v ust. § 4 odst. 3 písm. a), b) ZP. Poskytovatel zdravotních nebo sociálních služeb je podle něj povinen bezúplatně zajistit pro provozovatele pohřební služby (nebo vypravitele pohřbu či osobu provádějící balzamaci či konzervaci) možnost úpravy těla zemřelého a uložení lidských pozůstatků do rakve ve vhodné místnosti a umožnit mu nezbytnou hygienickou očistu. Pokud poskytovatel zdravotních nebo sociálních služeb nemá zřízeno oddělení patologie nebo oddělení soudního lékařství, odpadá u něj pouze povinnost zajistit možnost uložení lidských pozůstatků do rakve, další dvě povinnosti trvají v nezměněném rozsahu.

Je tedy zjevné, že provozovatel pohřební služby, stejně jako další uvedené osoby, má u poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb zákonem danou možnost přinejmenším upravit tělo zemřelého v místnosti k tomu vhodné a provést nezbytnou hygienickou očistu. Vetešník, Stránská a Šejvl ve svém komentáři k ust. § 4 odst. 3 ZoP, jehož znění je i po Novele ve zkoumané části obdobné, vyjadřují názor, že vhodnou místností je takový prostor, který splňuje základní podmínky a obsahuje vybavení, na které lze lidské pozůstatky umístit tak, aby mohla být provedena jejich základní úprava a nezbytná hygienická očista¹⁴⁵. K provedení nezbytné hygienické očisty je podle zmíněných autorů nutné, aby daná místnost byla vybavena minimálně tekoucí studenou a teplou vodou, hygienickými utěrkami na jedno použití a nádobou pro jejich odložení¹⁴⁶. Taková místnost by měla být jistě i osvětlena.

V areálu zdravotnického nebo sociálního zařízení proto dochází k pohybu pracovníků provozovatele pohřební služby a k předání těla zemřelého těmto pracovníkům, jakož i k jeho

---

¹⁴⁵ VETEŠNÍK, Pavel, STRÁNSKÁ, Eva, ŠEJVL, Jaroslav. *Zákon o pohřebnictví. Zákon o válečných hrobech. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 23.

¹⁴⁶ Tamtéž.

úpravě těmito pracovníky, jeho uložení do rakve¹⁴⁷ a hygienické očištění pracovníků pohřební služby. Eticky tedy nemůže existovat rozpor nebo problém s přítomností pracovníků provozovatele pohřební služby u poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb, jelikož zákon tuto činnost sám upravuje.

Za rozumné a důvodně očekávatelné lze považovat, že provozovatel pohřební služby bude mít možnost provést úpravu těla zemřelého i později po jeho převzetí od poskytovatele zdravotnických nebo sociálních služeb. Po mém soudu by provozovatel pohřební služby měl mít k dispozici alespoň jednu místnost pro úpravu těla zemřelého a jeho uložení do konečné rakve. Vystává však otázka, proč se taková místnost nemůže nacházet též v areálu zdravotnického zařízení u poskytovatele zdravotních služeb, pokud tam takové místnosti již existují a poskytovatel zdravotních služeb usoudí, že nemá využití pro některou z nich¹⁴⁸. Z etických důvodů podle mého názoru taková překážka rozumně neexistuje.

Daná úvaha se stává ještě zajímavější, promítneme-li do ní i skutečnost, že ust. § 4 odst. 3 písm. a), b) ZP dává stejnou možnost jako provozovateli pohřební služby též vypraviteli pohřbu, který může ve stejném rozsahu provést tytéž úkony s tělem zemřelého jako pracovník pohřební služby, tedy jej upravit, uložit do rakve (tou může být i rakev konečná) a hygienicky se očistit. Přes takto zakotvená oprávnění pro vypravitele pohřbu Novela založila pro provozovatele pohřební služby v ust. § 7 odst. 1 písm. h) ZP novou povinnost, a sice „*bezúplatně umožnit vypraviteli pohřbu úpravu těla zemřelého a uložení lidských pozůstatků do rakve v místnosti se snadno omyvatelnými stěnami a nepropustnou podlahou, opatřené odpovídajícím osvětlením, přívodem teplé a studené vody, větráním a zabezpečením proti hmyzu, která je určena pro úpravu těla zemřelého, a pro uložení lidských pozůstatků do rakve, a umožnit mu nezbytnou hygienickou očištění*“.

Tato místnost má na první pohled velice podobné vlastnosti jako místnost poskytovatele zdravotní a sociální služby podle ust. § 4 odst. 3 písm. a) ZP, poněvadž vhodná místnost ve smyslu uvedeného ustanovení v podstatě odpovídá požadavkům podle § 7 odst. 1 písm. h) ZP. Smysl zakotvení povinnosti provozovatele pohřební služby bezúplatně umožnit

---

¹⁴⁷ Pouze však v případě má-li poskytovatel zdravotních nebo sociálních služeb zřízeno má zřízeno oddělení patologie nebo oddělení soudního lékařství.

¹⁴⁸ Pokud by měl poskytovatel zdravotních služeb pouze jednu místnost vhodnou pro úpravu těla zemřelého, pak nelze patrně o pronájmu takové místnosti konkrétnímu provozovateli pohřební služby uvažovat, poněvadž poskytovatel zdravotní služby musí umožnit užívání této místnosti neomezenému okruhu provozovatelů pohřebních služeb, kteří by ji hodlali využít za účelem zákonem stanoveným.

vypraviteli pohřbu úpravu těla zemřelého a uložení lidských pozůstatků do rakve důvodová zpráva ozřejmuje poněkud vágně obecnými konstatováním, že se jedná o společensky velmi citlivou oblast, nesrovnatelnou s běžnou podnikatelskou činností v jiných oborech¹⁴⁹.

Podle důvodové zprávy¹⁵⁰ by provozovatel pohřební služby „měl současně, v případě zájmu, umožnit vypraviteli pohřbu bezplatné zapůjčení místnosti k tomu, aby mohla (s omezeným počtem blízkých pozůstalých dle vnitřního řádu provozovatele) tělo zemřelého k pohřbení upravit sama. Nejen v nemocnicích či v zařízeních sociálních služeb, ale i v provozovnách pohřebních služeb budou mít osoby blízké možnost setrvat o samotě u zemřelého a zapojit se podle svých schopností do péče o mrtvé tělo. Neodůvodněný tlak na osoby blízké odbýt zaopatření těla ve spěchu a bez osobní účasti bývá často traumatizujícím momentem. Nemá oporu ani v zákonem stanovené lhůtě a může se za ním skrývat i obava z případné kontroly a následné reklamace sjednané služby.“

Důvodová zpráva však tímto zcela pomíjí systematiku a časový sled jednotlivých fází pohřbu a především upozaduje ust. § 4 odst. 3 písm. a), b) ZP. Vypravitel pohřbu podle daného ustanovení již měl a nadále má možnost zdarma u poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb provést úkony totožné s úkony vymezenými v ust. § 7 odst. 1 písm. h) ZP.

Možnost provést takové úkony nemůže vypravitel pohřbu jednoduše nevědomě zmeškat, a to ze dvou důvodů. Primárně se jednak znalost právních předpisů obecně presumuje, tedy každý má znát svá práva, tedy i práva založená ust. § 4 odst. 3 písm. a), b) ZP, ale hlavně – vypravitel pohřbu musí pohřeb nejprve objednat u provozovatele pohřební služby, teprve poté může provozovatel pohřební služby začít konat, poněvadž jinak by provozovatel pohřební služby vůbec neměl založen právní důvod se k poskytovateli zdravotních nebo sociálních služeb dostavovat. Časově první skutečností je objednání pohřbu a uzavření smlouvy o jeho obstarání, v rámci čehož má vypravitel pohřbu možnost seznámit se s dalším postupem a poskytovaným rozsahem služeb, které si objednal, a v rámci něhož může vyjádřit přání provést úpravu těla zemřelého. Pokud by si takto zvolil, má možnost sám nebo na jeho přání za přítomnosti pracovníků provozovatele pohřební služby bezplatně

---

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Zvláštní část, K novelizačnímu bodu 6 (§ 6 a 7). Dostupné z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=954&ct1=0> [cit. 30. 4. 2018].

¹⁵⁰ Tamtéž.

provést veškeré úkony uvedené v ust. § 4 odst. 3 písm. a), b) zákona, a to ve vhodné místnosti u poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb.

Je proto namístě se ptát, proč má provozovatel pohřební služby pro vypravitele pohřbu zřídit podruhé takovou místnost, která se musí nacházet mimo areál zdravotnického nebo sociálního zařízení. Pro jeden a týž úkon tak *de lege lata* musí existovat místnosti dvě – jedna u poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb, druhá u provozovatele pohřebních služeb.

Provozovatel pohřebních služeb, jakožto podnikatel ve smyslu ust. § 420 odst. 1 OZ, provozuje výtěžnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku. Zákon o pohřebnictví však nařizuje podnikateli, aby určitou činnost poskytoval zdarma, ačkoliv provozovateli pohřební služby jakožto podnikateli tím vznikají náklady spočívající přinejmenším v samotném obstarání takové místnosti splňující podmínky ust. § 7 odst. 1 písm. h) ZP, jejím osvětlení, spotřebě vody, administrativními náklady spojenými s vydáním řádu pohřební služby, která zahrnuje úpravu chování osob v takové místnosti, a též i dozor nad chováním vypravitele pohřbu v místnosti pro úpravu těla zemřelého a uložení lidských pozůstatků do rakve, se zachováním důstojnosti tohoto místa a pravidla užívání zařízení pohřební služby jinými osobami.

Otázkou je, zdali je tento požadavek ospravedlnitelný. Podle mého názoru nikoliv. Má-li vypravitel pohřbu zájem upravit tělo zemřelého, má proto jistě mít možnost. Tato možnost existovala i před Novelou a je zachována rovněž nadále. Pro změnu *de lege ferenda* se proto nabízejí tři možnosti právní úpravy. Za prvé je to možnost zcela vypustit z budoucího znění zákona o pohřebnictví ust. § 6 odst. 4 ZP, čímž pozbude účinnosti zákaz umístění místnosti pro úpravu těla zemřelého v prostorách a areálech zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb. Tím dojde k tomu, že provozovateli pohřební služby bude dána alespoň zákonná možnost pronajmout si místnost pro úpravu těla zemřelého u poskytovatele zdravotních nebo sociálních služeb, když motivace provozovatele pohřební služby bude tkvět zejména v tom, že pronájmem takové místnosti dosáhne nejméně naplnění jeho povinnosti takovou místnost pro vypravitele pohřbu zajistit.

Druhou možností je zachování znění ust. § 6 odst. 4 ZP po úpravě navrhované v části 6.1 této kapitoly, a naopak vypuštění ust. § 7 odst. 1 písm. h) ZP, poněvadž to v podstatě pouze zdvojuje možnosti vypravitele pohřbu podle ust. § 4 odst. 3 písm. a), b) zákona o pohřebnictví. Třetí možností je v daném směru zachování stavu *de lege lata* s tím, že při

respektu povahy podnikatelské činnosti jakožto činnosti výdělečné bude *de lege ferenda* z ust. § 7 odst. 1 písm. h) ZP vypuštěno slovo „bezúplatně“.

6.3 Absence doby pohřbení ve vztahu k problematice tzv. kryoniky

Zákon o pohřebnictví *de lege lata* obsahuje dílčí lhůtu pro sjednání pohřbení, kterou stanovuje v ust. § 5 odst. 1 zákona na 96 hodin od oznámení úmrtí, kdy pokud ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí nesjedná „*pohřbení těla zemřelého žádný vypravitel pohřbu ani žádný poskytovatel zdravotních služeb nebo univerzitní vysoká škola neprojeví zájem o využití těla zemřelého, nebo nebyla-li zjištěna totožnost mrtvého do 1 týdne od zjištění úmrtí, zajistí pohřbení obec, na jejímž území k úmrtí došlo nebo bylo tělo zemřelého nalezeno, případně vyloženo z dopravního prostředku*“¹⁵¹.

Z uvedeného plyne, že pozůstalé soby (včetně osob právnických) mají na sjednání pohřbení lhůtu 96 hodin, tedy 4 dnů ode dne oznámení úmrtí. Je-li to lhůta dostatečně dlouhá či nikoliv ponechme stranou¹⁵². Po marném vyčerpání této lhůty přichází na řadu zajišťovací povinnost obce, která je povinna pohřbení zajistit. Konec lhůty pro toto zajištění není zákonem dán, patrně by k takovému jednání mělo dojít bez zbytečného odkladu, poněvadž pozdějším zajištěním vzrůstají obci jakožto vypraviteli pohřbu náklady za uložení těla zemřelé osoby.

V každém případě se jedná o lhůtu (a následný postup obce po vyčerpání lhůty 96 hodin) ke sjednání pohřbení, tedy uzavření smlouvy s provozovatelem pohřební služby. Nejde tedy o lhůtu, ve které má být pohřbení provozovatelem pohřební služby provedeno. Lhůtu pro pohřbení zákon o pohřebnictví *de lege lata* nezná. Takovou lhůtu však může, ale nemusí,

---

¹⁵¹ Ust. § 5 odst. 1 zákona o pohřebnictví stanoví: „*Nesjedná-li ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí pohřbení těla zemřelého žádný vypravitel pohřbu ani žádný poskytovatel zdravotních služeb nebo univerzitní vysoká škola, která provádí anatomické pitvy v souladu s podmínkami stanovenými zvláštním právním předpisem 26), neprojeví zájem o využití těla zemřelého pro potřeby lékařské vědy a výzkumu nebo k výukovým účelům, nebo nebyla-li zjištěna totožnost mrtvého do 1 týdne od zjištění úmrtí, zajistí pohřbení slušným způsobem podle místních zvyklostí obec, na jejímž území k úmrtí došlo nebo bylo tělo zemřelého nalezeno, případně vyloženo z dopravního prostředku. O zajištění pohřbení podle věty první může obec uzavřít veřejnoprávní smlouvu s jinou obcí; podmínka stanovená v § 63 odst. 1 větě první zákona o obcích se nepoužije.*“

¹⁵² Do budoucna lze diskutovat o možnostech prodloužení této lhůty na delší časový úsek, např. 168 hodin, pakliže by se v praxi začaly množit případy, že pozůstalí nestihnou během 4 dnů pohřbení sjednat, například proto, že jsou cizinci neznalí našich předpisů, nebo se nacházejí na dovolené či aktuálně pobývají mimo území České republiky, nebo tak nestihnou učinit pro vlastní zdravotní komplikace (například v důsledku stáří, nemoci nebo vlastního zranění během autonehody).

v rámci kontraktačního jednání stanovit provozovateli pohřební služby vypravitel pohřbu v právním postavení příkazce z příkazní smlouvy. Lhůta stanovená vypravitelem pohřbu v rámci (soukromoprávní) smlouvy s provozovatelem pohřební služby může být v zásadě jakkoliv dlouhá¹⁵³, neměla by ale odporovat přání zemřelého vysloveného za jeho života (je-li vypraviteli pohřbu známo) ani by neměla být v rozporu s dobrými mravy, veřejným pořádkem nebo právem týkajícím se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti, jak obecně stanoví ust. § 1 odst. 2 OZ. Podle téhož ustanovení ale také platí, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona. Podle ust. § 2 odst. 1 věta první OZ dále platí, že *„Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou ZPS a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá občanský zákoník, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání.“*. Z uvedeného lze dovodit, že vypravitel pohřbu a provozovatel pohřební služby mohou ujednat v zásadě libovolnou délku lhůty pro pohřbení, avšak jsou povinni vždy respektovat výše uvedené limity, jež jsou obsaženy zejména v ust. § 1 odst. 2 občanského zákoníku.

Zákon o pohřebnictví výslovně pamatuje rovněž na situace, kdy je tělo zemřelého uchováno (uloženo) po delší a zákonem neohraničený časový úsek od momentu zjištění úmrtí. Ust. § 7 odst. 1 písm. f) zákona o pohřebnictví totiž kogentně ukládá provozovateli pohřební služby v případě, kdy doba od zjištění úmrtí prohlížejícím lékařem do pohřbení přesáhne 1 týden nebo kdy to vyžaduje stav lidských pozůstatků, uložit lidské pozůstatky v mrazicím zařízení zajišťujícím trvalé udržení teploty nižší než -10 °C. Pokud je mrtvé lidské tělo uloženo v mrazicím zařízení zajišťujícím trvalé udržení teploty nižší než -10 °C, pak se v něm může podle příkazu vypravitele pohřbu (které by mělo respektovat vůli zemřelé osoby ve

---

¹⁵³ Vypravitel pohřbu by ale při sjednání lhůty měl brát ohled na ust. § 2000 odst. 1 OZ. Podle daného ustanovení platí, že byla-li smlouva bez vážného důvodu uzavřena na dobu určitou tak, že zavazuje člověka na dobu jeho života, anebo že zavazuje kohokoli na dobu delší než deset let, lze se po uplynutí deseti let od vzniku závazku domáhat jeho zrušení. Soud závazek zruší i tehdy, pokud se okolnosti, z nichž strany zřejmě vycházely při vzniku závazku, změnilo do té míry, že na zavázané straně nelze rozumně požadovat, aby byla smlouvou dále vázána. Vážný důvod by se nejspíše dovozoval s ohledem na zájem vypravitele pohřbu zajistit pohřbení v tak daleké budoucnosti, aby datu pohřbení mohl předcházet pokus o oživení zemřelé osoby podle stavu vědy v budoucí době, který by příkazník musel na základě smlouvy s vypravitelem pohřbu před pohřbením umožnit. Pokud by provozovatelem pohřební služby byla právnická osoba, mohl by příkazce zajistit závazek i tím, že by žádal v souladu s ust. § 2000 odst. 2 OZ, aby se provozovatel pohřební služby předem vzdal práva domáhat se zrušení svého závazku.

smyslu ust. § 113 odst. 1, § 114 odst. 1 věta první občanského zákoníku) nacházet delší než běžnou dobu.

Výše uvedený výklad o neexistenci lhůty pro pohřbení z hlediska zákona o pohřbivnictví je důležitým úvodem pro zamyšlení nad právní přípustností možnosti uchovat hibernované mrtvé lidské tělo za účelem jeho budoucího oživení, jak se o to již několik desítek let snaží tzv. kryonika. Kryonika je vědeckým postupem, který spočívá ve zmrazení mrtvého¹⁵⁴ lidského těla kapalným dusíkem tak, že je zastaven fyzický rozklad lidského těla, a to za účelem jeho oživení v budoucnosti¹⁵⁵, kdy většinou osoby, jejichž těla po smrti podstupují kryonické zmrazení očekávají, že budoucí stupeň vývoje lékařské vědy a techniky umožní jejich oživení a případné vyléčení dnes neléčitelných nemocí. V tomto aspektu očekávání je v současnosti kryonické zmrazení jednostranným procesem, poněvadž rozmrazení mrtvého člověka by nevedlo k jeho oživení. Skutečností nicméně je, že budoucí oživení nelze v principu vyloučit^{156 157 158}, samozřejmě však nelze vyloučit ani to, že stávající

---

¹⁵⁴ Podle tvrzení uvedeného na internetových stránkách poskytovatele kryonických služeb dostupného z URL: <http://www.cryonics.org/about-us/faqs/> [cit. 1. 5. 2018], není kryonické zmrazení živého člověka v USA legálně možné. Stejně tak tomu není ani podle českého právního řádu, podle něhož by se kryonické zmrazení živého člověka nejpravděpodobněji považovalo za trestný čin vraždy podle ust. § 140 trestního zákoníku, jelikož jím v důsledku úmyslného jednání jiné osoby dochází ke smrti osoby tak, jak je smrt definována v ust. § 2 písm. e) transplantčního zákona, případně podle formy jednání poškozené osoby (tj. osoby, která se chce nechat zmrazit) před zmrazením, tj. například spácháním sebevraždy za účelem následného kryonického zmrazení a míry spoluúčasti další osoby (tj. osoby provádějící kryonické zmrazení nebo jednající za poskytovatele kryonického zmrazení jako pachatele), též případně jako trestný čin účasti na sebevraždě podle ust. § 144 trestního zákoníku. Poněvadž je podle ust. § 140 odst. 4 trestního zákoníku trestná i příprava vraždy, existuje v českém právním řádu zásadní mez vylučující možnost být jen připravovat kryonické zmrazení živých lidí.

¹⁵⁵ Definice užitá z anglického originálu popisu kryoniky dostupného z URL: <http://www.cryonics.org/about-us/faqs/> [cit. 1. 5. 2018].

¹⁵⁶ V roce 1999 se Norka Anna Bagenholm stala první osobou, která přežila 80 minut v ledové vodě, ve které byla uvězněna v důsledku lyžařské nehody. Její tělesná teplota klesla na 13,7 °C, tedy jednu z nejnižších teplot, která kdy byla u podchlazeného člověka zaznamenána. Poté, co se probrala z následků podchlazení, byla pohybově paralyzována od krku dolů, v současnosti trpí již jen poškozením nervů v ruce a nohou. Zdroj: KNAPTON, Sarah. *Scientific backlash after High Court rules teenager can be frozen after death*. [online]. The Telegraph, 18. 11. 2016 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.telegraph.co.uk/science/2016/11/18/scientific-backlash-after-high-court-rules-teenager-can-be-frozen/>.

¹⁵⁷ Je vědecky známo, že některé druhy živočichů přežívají v plně kryobiózním stavu, tedy stavu úplného zastavení metabolismu. Například severoamerický skokan lesní dokáže přežít až dva týdny při tělní teplotě -5 až

proces kryonického zmrazení nenaplnuje podmínky pro budoucí oživení, poněvadž může být sám vadný nebo nedostatečný, případně dojde během kryonického uchování k poruše¹⁵⁹.

Kryonické uchování těla zemřelé osoby není v zákoně o pohřbenictví, ani jiných českých právních předpisech nikterak upraveno. Přikláním se však spíše k názoru, že by mohlo být na základě *de lege lata* v zásadě možné. Vyjít je třeba z článku 2 odst. 3 Listiny

---

–6 °C; přitom je 65–70 % jeho tělní vody přeměněno v led. Některé další živočišné druhy včetně přes zimu hibernujících savců pak dokáží metabolismus zpomalit natolik, že probíhá jen nejnütnější metabolická výměna i za nejnižších tělních teplot, které se mohou pohybovat blízko stupni mrazu. Zdroj: KOŠTÁL, Vladimír. *Kryptobiotické stavy aneb Vratná zastavení životních dějů*. [online]. Vesmír, 11. 6. 2009 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2009/cislo-6/kryptobioticke-stavy-aneb-vratna-zastaveni-zivotnich-deju.html>.

¹⁵⁸ Kriticky se k možnosti budoucího oživení kryonicky zmrazeného lidského těla vyjádřila řada vědců a odborníků. Neurolog a asistující profesor na McGillově univerzitě v USA Michael Hendricks považuje v článku o kryonice obnovení činnosti mozku za nemožné a pokládá si též otázku, zda by oživený člověk vůbec měl tytéž osobnostní rysy (zda by to byla vůbec duševně stále táž osobnost). Kryoniku pak považuje za falešnou vědu. Zdroj: HENDRICKS, Michael. *The False Science of Cryonics*. [online]. MIT Technology Review, 15. 9. 2015 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.technologyreview.com/s/541311/the-false-science-of-cryonics/>. Obdobně kriticky se ke kryonice vyjádřil např. Dr. Andrew Murray z britské Cambridge University, přičemž článek uveřejňující vedle názorů dalších odborníků jeho vědecké poznatky je dostupný na internetové adrese <https://www.telegraph.co.uk/science/2016/11/18/scientific-backlash-after-high-court-rules-teenager-can-be-froze/>. Vyloženě odmítavé jsou názory další řady britských odborníků vyjádřené například v článku: TOPPING, Alexandra, DEVLIN, Hannah. *Top UK scientist calls for restrictions on marketing cryonics*. [online]. The Guardian, 18. 11. 2016 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.theguardian.com/science/2016/nov/18/top-uk-scientist-calls-for-restrictions-on-marketing-cryonics>. Rovněž český onkolog, prof. MUDr. Luboš Petruželka, CSc. považuje možnost uzdravení zemřelé osoby po jejím rozmrazení za nulovou, jak se vyjádřil v článku: VALEŠ, Martin. *Mrazák místo rakve: Po smrti zmrazili i Julii (†21), studentku z Prahy!* [online]. Blesk.cz, 23. 11. 2016 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/432507/mrazak-misto-rakve-po-smrti-zmrazili-i-julii-21-studentku-z-prahy.html>.

¹⁵⁹ Podle informací uveřejněných v britském listu The Guardian, který je dostupný na internetové adrese těchto novin <https://www.theguardian.com/science/2006/mar/17/france.internationalnews>, došlo v roce 2006 k situaci, kdy v důsledku poruchy kryonického zařízení stoupla teplota ve schránce pro uchování těl nad minimálně přípustnou hranici – 65 °C, v důsledku čehož byl proces kryonického uchování dvou tam uložených těl nevratně znemožněn. Francouzský občan, syn tohoto posmrtně kryonizovaného páru, byl nucen v důsledku poruchy kryonické schránky nechat těla jeho rodičů zpopelnit v krematoriu. Zdroj: CHRISAFIS, Angélique. *Freezer failure ends couple's hopes of life after death*. [online]. The Guardian, 17. 3. 2006 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.theguardian.com/science/2006/mar/17/france.internationalnews>.

ZPS¹⁶⁰, podle něhož „Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“. Jelikož kryonické zmrazení a uchování kryonicky zmrazeného lidského těla není v současné době jakýmkoliv českým zákonem zakázáno, je dle mého názoru možné jej právně konformní cestou provést, resp. je možné, aby se pro něj fyzická osoba pro případ své smrti rozhodla. Další oporu k tomuto názoru nalezneme v ust. § 113 odst. 1 občanského zákoníku, podle něhož platí, že „Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.“. Odborná právní literatura se shodně kloní k tomu, že je třeba v rámci postmortální ochrany důsledně respektovat přání člověka o nakládání s jeho tělem po smrti, včetně dodržení zákazů takových jednání s jeho tělem, které pro případ své smrti zapověděl¹⁶¹. Je však třeba též připustit, že žádný z autorů odborných komentářů k občanskému zákoníku uvedený v referenční poznámce pod čarou u předchozí věty ve své práci neřešil možnosti kryoniky ve vztahu k ust. § 113 odst. 1 OZ, resp. možnost kryonického uložení těla. Poněvadž kryonické uchování těla vyžaduje určitý zásah do těla zemřelé osoby, jak je dále v této kapitole popsáno, bude se *de lege lata* nacházet právo jednotlivce podle ust. § 113 odst. 1 OZ v kolizi s úpravou dle ust. § 79 odst. 1 ZZS, které obsahuje kogentní výčet úkonů, jež mohou být na těle zemřelého provedeny. Mezi tyto úkony nepatří odčerpání vody z buněk zemřelé osoby a její nahrazení zvláštním roztokem za účelem hlubokého ochlazení těla zemřelého (které podle ust. § 79 odst. 1 písm. g) ZSS ve spojení s ust. § 7 odst. 1 písm. f) ZP přípustné je). V konkrétním případě by tak ke slovu proto nejspíše muselo přijít soudní rozhodnutí, který ze zájmů chráněných zákonem bude mít přednost.

V rámci zemí Evropské unie již byl, a to v nedávné době, soudně řešen případ, kdy se osoba domáhala kryonického uchování svého těla po smrti a soud jí v tom vyhověl. Jelikož jde o případ zcela přelomový, který je zajímavý i tím, že osobou, která se uchování svého těla domáhala, byla nezletilá čtrnáctiletá dívka, jejíž rodiče jakožto její zákonní zástupci s takovým postupem vzájemně nenalezli shodu, stojí za to se o daném soudním sporu alespoň

---

¹⁶⁰ Obdobně stanoví též článek 2 odst. 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

¹⁶¹ LAVICKÝ, Petr, a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 602 – 604; obdobný názor na problematiku viz též MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 630 – 632; obdobně též HOLČAPEK, Tomáš, ŠUSTEK, Petr In LAVICKÝ, Petr, a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 427 – 428.

krátce zmínit. Dne 10. října 2016¹⁶² byl britským Vrchním soudem vydán světovými médii široce sledovaný¹⁶³ rozsudek, ve kterém soudce umožnil matce zemřelé čtrnáctileté dívky kryonické uchování těla své dcery, ačkoliv otec dívky s tímto postupem zprvu nesouhlasil. Nezletilá dívka, která byla v rámci soudního řízení navrhovatelkou, si před svojí smrtí přála, aby její tělo bylo po smrti kryonicky uchováno. Za tím účelem podala k rodinnému oddělení Vrchního soudu svůj návrh na zahájení řízení a soudu na jeho výzvu v rámci soudního procesu písemně zdůvodnila¹⁶⁴, proč si přeje svoje tělo kryonicky uchovat. Na základě anglického práva¹⁶⁵ osoba mladší 18 let, není-li sama aktivním členem ozbrojených složek nebo námořnictva, nemůže sama požít pro případ smrti, tedy ani rozhodovat o tom, jak má být s jejím tělem po smrti naloženo. Nezletilá proto soudu navrhla, aby se její matka, která na rozdíl od jejího otce podporovala kryonické uchování jejího těla, stala jedinou osobou,

---

¹⁶² K tomu viz znění rozsudku britského High Court of Justice, číslo: FD16P00526, [2016] EWHC 2859 (Fam), dostupného online z URL: <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/11/js-judgment-20161118.pdf> [cit. 5. 5. 2018].

¹⁶³ Viz například článek BBC NEWS: *Terminally ill teen won historic ruling to preserve body*. [online]. BBC NEWS, 18. 11. 2016 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné online z URL: <http://www.bbc.com/news/health-38012267>. Obdobně srov. též: SMITH – SPARK, Laura. *UK teenager wins battle to have body cryogenically frozen*. [online]. CNN, 18. 11. 2016 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://edition.cnn.com/2016/11/18/health/uk-teenager-cryonics-body-preservation/index.html>; nebo též: RAYNER, Gordon. *Girl, 14, who died of cancer cryogenically frozen after telling judge she wanted to be brought back to life 'in hundreds of years'*. [online]. The Telegraph, 18. 11. 2016 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/11/18/cancer-girl-14-is-cryogenically-frozen-after-telling-judge-she-w/>; nebo též: BOWCOTT, Owen, HILL, Amelia. *14-year-old girl who died of cancer wins right to be cryogenically frozen*. The Guardian, 18. 11. 2016 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.theguardian.com/science/2016/nov/18/teenage-girls-wish-for-preservation-after-death-agreed-to-by-court>.

¹⁶⁴ Zdůvodnění nezletilé určené soudu lze citovat z anglického originálu rozsudku, jelikož z hlediska lidskoprávní úpravy platné v České republice, zejména článku 2 odst. 3 Listiny ZPS, jakož i předpisů civilního práva, zejména ust. § 113 odst. 1 OZ, si může každý učinit úsudek o pádnosti jejich argumentů. „*Byla jsem požádána o to, abych vysvětlila, proč chci učinit tuto neobvyklou věc. Je mi pouze 14 let a nechci zemřít, ale vím, že zemřu. Myslím si, že kryoprezervace mi dá šanci být vyléčena a probuzena – i kdyby to mělo být za stovky let. Nechci být pohřbena pod zemí. Chci žít a žít déle a myslím si, že v budoucnosti mohou najít lék na mojí rakovinu a probudí mě. Chci mít tuto šanci. Toto je mé přání.*“. Překlad citace z anglického originálu rozsudku High Court of Justice, číslo: FD16P00526, [2016] EWHC 2859 (Fam), dostupného online z URL: <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/11/js-judgment-20161118.pdf> [cit. 5. 5. 2018].

¹⁶⁵ Viz článek 7 zákona The Wills Act z roku 1837, v současné době platného pro Anglii a Wales, dostupného online z URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Will4and1Vict/7/26/contents> [cit. 5. 5. 2018].

kteřá má právo o jejím těle po smrti rozhodnout s tím, že je třeba po smrti převézt její tělo do USA, kde je možno kryonické uchování provést. Během soudního řízení otec nezletilý změnil svůj názor a uvedl, že bude respektovat přání své dcery, neboť je to to poslední, o co jej požádala. Soudem bylo následně rozhodnuto tak, že matka nezletilý je oprávněna po její smrti rozhodnout o kryonickém uchování těla, přičemž se tak stalo za užití velice obšírného právního zdůvodnění s četnými odkazy na historická rozhodnutí v jiných věcech týkajících se vůle a rozhodování o nakládání s tělem po smrti. Soudem bylo mimo jiné konstatováno, že „(...) soud musí rozhodnout, kde leží nejlepší zájem dítěte. Soudce uzavřel, že umožnit matce učinit rozhodnutí o své dceři bude v jeho (tj. dítěte, pozn. autora) nejlepší zájmu.“¹⁶⁶. Soud tak rozhodl i přesto, že měl o relevanci kryonického procesu značné pochybnosti a sám jej označil za „spekulativní a kontroverzní“¹⁶⁷.

Pokud by mělo ke kryonickému uchování mrtvého lidského těla v České republice v současnosti dojít (předpokládáme, že by v případném soudním sporu převážil zájem jednotlivce svobodně se rozhodnout, jak bude s jeho tělem po smrti naloženo), měly by být respektovány zásady obsažené v zákonu o pohřbnictví, za kterých by toto jednání mohlo být legálně činěno, poněvadž kryonicky zmrazené mrtvé lidské tělo je tělem zemřelého podle ust. § 2 písm. a) zákona o pohřbnictví a tím i lidským pozůstatkem ve smyslu ust. § 2 písm. c) zákona o pohřbnictví¹⁶⁸. Pro kryonické zmrazení a uchování těla zemřelého je tedy v režimu zákona o pohřbnictví zapotřebí zejména aby:

- a) Uchovatel kryonicky zmrazeného těla zemřelého měl koncesi k provozování pohřební služby, poněvadž jinak nemůže s tělem zemřelé osoby nakládat. Předpokládáme, že se nejedná o kryonické zmrazení pro účely vědy a výzkumu podle ust. § 81 odst. 1 písm. a) ZZS, se kterým zemřelý za svého života vyslovil prokazatelný souhlas¹⁶⁹, protože v takovém případě by byl oprávněný ke kryonickému uchování těla zemřelého poskytovatel zdravotní služby dle ust. § 2 odst. 1 ZZS, jelikož k uchování těla by

---

¹⁶⁶ Viz znění rozsudku High Court of Justice, číslo: FD16P00526, [2016] EWHC 2859 (Fam), dostupného online z URL: <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/11/js-judgment-20161118.pdf> [cit. 5. 5. 2018].

¹⁶⁷ Viz znění rozsudku High Court of Justice, číslo: FD16P00526, [2016] EWHC 2859 (Fam), dostupného online z URL: <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/11/js-judgment-20161118.pdf> [cit. 5. 5. 2018].

¹⁶⁸ Předmětem úpravy zákona o pohřbnictví vyjádřeném v ust. § 1 ZP jsou vedle jiného podmínky pro zacházení s lidskými pozůstatky.

¹⁶⁹ Udělení výslovného souhlasu za života zemřelého upravuje v daném případě ust. § 81 odst. 2 písm. b) bod 1 ZZS.

v takovém případě došlo v režimu zákona o zdravotních službách s poukazem na znění ust. § 2 odst. 2 písm. c) ZZS¹⁷⁰. Z komerčního, mediálního i praktického hlediska by však dle mého názoru nejspíše byla pro osobu poskytující kryonické uchování těl zemřelých osob vhodnější právě druhá z uvedených možností, tedy aby poskytovatel kryonického uchování byl poskytovatelem zdravotních služeb a nikoli provozovatelem pohřební služby.

- b) Tělo zemřelého bylo uloženo způsobem odpovídajícím platnému znění zákona o pohřbenictví. Jelikož je při kryonickém uchování užívána pro uložení těla schránka¹⁷¹, do které je uloženo mrtvé lidské tělo, které bylo v rámci procesu tzv. vitrifikace¹⁷² ochlazené na mínus 130 °C, tj. teplotu suchého ledu, dá se zaujmout názor, že se jedná o schránku pro dočasné uložení lidských pozůstatků přípustnou podle současného znění zákona o pohřbenictví s přihlédnutím k ust. § 7 odst. 1 písm. f) ZP. Tato individuální schránka s ochlazeným mrtvým lidským tělem je následně vložena do větší ochlazovací nádrže¹⁷³ naplněné tekutým dusíkem o teplotě – 197 °C¹⁷⁴, v níž je potom trvale uložena. S ohledem k tomu není problémem ani zákonný požadavek naposledy uvedeného ustanovení o tom, že schránka obdobná rakvi má být umístěna v mrazicím zařízení, jelikož nádrž s kapalným dusíkem lze za takové mrazicí zařízení považovat. Obdobně teplota při kryonickém uchování těla zemřelého mnohonásobně překračuje zákonem minimálně stanovenou hodnotu – 10 °C. Jediným problémem by se teoreticky mohla jevit přeprava těla zemřelého z místa jeho úmrtí do místa, kde má být provedeno kryonické ošetření těla a jeho uložení. Tělo zemřelého má být podle dikce ust. § 8 odst. 1 písm. a) ZP během přepravy uloženo do rakve transportní nebo

---

¹⁷⁰ Podle ust. § 2 odst. 2 písm. c) ZSS se zdravotní službou rozumí i nakládání s tělem zemřelého v rozsahu stanoveném zákonem o zdravotních službách.

¹⁷¹ Blíže popis k postupu při provedení kryonického uchování je dostupný na anglojazyčných internetových stránkách HowStuffWorks: WATSON, Stefanie. *How Cryonics Works*. [online]. HowStuffWorks, [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://science.howstuffworks.com/life/genetic/cryonics2.htm>.

¹⁷² Blíže k popisu vitrifikace BEST, Benjamin P. *Scientific Justification of Cryonics Practice*. [online]. Rejuvenation Research, 2008, č. 2, s. 493 – 503, [cit. 5. 5. 2018]. Dostupný z URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4733321/>.

¹⁷³ WATSON, Stefanie. *How Cryonics Works*. [online]. HowStuffWorks, [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://science.howstuffworks.com/life/genetic/cryonics2.htm>.

¹⁷⁴ Tamtéž, a též shodně v článku „Cryonics“, který je dostupný z URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Cryonics>. [cit. 5. 5. 2018].

do transportního vaku (případně do rakve konečné, která ale v případě kryoniky logicky nepřípadá do úvahy). Jelikož však zákon o pohřebnictví nikde nedefinuje pojem transportní rakve ani transportního vaku, ani nestanoví jakékoliv požadavky, které by měly splňovat, byl by nejspíše právně konformní i postup, kdy by došlo k převozu ve schránce, která by vyhovovala potřebám kryonického procesu¹⁷⁵.

Kryonické uchování těla vyžaduje před samotným uchováním těla v chladicím zařízení ještě jeho úpravu procesem vitrifikace, kdy je třeba především odstranit z buněk vodu a nahradit ji zvláštním roztokem bránícím tvorbě ledových krystalků, které se tvoří při postupném ochlazování těla, které po této výměně postupně následuje. Jde tedy o úpravu těla zemřelého¹⁷⁶, která ale není pitvou a s ohledem na užití postupy není ani balzamací či konzervací ve smyslu ust. § 2 písm. h), písm. i) ZP tak, jak jsou tyto koncesované činnosti blíže definovány přílohou č. 3 k nařízení vlády č. 278/2008 Sb.¹⁷⁷. Balzamace spočívá pouze v úpravách zamezujících rozvoji posmrtných změn vyvolaných hnilobnými bakteriemi nebo hmyzem, případně napuštění těla antiseptickými látkami, což není povahou kryonických postupů. Konzervace sice sleduje uchování mrtvého lidského těla, ale jiným způsobem¹⁷⁸ a za

---

¹⁷⁵ Dle dostupných informací je zapotřebí provést převoz mrtvého těla tak, aby bylo obaleno ledem a byla provedena injekce heparinu, aby bylo zabráněno srážení krve během převozu. Zdroj: WATSON, Stefanie. *How Cryonics Works*. [online]. HowStuffWorks, [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://science.howstuffworks.com/life/genetic/cryonics2.htm>.

¹⁷⁶ Úpravou těla zemřelého je podle ust. § 2 písm. j) zákona o pohřebnictví jeho úprava před pietním uložením do konečné rakve. Není však časově stanoveno, kdy má být po úpravě tělo do konečné rakve uloženo. Teoreticky tak může být učiněno okamžitě, za několik dní, nebo za jakkoliv dlouhý časový úsek, ve kterém může dojít ke kryonickému uchování těla zemřelého. Problém podřazení kryoprezervačních postupů pod pojem úpravy těla zemřelého by ale spočíval v tom, zda lze tyto postupy na těle zemřelého považovat za úpravu těla zemřelého též s ohledem k demonstrativnímu výčtu činností, které se za úpravu podle ust. § 2 písm. j) zákona o pohřebnictví považují. Těmi v současnosti jsou umývání, holení, stříhání, kosmetické úpravy a oblečení do šatů nebo rubáše. Jedná se sice o výčet demonstrativní, tedy neúplný, je z něj však zjevné, že všechny uvedené činnosti jsou neinvazivní povahy a nenarušují integritu mrtvého lidského těla.

¹⁷⁷ Podle tohoto předpisu jsou balzamací a konzervací „*Činnosti spojené s úpravou lidských pozůstatků zamezující rozvoji posmrtných změn vyvolaných hnilobnými bakteriemi nebo hmyzem. Napuštění antiseptickými látkami, aby se zabránilo rozkladu (balzamace). Činnosti spojené s úpravou lidských pozůstatků zpomalující rozvoj posmrtných změn vyvolaných hnilobnými bakteriemi nebo hmyzem (konzervace), které nespočívají v pouhém chlazení lidských pozůstatků v chladicích zařízeních.*“

¹⁷⁸ U konzervace jde podle ust. § 2 písm. h) zákona o pohřebnictví pouze o zpomalení rozvoje posmrtných změn, nikoliv jako u kryoniky o jejich zastavení. Příkladem výsledku konzervace jsou vystavovaná mrtvá lidská těla na výstavě Body the Exhibition.

jiným účelem¹⁷⁹, než se o to snaží kryonika, která tak činí prostřednictvím umělého obnovení srdečního oběhu a okysličení mozku¹⁸⁰ bezprostředně po úmrtí a při zachování nezměněné buněčné struktury procesem vertifikace a postupného ochlazení těla zemřelého.

Z informací dostupných na internetových stránkách americké společnosti pro provádění kryonického uchování lidských těl (Cryonics Institute) jsou jejími členy hodlajícími podstoupit nebo již podstoupivší kryonické zmrazení u této společnosti dva lidé z České republiky¹⁸¹. S přihlédnutím k výše popsanému rozhodnutí britského soudu, jakož i faktu, že se tato oblast podle uvedených údajů již dotýká občanů České republiky, by stálo za uvážení, zda by kryonické uchování *de lege ferenda* nemělo být předmětem právní úpravy obdobně jako jím je v současnosti balzamace a konzervace, a to ať již vložím novou právní úpravu do zákona o pohřebnictví nebo změnou zákona o zdravotních službách¹⁸², pakliže by se zákonodárce naopak nerozhodl takovou možnost zakázat. Určitým kompromisem by v budoucnu dle mého názoru mohlo být přijetí legální úpravy kryoniky, za současného včlenění takové úpravy do zákona o pohřebnictví. Tím by se tomuto fenoménu dostalo zákonné regulace a současně by byla akcentována výhrada, že jde v podstatě o způsob uchování lidské mrtvolky, který je podle dosud existujícího stavu poznání nevratný.

7 Dozor nad dodržováním zákona

Jedním z největších kladů Novely zákona o pohřebnictví byla zásadní změna právní úpravy přestupků a dozoru nad dodržováním zákona o pohřebnictví, kterou bylo možno do Novely považovat za skutečně tristní. Celá právní úprava přestupků, postupu při porušení povinnosti provozovatelem pohřební služby, krematoria nebo osoby provádějící balzamace a konzervace i dozoru nad činností provozovatele pohřebiště byla do Novely předmětem sporé

---

¹⁷⁹ Účelem konzervace není uchování těla takovým způsobem, aby mohlo být v budoucnu oživeno.

¹⁸⁰ K postupu nutnému pro kryonické uchování těla viz blíže článek: WATSON, Stefanie. *How Cryonics Works*. [online]. HowStuffWorks, [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://science.howstuffworks.com/life/genetic/cryonics2.htm>.

¹⁸¹ Podle údajů platných ke dni odevzdání této práce a dostupných na webových stránkách Cryonics Institute dostupné z URL: <http://www.cryonics.org/ci-landing/member-statistics/>. [cit. 5. 5. 2018].

¹⁸² V takovém případě by bylo třeba změnit stávající znění zákona o zdravotních službách, poněvadž to v současné době brání efektivnímu provedení kryonického uchování v tuzemsku. Podle ust. § 79 odst. 2 ZZS mohou být úkony na těle zemřelého prováděny nejdříve za 2 hodiny poté, kdy k úmrtí došlo, což se neslučuje s požadavkem na co nejrychlejší zahájení úkonů kryonické prezervace po smrti člověka. Taktéž by bylo nutno za účelem posílení právní jistoty v ust. § 79 odst. 1 ZZS alespoň zakotvit možnost úkonů kryonické prezervace na těle zemřelého.

úpravy obsažené ve třech paragrafech zařazených v hlavě IV. ZoP. Třebaže počet paragrafů sám o sobě nevypovídá nic o kvalitě jejich úpravy (do současného znění byl přidán jen § 25a), jejich prostudování vedlo nutně k závěru, že nemohou uspokojivě pokrýt šíři zákona o pohřebnictví a vyloženě zaostávají za právním standardem.

Novelou byl zaveden rozšířený katalog skutkových podstat přestupků, který je rozdělen na přestupky fyzických osob (ust. § 26 ZP) a přestupky právnických osob a podnikajících fyzických osob (ust. § 27 ZP). Došlo rovněž ke zpřesnění všech skutkových podstat přestupků a zpřísnění stávajících sankcí, jejichž horní hranice byly zvýšeny desetinásobně¹⁸³. Vymezeny byly ponovu i dozorové pravomoci jednotlivých správních orgánů¹⁸⁴, jimiž jsou Ministerstvo pro místní rozvoj, krajské hygienické stanice, živnostenské úřady a krajské úřady. Ustanovení o přestupcích byla Novelou definována souladně s právní úpravou zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich¹⁸⁵. Mezi právním stavem před Novelou a po ní tedy existuje významný rozdíl, který je nesporným pozitivem právní úpravy *de lege lata*.

7.1 Působnost Ministerstva pro místní rozvoj, živnostenského úřadu a krajské hygienické stanice

Ponecháme-li stranou fakt, že Novela chvályhodně posunula tuto část zákona o pohřebnictví o notný kus dopředu, lze se zamyslet nad novelizovaným zněním hlavy IV. a pro představy *de lege ferenda* jej podrobit bližšímu pohledu.

Novela nově ustavila Ministerstvo pro místní rozvoj jako dozorový orgán na poli zákona o pohřebnictví. Včetně MMR, které současně vykonává funkci ústředního orgánu státní správy v oblasti pohřebnictví, jsou zde čtyři správní orgány mající působnost specializovaných kontrolních orgánů.

---

¹⁸³ Podle ust. § 26 odst. 2 ZoP bylo možno za přestupky podle odst. 1 písm. b) a c) daného ustanovení uložit pokutu až do výše 20.000,- Kč a za přestupky podle odstavce 1 písm. a), d), e), f), g), h), i) a j) daného ustanovení pokutu až do výše 50.000,- Kč. Po Novele lze za přestupky podle ust. § 27 odst. 10 zákona uvedené v odstavcích 1 až 9 uložit pokutu do 200.000,- Kč. Dopustí-li se právnická nebo podnikající fyzická osoba přestupku podle odstavců 1 až 5 opakovaně, uloží se pokuta do 500.000,- Kč.

¹⁸⁴ Viz ust. § 25a odst. 1, 2, 3 zákona o pohřebnictví.

¹⁸⁵ Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich podle předmětu své právní úpravy obsažené v ust. § 1 uvedeného zákona upravuje podmínky odpovědnosti za přešupek, druhy správních trestů a ochranných opatření a zásady pro jejich ukládání, postup před zahájením řízení o přestupku a postup v řízení o přestupku.

Z nich do působnosti MMR jakožto nového dozorového orgánu patří dozor nad dodržováním povinností, zda právnická nebo podnikající fyzická osoba konzervuje, balzamuje nebo vystavuje těla se souhlasem zemřelého, vystavuje nekonzervovaná těla do 1 týdne od úmrtí a pohřbívá do řádného hrobového místa na pohřebišti nebo žehem v krematoriu¹⁸⁶. Dále do okruhu kontrolních činností MMR podle ust. § 25a odst. 2 písm. a) ZP spadá dozor nad dodržováním povinnosti pohřební služby upravit tělo zemřelého, ukládat těla do pohřbení do kapacitně dostačujícího chladicího nebo mrazicího zařízení, dále zdržet se sjednávání pohřbení v prostorách a areálech zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb, zdržet se při kontaktu s pozůstalými chování nešetrného k jejich citům a umožnit při smutečních obřadech účast registrovaných církví, náboženských společností nebo jiných osob v souladu s projevenou vůlí zemřelé osoby, předat provozovateli krematoria nebo pohřebiště společně s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky List o prohlídce zemřelého, bezúplatně umožnit vypraviteli pohřbu úpravu těla zemřelého a uložení lidských pozůstatků do rakve ve zvláštní místnosti, převážet oblečená těla v konečné rakvi na místo pohřbení a dalších podmínek spojených s převozem a přepravou v pohřebním vozidle¹⁸⁷. Vůči osobě provádějící konzervaci a balzamací MMR dozoruje, zda taková osoba dodržuje povinnost zdržet se při kontaktu s pozůstalými chování nešetrného k jejich citům, ve vztahu k provozovateli krematoria pak toho, co v krematoriu zpopelňuje, zda se chová k pozůstalým předepsaným způsobem, provádí zpopelnění tak, aby byl popel identifikovatelný, řádně vystavuje doklad o zpopelnění a ukládá popel do úřední urny¹⁸⁸. Vůči provozovateli pohřebiště jde již jen o dozor nad povinností zdržet se při kontaktu s pozůstalými chování nešetrného k jejich citům a umožnit při smutečních obřadech účast registrovaných církví, náboženských společností nebo jiných osob v souladu s projevenou vůlí zemřelé osoby¹⁸⁹.

Z výše uvedeného výčtu nelze než konstatovat, že ač je působnost MMR nově založena, škála jeho dozoru je poměrně široká. Míra jeho působnosti vynikne ještě více ve srovnání s působností, kterou zákon o pohřebnictví vytyčil pro (obecní) živnostenské úřady. Jejich dozor je založen jen nad tím, zda provozovatel pohřební služby a osoba provádějící balzamací a konzervaci vydala řád pro provozování pohřební služby (resp. pro provádění balzamací a konzervace) a vykonává živnost v souladu s ním. Kromě toho dozorují již jen

---

¹⁸⁶ Ust. § 25 odst. 1 písm. a) ZP.

¹⁸⁷ Ust. § 25 odst. 2 písm. a) ZP.

¹⁸⁸ Ust. § 25 odst. 2 písm. a) ZP.

¹⁸⁹ Tamtéž.

povinnost provozovatele pohřební služby neumístit chladicí a mrazicí zařízení a místnost pro úpravu těla zemřelého v prostorách a areálech zdravotnického zařízení nebo zařízení sociálních služeb¹⁹⁰. Tuto druhou povinnost provozovatele pohřební služby navrhuji podle výkladu uvedeného v kapitole 6.1. této práce *de lege ferenda* zrušit.

Pokud se vrátíme k působnosti živnostenských úřadů kontrolovat skutečnost vydání řádu provozování pohřební služby, balzamace a konzervace, můžeme si povšimnout předcházejících činností krajské hygienické stanice¹⁹¹. Aby provozovatel pohřební služby a osoba provádějící balzamace a konzervace mohli vydat a na viditelném místě zveřejnit svůj řád, potřebují nejdříve jeho schválení krajskou hygienickou stanicí, jak stanoví ust. § 7 odst. 1 písm. b), ust. § 10a odst. 1 zákona o pohřebnictví. Je to tedy krajská hygienická stanice, která posuzuje řád provozování pohřební služby i provádění balzamace a konzervace před jeho vydáním. Ten pak může schválit nebo nikoliv. Jelikož převažujícím obsahem úpravy obou řádů¹⁹² jsou povinnosti technického charakteru (namátkou postup při ukládání lidských pozůstatků, jejich způsoby uložení a evidence, postup při provádění dezinfekce provozních prostor, atp.), je jistě vhodné, aby tyto řády posuzovala a schvalovala krajská hygienická stanice. Jelikož je nadána pravomocí o nich rozhodnout, tedy je schválit nebo neschválit, musí mít logicky dostatečnou erudici pro jejich posouzení, a to ve všech jejich aspektech. Pokud již tuto erudici má a je nadána rozhodovací pravomocí, jeví se mi jako nelogické odejmout krajské hygienické stanici po posouzení a následném schválení provozního řádu její kontrolní pravomoc nad dodržováním provozního řádu a tuto svěřit živnostenskému úřadu. Přitom živnostenský úřad jinou kontrolní pravomoc podle zákona o pohřebnictví nemá (s výjimkou již výše uvedeného kontroverzního ust. § 6 odst. 4 ZP).

V případě, že by krajské hygienické stanici zůstala dozorová činnost nad dodržováním jí schváleného provozního řádu a ze zákona by bylo vypuštěno diskutabilní ustanovení § 6 odst. 4 ZP, došlo by ke snížení počtu dozorových správních orgánů ze čtyř na tři. Snížení počtu dozorových orgánů mi dává smysl již jen proto, že pohřebnictví je specifická oblast a nepovažuji z hlediska fungování státní správy za praktické ani ekonomické, aby se její materií musely zabývat hned čtyři různé správní orgány.

---

¹⁹⁰ Ust. § 25a odst. 2 písm. b) ZP.

¹⁹¹ Celkový výčet dozorových pravomocí krajské hygienické stanice stanoví ust. § 25a odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. c) ZP.

¹⁹² Viz ust. § 7a a § 10a ZP.

Provedeme-li komparaci se slovenskou právní úpravou¹⁹³, která vychází z podobného základu, zjišťujeme, že slovenský zákon o pohřebnictve svěřuje dozor pouze Úřadu veřejného zdravotnictva¹⁹⁴ a regionálním úřadům veřejného zdravotnictva¹⁹⁵. Úřad veřejného zdravotnictva řídí a koordinuje dozor¹⁹⁶ a je odvolacím orgánem ve věcech, v nichž v prvním stupni rozhodují regionální úřady veřejného zdravotnictva¹⁹⁷. Výkon dozoru nad dodržováním zákona, projednávání přestupků i jiných správních deliktů a celá řada dalších činností¹⁹⁸ je v kompetenci regionálních úřadů veřejného zdravotnictva jakožto prvostupňového správního orgánu, a to až na zbytkovou působnost obce¹⁹⁹ týkající se provozu pohřebiště.

Jak z provedení této komparace s právním předpisem Slovenské republiky, tak úvahou popsanou výše, si dovoluji zaujmout stanovisko, že dozorová pravomoc živnostenského úřadu by měla být *de lege ferenda* přenesena na krajskou hygienickou stanici, čímž by došlo ke vhodné koncentraci dozorových pravomocí u menšího počtu orgánů, které se jejich výkonu mohou tím spíše věnovat.

7.2 Působnost krajského úřadu

De lege lata lze konstatovat, že krajský úřad je orgánem dozoru na dvou úsecích zákona o pohřebnictví. Prvním úsekem je výkon kontroly nad dodržováním povinností provozovatelů pohřebišť, druhým pak výkon kontroly nad dodržováním různorodého souboru povinností jiných osob než provozovatelů pohřebišť.

Dozorové pravomoci KÚ nad dodržováním povinností provozovatele pohřebiště a právnických nebo podnikajících fyzických osob při provozování pohřebiště, tedy u prvního uvedeného úseku, vymezuje ust. § 25a odst. 3 ZP. Podle platné právní úpravy existují v České republice dva druhy pohřebišť, a to veřejná a neveřejná. Jelikož neveřejná pohřebiště²⁰⁰ jsou

---

¹⁹³ Zákon č. 131/2010 Z. z., o pohřebnictve.

¹⁹⁴ Ust. § 27 písm. a) zákona č. 131/2010 Z. z., o pohřebnictve.

¹⁹⁵ Ust. § 27 písm. b) zákona č. 131/2010 Z. z., o pohřebnictve.

¹⁹⁶ Ust. § 28 písm. a) zákona č. 131/2010 Z. z., o pohřebnictve.

¹⁹⁷ Ust. § 28 písm. b) zákona č. 131/2010 Z. z., o pohřebnictve.

¹⁹⁸ Viz ust. § 29 zákona č. 131/2010 Z. z., o pohřebnictve.

¹⁹⁹ Viz ust. § 30 odst. 1 zákona č. 131/2010 Z. z., o pohřebnictve.

²⁰⁰ Podle ust. § 3 ZP se neveřejným pohřebištěm rozumí účelové zařízení určené výlučně pro uložení lidských pozůstatků nebo lidských ostatků členů řeholních řádů nebo kongregací a prostory pro uložení lidských pozůstatků nebo lidských ostatků členů uzavřených, zejména příbuzenských, společenství. Podle ust. § 3 odst. 3

v českém kulturním prostředí spíše historickým fenoménem, lze se v dalším výkladu zaměřit toliko na pohřebiště veřejná²⁰¹. Provozování veřejného pohřebiště je podle dikce ust. § 16 odst. 1 ZP službou ve veřejném zájmu zajišťovanou obcí v samostatné působnosti nebo registrovanou církví či náboženskou společností. Provozování veřejného pohřebiště v sobě zahrnuje zejména výkopové práce související s pohřbením a exhumací, správu a údržbu veřejného pohřebiště, pronájem hrobových míst a vedení související evidence²⁰². Taktéž správa pohřebiště se rozpadá do mnoha dílčích úkolů²⁰³. Dozor nad činností obce je svěřen krajskému úřadu na základě výše uvedeného ust. § 25a odst. 3 ZP, třebaže zákon o obcích²⁰⁴ jako *lex generalis*²⁰⁵ povolává obecně pro výkon dozoru nad samostatnou působností obcí ministerstvo vnitra. Podle uvedeného se právní úprava *de lege lata* přiklonila ke speciální úpravě dozorové povinnosti, poněvadž obce nejsou jediným subjektem oprávněným provozovat pohřebiště, když vedle nich mohou veřejná pohřebiště provozovat též registrované církve a náboženské společnosti.

Druhým úsekem *de lege lata* je dozor nad dodržováním povinností podle ust. § 25 odst. 1 písm. c), odst. 2 písm. d) ZP, přičemž se jedná o povinnosti vyjmenované v ust. § 4 odst. 1 písm. h) ZP, § 4 odst. 3 a 5 ZP, § 5 odst. 6 ZP a § 9 odst. 1 ZP. Tuto působnost navrhuji *de lege ferenda* přenést na krajské hygienické stanice, poněvadž jde o takové povinnosti, které jsou buďto svojí povahou podobné jiným zákonem stanoveným povinnostem²⁰⁶, kde podle

---

ZP smí být zřizovatelem i provozovatelem neveřejného pohřebiště pouze registrovaná církev a náboženská společnost.

²⁰¹ Definici veřejného pohřebiště skýtá ust. § 2 písm. f) ZP. Podle tohoto ustanovení se rozumí „*veřejným pohřebištěm prostor určený k pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení lidských ostatků v podobě míst pro hroby a hrobky nebo úložiště jednotlivých uren nebo rozptylové či vsypové louky nebo jejich kombinace.*“.

²⁰² Viz ust. § 16 odst. 1 ZP.

²⁰³ Blíže STEJSKALOVÁ, Maria. In STEJSKAL, David, ŠEJVL, Jaroslav a kol. *Pohřbívání a hřbitovy*, Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2011, s. 35 – 68.

²⁰⁴ Půjde o ust. § 123 a násl. zákona č. 128/2000 Sb., o obcích.

²⁰⁵ Ust. § 124 odst. 6 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích stanoví, že se obecná ustanovení o dozoru Ministerstva vnitra nad činností obce nepoužijí v případě porušení právních předpisů občanského, obchodního nebo pracovního práva a v případě, kdy jsou dozor nebo kontrola výkonu samostatné působnosti obcí upraveny zvláštním právním předpisem. Tímto zvláštním předpisem je rovněž zákon o pohřebnictví.

²⁰⁶ Dozor nad zákazem uvedeným v ust. § 4 odst. 1 písm. h) ZP, tedy zákazem neoprávněně otevřít hrob či hrobku nebo neoprávněně provádět exhumaci, náleží krajskému úřadu, zatímco dozor nad obdobným zákazem podle ust. § 4 odst. 1 písm. g) ZP, kterým je neoprávněně otevření konečné rakve s lidskými pozůstatky nebo urny s lidskými ostatky, je svěřen krajské hygienické stanici.

zákona de lege lata působnost krajské hygienické stanice založena je, nebo se přímo týkají dodržování technického stavu a vybavení²⁰⁷ či dokonce přímo hygienických podmínek²⁰⁸, které i podle důvodové zprávy k Novele²⁰⁹ má vykonávat krajská hygienická stanice. Smysl tohoto kroku je týž jako u vynětí živnostenského úřadu z dozorové působnosti zákona o pohřebnictví, a to rozumná koncentrace dozoru nejvýše do třech správních orgánů, z nichž dva (MMR a krajská hygienická stanice) soustředí většinu této působnosti a třetí (krajský úřad) zastává dozor jen nad provozovateli pohřebiště, kterými jsou s převažující většinou obce²¹⁰.

Pakliže má být dozor nad dodržováním povinností v pohřebnictví efektivní, neměl by být dle mého názoru roztříštěn, ale naopak zhuštěn. Existence dozorové inflace²¹¹ není žádoucím jevem, jelikož problematika pohřebnictví je přeci jenom unikátní a dosavadní životní zkušenost mě vedla k poznání, že jí s výjimkou několika vybraných jedinců vládne málokdo. Přitom pohřebnictví je společensky citlivou činností, u které je řádný výkon dozoru prospěšný a žádoucí.

---

²⁰⁷ Jde o dozor nad přepravou lidských pozůstatků a technickým vybavením a stavem pohřebního vozidla. Podle požadavků ust. § 9 odst. 1 ZP musí být ložný prostor vozidla zvláštního určení „určen výhradně pro jejich přepravu v rakvích nebo v transportních nosítkách s vaky, a to včetně věcí určených pro konání pohřbu, které lze přepravovat společně, a musí být opatřen osvětlením a potřebnými úchyty pro upevnění rakví nebo transportních nosítek s vaky. Stěny a dno ložného prostoru musí být snadno omyvatelné.“

²⁰⁸ Podle ust. § 25a odst. 2 písm d) ZP krajský úřad vykonává dozor i nad dodržováním povinností provozovatele zdravotních a sociálních služeb předat lidské pozůstatky provozovateli pohřební služby nebo vypraviteli pohřbu nebo osobě provádějící balzamací či konzervaci umyté a, byla-li provedena pitva, zašité po jejím dokončení a povinnosti bezúplatně zajistit pro osoby uvedené v bodu 1 možnost úpravy těla zemřelého a uložení lidských pozůstatků do rakve ve vhodné místnosti a umožnit jim nezbytnou hygienickou očistu, jak stanoví ust. § 4 odst. 3 ZP. Stejně tak je krajský úřad nadán působností dozoru nad zajištěním uložení lidských pozůstatků v souladu s ust. § 4 odst. 5 ZP.

²⁰⁹ Důvodová zpráva k Novele ZP k novelizačnímu bodu 6 mimo jiné uvádí: „*Ministerstvo zdravotnictví opakovaně upozorňovalo, že absentuje dozor nad podnikateli pohřebních služeb v oblasti požadavků na technické vybavení a provádění desinfekci provozních prostor.*“

²¹⁰ Důvodová zpráva k Novele ZP k novelizačnímu bodu 80 uvádí, že se v ČR nachází takřka 6.000 provozovatelů pohřebišť, což v průměru představuje 430 provozovatelů na jeden kraj.

²¹¹ K problému přeregulovanosti v souvislosti s obecnými principy správního práva blíže HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 36-39.

Závěr

Tato práce si vetkla za cíl pojednat o zákonu o pohřebnictví ve smyslu *de lege lata* a *de lege ferenda*. Za tím účelem byl učiněn výklad zejména k těm ustanovením současného znění zákona, které považuji za nejdiskutabilnější. V rámci této práce byla provedena jejich charakteristika, a to i za užití analyticko-deskriptivní či komparativní metody a všude tam, kde to bylo potřebné, analyzována jejich důvodnost nebo naopak jejich nepotřebnost. S ohledem na upravenou problematiku bylo přihlédnuto i k zákonům, které úzce souvisejí s pohřebnictvím, zejména zákonu o zdravotních službách a transplantačnímu zákonu. Mojí snahou bylo vyložit svůj pohled na předchozí, aktuální i možné budoucí znění zákona o pohřebnictví, a zanechat tak v čtenáři prostor pro jeho vlastní úvahu nad budoucí podobou tohoto právního předpisu.

Řešeny byly problémy naléhavé, otázky, které se mohou v praxi teprve objevit a konečně též témata, na která by mohlo dojít až ve vzdálenější budoucnosti. Mým záměrem nebylo provést vyčerpávající pojednání o bývalé a současné právní úpravě zákona o pohřebnictví, poněvadž to nebylo ani cílem této práce. Její podstatou bylo zaměřit se na vlastní úvahy o podobě zákona, které jsem se snažil ve vhodné míře konkrétně prezentovat v jednotlivých kapitolách, jichž je celkem sedm. Při prostudování této práce získá čtenář jasný poznatek o mém zhodnocení jednotlivých ustanovení zákona o pohřebnictví, jenž je důležitou normou veřejnoprávní povahy, založenou především na zásadě nerovnosti zúčastněných subjektů, kogentnosti její úpravy a výhradní vázanosti zákonem.

Práci jsem připravoval s perspektivou reagovat na aktuální děje, situace mnohdy celospolečenského dopadu. Proto jsem v ní poskytl dostatečný prostor pro zhodnocení legality kontroverzní výstavy, způsobům pohřbení lidského těla, problému konečných rakví, nesdělování příčiny úmrtí provozovatelům pohřební služby, uložení lidských pozůstatků do pohřbení a dalším. Snažil jsem se zabývat jak dle mého hodnocení nevhodným požadavkům současného znění zákona, tak i návrhům na změnu v rozdělení působnosti jednotlivých správních orgánů vykonávajících dozor nad činnostmi v pohřebnictví. Ani takto však nelze naplnit ambici reagovat na veškeré jevy, které se v soudobém pohřebnictví dějí nebo s ním souvisejí.

V uplynulých dvou letech byla mezi odbornou veřejností diskutována například podoba pohřebního vozidla, když se vytvořily dvě poměrně vyhraněné skupiny, které

zastávaly protichůdná stanoviska. Zatímco jedna zastávala názor, že v pohřebním vozidle může být přepravována pouze jedna rakev, druhá se klonila ke stanovisku, že by mělo být možné přepravovat rakví více, jak to umožňovalo znění zákona před Novelou a jak to zákon umožňuje i nyní. Poněvadž zákon o pohřebnictví *de lege lata* považují v tomto směru za správný, nebylo třeba se tomuto tématu v práci samostatně blíže věnovat.

Jelikož zkoumaným předmětem této práce je primárně zákon o pohřebnictví, zůstal stranou návrh skupiny poslanců na změnu zákona o regulaci reklamy z března letošního roku rozeslaný poslancům jako sněmovní tisk č. 128/0 ze dne 20. 3. 2018, jehož smyslem je zamezení reklamních činností v pohřebnictví na přístupových cestách k areálům zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb do vzdálenosti 500 metrů od vchodu do těchto areálů. Na první pohled myšlenka jistě chvályhodná, po úvodním zamyšlení však iracionální, poněvadž je prakticky neproveditelná. Uvažme například, jaká šíře subjektů je zákonem o zdravotních službách a zákonem o sociálních službách definována jako zdravotnické zařízení a zařízení sociálních služeb. Zdravotnickým zařízením je jakékoliv zařízení mající oprávnění poskytovat zdravotní služby, tedy nejen například nemocnice nebo lékárna, ale i zubní ordinace, oční optika, hygienická služba a několik desítek dalších subjektů. Jen sama Praha je protkána hustou sítí poskytovatelů zdravotních a sociálních služeb, což by v důsledku vedlo ke znemožnění takové reklamy, pomyslíme-li i na to, že dochází k nekoordinovanému stěhování poskytovatelů těchto služeb. Podle mého názoru je pohřební služba navíc činností společnosti prospěšnou a nemělo by být na ni hleděno jako na něco opovrhlivého. Jak tento návrh zákona při jeho projednání v legislativním procesu obstojí, není v době dokončení této práce jasné.

O uvedeném návrhu jsem se chtěl zmínit v závěru této práce proto, aby si na něm čtenář mohl učinit představu, jak nepromyšlené byly v nedávné (i vzdálenější) minulosti některé snahy regulovat české pohřebnictví. Z tohoto příkladu může a *contrario* vyplynout i to, že přes mnohdy podstatné výtky není zákon o pohřebnictví v současném znění normou špatnou. Při srovnání bavorského, saského, vídeňského nebo slovenského právního předpisu se takový názor jeví jako opodstatněný, poněvadž česká norma je s právní úpravou zahraniční ve většině ohledů srovnatelná, byť se stále má čím inspirovat.

Co přinese budoucnost nelze s jistotou odhadovat. Možná, že po přijetí Novely české pohřebnictví pocítí uspokojení ze stávajícího stavu a další novelizační úprava na sebe nechá čekat. Možná dojde k provedení dílčích změn, v ideálním případě alespoň změně u dozorové působnosti a nejspornějších ustanovení blíže rozebraných v této práci. Větším zásahem by do

budoucná byla zakotvení nových právních institutů, například kryoniky. V minulosti jsem též zaregistroval i názor směřující k tomu, aby byla otevřena diskuze nad možností ustavení profesní komory pro provozovatele pohřebních služeb.

Ať již následující roky přinesou cokoliv, rád bych závěrem poukázal na skutečnost, že české pohřebnictví ušlo od listopadu 1989 obrovský kus cesty. Ze všeho nejvíce mu prospěla svobodná tržní ekonomika, kterou se do tohoto dlouho zanedbaného oboru dostaly potřebné peníze, konkurence a s ní i možnost volby spotřebitele. Dnešní materiální zabezpečení a možnosti provozovatelů služeb souvisejících s pohřbením jsou na míle vzdálené stavu před rokem 1989, který se může soudobým ohlédnutím jevit jako katastrofický²¹².

České právní úpravě pohřebnictví proto do dalších let přejme, aby byla obdařena normou logickou a jasnou, která nebude omezovat její subjekty tam, kde je to zbytečné nebo nepatřičné, bude pojmově přesná a jednotná tam, kde je to třeba, a taktéž aby byly jí uloženy povinnosti prakticky vynutitelné dozorovými orgány, které její znalostí dostatečně vládnou a nezdráhají se svůj dozor vykonávat.

---

²¹² Srov. např. dokument Československé televize Černí havrani z roku 1990: *Černí Havrani* [dokumentární/krátkometrážní film]. Režie MUDRA, Jan. Československo, 1990, dostupný on-line na internetové adrese <https://www.youtube.com/watch?v=z1mrHa38Nrc>.

Seznam použitých pramenů

Literatura

1. HENDRYCH, Dušan, a kol. *Správní právo. Obecná část. 9.* Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 570 s. ISBN 978-80-7400-9624-1.
2. KOTRLÝ, Tomáš, *POHŘEBNICTVÍ. Právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků.* Praha: Linde Praha, a.s., 2013, 308 s. ISBN 978-80-86131-95-5.
3. LAVICKÝ, Petr, a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN: 78-80-7400-529-9.
4. MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117.* Praha: Leges, 2013, 649 s. ISBN: 978-80-87576-73-1.
5. NEŠPOROVÁ, Olga, *O smrti a pohřbívání,* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, 351 s. ISBN: 978-80-7325-320-92.
6. ONDŘEJOVÁ, Eva. *Ochrana osobnosti v common law a českém právu.* Praha: Leges, 2016, 256 s. ISBN 978-80-7502-164-9.
7. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 2 (§§ 285 až 530).* Reprint původního vydání z roku 1936. Praha: Codex Bohemia, 1998, 970 s. ISBN 80-85963-64-7.
8. SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe a právo.* Praha: Leges, 2011, s. 304 s. ISBN 978-80-87212-72-1
9. STEJSKAL, David, ŠEJVL, Jaroslav a kol. *Pohřbívání a hřbitovy,* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2011, s. 461. ISBN 978-80-7357-680-6
10. ŠEJVL, Jaroslav, *Povinnost obce zajistit pohřbení aneb tzv. sociální pohřby.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, 84 s. ISBN 978-80-7478-807-9.
11. ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš a kol. *Zdravotnické právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 852 s. ISBN 978-80-7552-321.
12. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I., (§ 1 až 654).* Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1667 s. ISBN 978-80-7478-370-8.

13. TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman, POLICAR, Radek. *Medicínské právo*. Praha: C. H. Beck, 2011, 448 s. ISBN 978-80-7400-050-8.
14. VETEŠNÍK, Pavel, STRÁNSKÁ, Eva, ŠEJVL, Jaroslav. *Zákon o pohřbnictví. Zákon o válečných hrobech. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, 189 s. ISBN 978-80-7478-680-8.

Internetové zdroje

1. BEST, Benjamin P. *Scientific Justification of Cryonics Practice*. [online]. Rejuvenation Research, 2008, č. 2, s. 493 – 503, [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4733321/>.
2. BOWCOTT, Owen, HILL, Amelia. *14-year-old girl who died of cancer wins right to be cryogenically frozen*. The Guardian, 18. 11. 2016 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.theguardian.com/science/2016/nov/18/teenage-girls-wish-for-preservation-after-death-agreed-to-by-court>.
3. HENDRICKS, Michael. *The False Science of Cryonics*. [online]. MIT Technology Review, 15. 9. 2015 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.technologyreview.com/s/541311/the-false-science-of-cryonics/>.
4. CHRISAFIS, Angelique. *Freezer failure ends couple's hopes of life after death*. [online]. The Guardian, 17. 3. 2006 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.theguardian.com/science/2006/mar/17/france.internationalnews>.
5. KNAPTON, Sarah. *Scientific backlash after High Court rules teenager can be frozen after death*. [online]. The Telegraph, 18. 11. 2016 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.telegraph.co.uk/science/2016/11/18/scientific-backlash-after-high-court-rules-teenager-can-be-froze/>.
6. KOŠTÁL, Vladimír. *Kryptobiotické stavy aneb Vratná zastavení životních dějů*. [online]. Vesmír, 11. 6. 2009 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2009/cislo-6/kryptobioticke-stavy-aneb-vratna-zastaveni-zivotnich-deju.html>.
7. KOTRLÝ, Tomáš. *Tělo bez duše, rakve a rubáše*. [online]. Jiné právo, 2. 11. 2009 [cit. 25. 6. 2017]. Dostupné z URL: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/11/tomas-kotryl-telo-bez-duse-rakve-rubase.html>.
8. K pojmu koniotomie: <http://lekarske.slovniky.cz/pojem/koniotomie> [cit. 8. 11. 2017].
9. K pojmu kryonika: <http://www.cryonics.org/about-us/faqs/> [cit. 1. 5. 2018].

10. K výstavě Body The Exhibition: <http://www.bodyexhibition.cz>; https://en.wikipedia.org/wiki/Bodies:_The_Exhibition [cit. 15. 7. 2017].
11. K označení rakví společnosti S E T O R A , spol. s r.o., se sídlem Benešovská 797, 513 01 Semily, IČO: 150 44 289: <http://www.setora.cz/cz/vyroba-rakvi/kremacni-rakve/> [cit. 3. 4. 2018].
12. Odborný článek *Cryonics*, dostupný z URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Cryonics>. [cit. 5. 5. 2018].
13. RAYNER, Gordon. *Girl, 14, who died of cancer cryogenically frozen after telling judge she wanted to be brought back to life 'in hundreds of years'*. [online]. The Telegraph, 18. 11. 2016 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/11/18/cancer-girl-14-is-cryogenically-frozen-after-telling-judge-she-w/>.
14. SÁŇKA, Vladimír. *Umírání, smrt a pohřební rituály v islámu*. [online]. Funeral Quartal, 2011, ročník 2, č. 3 - 4, s. 56 - 59 [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z URL: http://www.funeralq.cz/sites/default/files/FQ_03_2011_web.pdf.
15. SMITH – SPARK, Laura. *UK teenager wins battle to have body cryogenically frozen*. [online]. CNN, 18. 11. 2016 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://edition.cnn.com/2016/11/18/health/uk-teenager-cryonics-body-preservation/index.html>.
16. Statistika Cryonics Institute, dostupná z URL: <http://www.cryonics.org/ci-landing/member-statistics/>. [cit. 5. 5. 2018].
17. ŠINDELÁŘ, Jan. *Stát chce pod českou vlajku nalákat námořní flotilu*. [online]. E15.cz, 12. 12. 2012 [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z URL: <http://zpravy.e15.cz/byznys/doprava-a-logistika/stat-chce-pod-ceskou-vlajku-nalakat-namorni-flotilu-939573>.
18. *Terminally ill teen won historic ruling to preserve body*. [online]. BBC NEWS, 18. 11. 2016 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné online z URL: <http://www.bbc.com/news/health-38012267>.
19. TOPPING, Alexandra, DEVLIN, Hannah. *Top UK scientist calls for restrictions on marketing cryonics*. [online]. The Guardian, 18. 11. 2016 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.theguardian.com/science/2016/nov/18/top-uk-scientist-calls-for-restrictions-on-marketing-cryonics>.

20. VALEŠ, Martin. *Mrazák místo rakve: Po smrti zmrazili i Julii (†21), studentku z Prahy!* [online]. Blesk.cz, 23. 11. 2016 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/432507/mrazak-misto-rakve-po-smrti-zmrazili-i-julii-21-studentku-z-prahy.html>.
21. VOPÁLENSKÁ, Lucie. Osvěta, nebo ukázka umučených disidentů. Komu patří těla z výstavy Body The Exhibition? [online]. iROZHLAS.cz, 22. 2. 2017 [cit. 15. 7. 2017]. Dostupné z URL: https://www.irozhlas.cz/veda/osveta-nebo-ukazka-umucenych-disidentu-komu-patri-tela-z-vystavy-body-the-exhibition-_201702222200_dpihova.
22. WATSON, Stefanie. *How Cryonics Works*. [online]. HowStuffWorks, [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z URL: <https://science.howstuffworks.com/life/genetic/cryonics2.htm>.

Filmové dokumenty

1. *Černí Havrani* [dokumentární/krátkometrážní film]. Režie MUDRA, Jan. Československo, 1990, dostupný on-line na internetové adrese <https://www.youtube.com/watch?v=z1mrHa38Nrc>.

Právní předpisy České republiky

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů

Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání, orgánů a o změně některých zákonů

Zákon č. 67/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů

Zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 296/2008 Sb., o lidských tkáních a buňkách

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony

Zákon č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Narizení vlády č. 278/2008 Sb. o obsahových náplních jednotlivých živností

Vyhláška č. 19/1988 Sb., o postupu při úmrtí a o pohřebnictví

Vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého)

Vyhláška č. 364/2015 Sb., kterou se mění vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého), a vyhláška č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci, ve znění vyhlášky č. 236/2013 Sb.

Zahraniční právní předpisy

Bavorský zemský zákon o pohřebnictví - Bestattungsgesetz (BestG), (BayRS III S. 452), BayRS 2127-1-G

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný zákoník občanský

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

Saský zemský zákon o pohřbnictví - Sächsisches Gesetz über das Friedhofs-, Leichen - und Bestattungswesen, (SächsGVBl. S. 725, 731)

The Wills Act 1837 (1 Vict. c 26) (plným názvem: An Act for the Amendment of the Laws with respect to Wills)

Vídeňský zemský zákon o pohřbnictví - Wiener Leichen - und Bestattungsgesetz -WLBG (LGBl. für Wien Nr. 38/2004)

Zákon č. 131/2010 Z. z., o pohřbnictve (zákon Slovenské republiky)

Mezinárodní smlouvy

Mezinárodní ujednání o přepravě mrtvol - uveřejněno ve Sbírce zákonů a nařízení pod č. 44/1938 Sb.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 22/2012 Sb. m. s., o sjednání Dohody o převozu těl zemřelých

Tuzemská judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 9. 1982, sp. zn. 11 Tz 42/82 (Rt 18/1983)

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 8. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 3/02

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 41/02

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 3361/2007

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 12. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/11

Zahraniční judikatura

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva „Keegan proti Irsku“ ze dne 26. 5. 1994, č. 18535/91

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva „Gül proti Švýcarsku“ ze dne 19. 2. 1996, č. 16969/90

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva „Jäggi proti Švýcarsku“ ze dne 13. 7. 2006, č. 23218/94

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva „Marić proti Chorvatsku“ ze dne 12. 6. 2014, č. 58757/00

Rozsudek britského vrchního soudu (High Court of Justice) číslo: FD16P00526, [2016] EWHC 2859 (Fam), ze dne 10. 10. 2016, dostupný z URL: <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/11/js-judgment-20161118.pdf> [cit. 5. 5. 2018]

Další zdroje

1. Česká technická norma. ČSN 493160 – 1,2,3 : 2014. Rakve - Část 1: Obecné a mechanické požadavky a značení; Rakve - Část 2: Zvláštní požadavky na kremační rakve; Rakve - Část 3: Zvláštní požadavky na rakve do hrobu nebo do hrobky. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, říjen 2014. Třídící znak: 493160.
2. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Zvláštní část. Dostupná online z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=71122> [cit. 25. 3. 2018].
3. Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbívání a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Zvláštní část, K novelizačnímu bodu 19 (§ 6 a 7). Znění důvodové zprávy k návrhu zákona ke dni 24. 3. 2016. Dostupná online z URL:

- <https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=KORNA8CLMHWQ> [cit. 25. 4. 2018].
4. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Zvláštní část. Dostupná online z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=954&ct1=0> [cit. 30. 4. 2018].
  5. Návrh novely zákona o pohřebnictví – sněmovní tisk č. 793/0, část č. 1/4. Dostupný online z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=793&ct1=0> [cit. 20. 5. 2018].
  6. Návrh novely zákona o regulaci reklamy - sněmovní tisk č. 128/0, část č. 1/4. Dostupný online z URL: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=128&CT1=0> [cit. 23. 5. 2018].
  7. Osobní rozhovor s Ing. Jiřím Hamanem, jednatelem renomované pohřební služby PEGAS CZ s.r.o., se sídlem V úvalu 87/18, Motol, 150 00 Praha 5, IČO: 25631845, realizovaný dne 27. dubna 2018.
  8. Osobní rozhovor se zaměstnancem Krematoria Motol, Plzeňská 233, Praha 5 – Motol 150 00, realizovaný dne 15. 3. 2018.
  9. Stanovisko České anatomické společnosti k výstavě Body, The Exhibition, která se bude konat v Praze od 22. 2. do 30. 6. 2017, ze dne 27. 1. 2017, dostupné online z URL: <http://cas.lf1.cuni.cz/stanovisko2017.pdf> [cit. 1. 7. 2017].
  10. Stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů č. 4/2012, březen 2012 – Zpracování osobních údajů zemřelých osob. Dostupné online z URL: https://www.uoou.cz/files/stanovisko_2012_4_old.pdf [cit. 3. 5. 2018].
  11. Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 7. 6. 2013, sp. zn. 2645/2013/VOP.
  12. Statistická ročenka České republiky – 2017, dostupná na internetových stránkách Českého statistického úřadu, část 4-17. Mrtvorozenost a kojenecká úmrtnost, dostupné online z URL: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvatelstvo-8mhkdxzxl> [cit. 20. 2. 2018].

13. Vládní návrh zákona o zpracování osobních údajů - sněmovní tisk č. 138/0, část č. 1/6.
Dostupný online z URL:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=138&CT1=0> [cit. 3. 5. 2018].

Abstrakt

Jak již z názvu předkládané rigorózní práce „Zákon o pohřbnictví de lege lata a de lege ferenda“ plyne, zabývá se tato práce na prvním místě platnou českou právní úpravou pohřbnictví. Za účelem komplexního posouzení právního stavu konkrétních právních institutů a vybrané právní úpravy bylo v práci na četných místech přistoupeno k provedení komparativních přístupů a historického výkladu. Pozornost jsem postupně věnoval problémům aktuálním či takovým, které mohou v budoucnu teprve vzniknout. Zabýval jsem se tedy jak otázkou legality výstavy mrtvých lidských těl z pohledu české právní úpravy platící v době jejího uskutečnění, tak i právní úpravy současné, kdy jsem z více důvodů dospěl k závěru, že taková výstava odporovala celé řadě ustanovení platných právních předpisů a tento stav patrně nedojde v budoucnosti změny.

Pozornost jsem dále věnoval zákonem přípustným formám pohřbení lidských pozůstatků. Zde jsem, jako později i na dalších místech práce, upozornil na možnost konfliktu dvou či více existujících právních norem, podle kterých mohou účastníci právních vztahů na úseku pohřbnictví odlišně vykládat svá práva a povinnosti. V kapitole věnované uložení lidských pozůstatků do pohřbení bylo pojednáno o určité nelogičnosti soudobé právní úpravy ve vztahu k povinnostem pohřební služby, které de lege lata přetrvávají nebo byly ještě novelou zákona o pohřbnictví prohloubeny. Chybějící lhůta pro pohřbení lidského těla byla v závěru této kapitoly obsírněji rozebrána v souvislosti s neexistující právní úpravou kryoniky v českém právním řádu.

Podrobný právní rozbor z hlediska bývalé i současné právní úpravy, tak úpravy de lege ferenda, byl proveden zejména u pojmu jiných lidských pozůstatků, konečné rakve a listu o prohlídce zemřelého. V samostatných kapitolách věnovaných těmto institutům jsem navrhl a patřičně zdůvodnil změny, které by budoucí právní úprava mohla přinést.

Závěr práce je věnován výkonu dozoru nad dodržováním zákona ze strany jednotlivých správních orgánů a též rozšířenému katalogu správních přestupků, který byl novelou zákona o pohřbnictví zaveden. Současně jsem se zde zabýval možnostmi snížení počtu dozorujících správních orgánů a racionalizací výkonu dozorové pravomoci.

Abstract

As the title of the submitted thesis "The Act on Undertaking *de lege lata* and *de lege ferenda*" follows, this thesis deals first with the valid Czech law of undertaking. For the purpose of a comprehensive assessment of the legal status of specific legal institutes and selected legal regulations, comparative approaches and historical interpretation were undertaken in the work in numerous places. I have gradually paid attention to current problems or problems that may arise in the future. I therefore dealt with the question of the legality of the exhibition of dead human bodies from the point of view of the Czech legislation in force at the time of its realization, as well as the current legal regulations, when for several reasons I came to the conclusion that such exhibition contradicted a number of provisions of the current legislation and there certainly will be no changes in the future.

I continued to pay attention to the lawful forms of burial of human mortal remains. Here, as in other places of work, I have pointed out the possibility of conflict of two or more existing legal norms, according to which the participants in legal relations can interpret their rights and obligations differently. The chapter on the preserving of human mortal remains before the funeral addressed some of the illogicalities of the current legal regulations in relation to the funeral service obligations, which *de lege lata* persist or were further amended by the Act on Undertaking. The missing deadline for burial of the human body was analyzed at the end of this chapter more extensively in connection with the non-existent legal regulation of cryonics in the Czech legal order.

A detailed legal analysis in terms of both the former and the current legislation, and the *de lege ferenda*, was made in particular with the concept of other human remains, the final coffin and the death certificate. In separate chapters devoted to these institutes, I have drafted and properly substantiated the changes that the future legislation could bring.

The conclusion of the thesis is devoted to the supervision of the observance of the law by individual administrative bodies and to the extended catalog of administrative delicts, which was introduced by the amendment to the Act on Undertaking. At the same time, I dealt with possibilities of reducing the number of supervising administrative bodies and rationalizing the exercise of supervisory powers.

Anglický název práce

Act on Undertaking de lege lata and de lege ferenda

Klíčová slova

Zákon o Pohřebnictví, Mrtvé lidské tělo, Pohřeb

Key words

Act on Undertaking, The dead human body, The funeral